

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل

جمهوری اسلامی ایران
سازمان صنعت معدن و تجارت
استان اردبیل

عنوان:

بررسی روش‌ها و شیوه‌های ساماندهی اصناف در جهت اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در سطح شهرستان‌های تابعه استان اردبیل

کارفرما:

سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل

مجری:

معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل

مدیر طرح:

دکتر سیامک شکوهی فرد

ناظر علمی طرح:

دکتر محمد باشکوه

ناظر سازمان:

مهندس شاپور رجبی

تابستان ۱۴۰۰

تقدیم به:

مادرم،

دریای بی کران فداکاری و عشق که وجودم برایش همه رنج بود و وجودش
برایم همه مهر

سپاسگزاری

بدین وسیله از زحمات و تلاش بی دریغ اساتید محترم جناب آقای دکتر محمد باشکوه و جناب آقای مهندس شاپور رجبی که در تهیه این مجموعه با اینجانب همکاری داشته‌اند، تشکر و مراتب سپاس قلبی خود را اعلام نموده و برایشان از درگاه ایزد منان تندرستی و موفقیت روزافزون خواهانم.

باسمه تعالی

جناب آقای دکتر رامین صادقی

رئیس محترم سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل

موضوع: ایام گزارش اولیه طرح

با سلام

احتراماً بازگشت به ابلاغ شماره ۱۲۵/۲۳۳۹ مورخه ۱۴۰۱/۱/۲۲ به عنوان ناظر علمی طرح پژوهشی آن سازمان تحت عنوان « بررسی روشها و شیوه های ساماندهی اصناف در جهت اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در سطح شهرستان های استان اردبیل » بدینوسیله به استحضار می رساند که گزارش نهایی طرح فوق الذکر طبق برپروال مصوب، از نظر علمی مورد تایید اینجانب بوده و نتایج حاصله، کاربردی و عملیاتی برای سازمان و توسعه استان محترم خواهد بود.

دکتر محمد ناسخوده

۱۴۰۱/۱/۲۲

ناظر علمی طرح

کمیسیون عالی پژوهش
دانشگاه امام خمینی

کمیسیون عالی پژوهش و فناوری

سال ترمیم، پیشینگی ۱۴۰۱ و تاریخ نهایی ۲

شماره: ۱۲۵/۲۲۷۵

تاریخ: ۱۴۰۰/۰۶/۰۶

پوست: عازم

برادر بزرگوار جناب آقای دکتر فرهاد سناری اردبیلی
معاونت محترم پژوهش و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل
موضوع: انعام طرح پژوهشی

باسلام

احتراماً بازگشت به نامه شماره ۵/۳۳۳۵/د مورخ ۱۴۰۰/۰۲/۲۶ در خصوص گزارش نهایی طرح پژوهشی تحت عنوان « بررسی روش ها و شیوه های ساماندهی اصناف در جهت اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در سطح شهرستانهای تابعه استان اردبیل»، بر اساس قرارداد منعقد فی مابین به شماره ۱۲۵/۵۲۷۸۶ مورخ ۹۹/۱۲/۲۳ و به مدیریت آقای دکتر سپاسگ شکوهی فرد، بدین وسیله به استحضار می رساند که به استناد تاییدیه گزارش نهایی طرح فوق الذکر توسط آقای دکتر محمد پاشکوه، عضو محترم هیات علمی دانشگاه محقق اردبیلی و ناظر علمی طرح، گزارش نهایی طرح مورد تأیید این سازمان بوده و پایان طرح اعلام می گردد. مراتب جهت استحضار و هر گونه اقدام مقتضی به حضور ایفاد می گردد.

د. امین صادقی
رئیس سازمان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	چکیده .....
	فصل اول کلیات تحقیق
۳.....	۱-۱- مقدمه و بیان مساله .....
۵.....	۱-۲- اهداف انجام طرح .....
۵.....	۱-۲-۱- اهداف اصلی .....
۵.....	۱-۲-۲- اهداف فرعی .....
۶.....	۳-۱- ضرورت انجام تحقیق .....
۸.....	۱-۴- روش تحقیق .....
۸.....	۱-۵- ساختار تحقیق .....
۸.....	۱-۶- واژگان کلیدی .....
	فصل دوم مبانی نظری و پیشینه تحقیق
۱۱.....	۱-۲- مقدمه .....
۱۲.....	۲-۲- اصناف و طبقه بندی آن .....
۱۲.....	۲-۳- کارکردهای گوناگون اصناف .....
۲۱.....	۲-۴- نقش اصناف در سیستم اقتصادی کشور .....
۲۴.....	۲-۵- نقش و کارکرد نظام توزیع در اقتصاد .....
۳۲.....	۲-۶- تنگناهای نظام توزیع در اقتصاد ایران .....
۳۲.....	۲-۷- راهکارها و اقدامات مدنظر برای اصلاح نظام توزیع در اقتصاد ایران .....
۴۳.....	۲-۸- آیین نامه ساماندهی مشاغل و اصناف مزاحم شهری .....
۴۴.....	۲-۹- پیشینه تحقیق .....
	فصل سوم روش‌شناسی تحقیق
۵۰.....	۳-۱- مقدمه .....
۵۰.....	۳-۲- جامعه و نمونه آماری تحقیق .....
۵۱.....	۳-۳- روش تحقیق .....
۵۲.....	۳-۳-۱- مفهوم روایی و پایایی پرسشنامه ها .....

۳-۳-۲- آزمون نرمال بودن کولموگروف-اسمیرنوف ۵۶

فصل چهارم تجزیه و تحلیل آماری یافته های پژوهش

۴-۱- مقدمه ۵۹

۴-۲-۱- سن ۶۰

۴-۴-۲- وضعیت تحصیلات ۶۰

۴-۲-۳- جنسیت ۶۰

۴-۳- تحلیل استنباطی تحقیق ۶۱

۴-۳-۱- مفهوم روایی و پایایی پرسشنامه ها ۶۱

۴-۳-۲- تجزیه و تحلیل فرضیه های پژوهش ۶۸

فصل پنجم نتیجه گیری و پیشنهادات

۱-۵- مقدمه ۷۶

۲-۵- مروری بر خطوط کلی پژوهش ۷۷

۳-۵- نتیجه گیری پژوهش ۷۷

۴-۵- پیشنهادات پژوهش ۸۲

فهرست منابع ۸۵

ضمایم ۸۵

چکیده انگلیسی ۹۰

فهرست جداول

- جدول ۱-۲- لیست مشاغل و اصناف مزاحم شهری ۴۳
- جدول ۴-۱- توصیف متغیر سن نمونه آماری ۶۰
- جدول ۴-۲- توصیف وضعیت تحصیلات نمونه آماری ۶۰
- جدول ۴-۳- وضعیت جنسیت اعضای نمونه ۶۱
- جدول ۴-۴- نتایج آزمون اسمیرونوف- کلموگروف ۶۱
- جدول ۴-۵- تاثیر عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار کشور بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل و مقدار آماره t ۶۹
- جدول ۴-۷- نتایج آزمون فریدمن برای تعیین معناداری رتبه‌بندی‌ها و اولویت بندی راهبردهای سازماندهی اصناف در استان اردبیل ۷۴

چکیده

اصناف نقش کلیدی در چرخه اقتصادی کشور ایفا کرده و فعالیت آنها در ارزش افزوده بخش صنعت و معدن حیاتی است. اهمیت اصناف بعنوان بنگاه‌های کوچک و متوسط در ایجاد اشتغال، خلق ارزش افزوده و بهبود سیستم توزیع کالاها و خدمات در کشور قابل توجه بوده و لذا ساماندهی و ارائه راهکارهای متناظر با آن ضروری بنظر می‌رسد. از این رو، در این تحقیق، راهکارهای ساماندهی اصناف در استان اردبیل مطالعه شده و این راهکارها برحسب درجه اهمیت رتبه بندی شده است. برای این کار، نمونه‌ای به حجم ۳۸۴ از بین کارشناسان، اعضا و خبرگان حوزه اصناف به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده و پرسشنامه بین آنها توزیع گردید. روایی پرسشنامه نیز بوسیله کارشناسان این حوزه تایید شده و پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۳) تایید شده است. براساس نتایج تحقیق، در سطح معناداری ۵ درصد، عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار در کشور بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تأثیر معناداری دارد. همچنین در سطح معناداری ۵ درصد می‌توان تأثیر مثبت و معنادار عوامل اختصاصی استان (نظیر تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب در استان، اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی برای صنوف و مشاغل، افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی بواسطه آموزش اصناف در استان، نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان و همکاری و مشارکت سایر ارگانها از جمله شهرداری‌ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت) بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل را پذیرفت. علاوه بر این، به منظور تعیین اهمیت راهکارهای موجود برای ساماندهی اصناف در استان اردبیل از آزمون فریدمن استفاده شده و یکسان بودن میانگین تأثیر راهکارهای ساماندهی اصناف در استان اردبیل در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود. لذا می‌توان بیان کرد که از بعد اهمیت و تأثیرگذاری، بین تأثیر راهکارهای ساماندهی اصناف در استان اردبیل تفاوت معناداری وجود دارد.

کلمات کلیدی: ساماندهی اصناف، راهکارها، اردبیل، سیستم توزیع.

۱-۱- مقدمه و بیان مساله

نظام توزیع کالا و خدمات به عنوان مجموعه فرآیندهای موجود بین تولید تا مصرف در نظر گرفته می‌شود که از یک طرف کالاها و خدمات را در اختیار مصرف کنندگان قرار داده و از طرف دیگر اطلاعات و نقدینگی را به بخش‌های تولیدی ارائه می‌دهد. لذا مشتمل بر فرآیندهای نگهداری کالا، حمل و نقل، بنکداری، پخش، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی و مدیریت فرآیندهای مذکور می‌شود. اهمیت موضوع مورد اشاره تا جایی است که در اکثر کشورها، گسترش استفاده از ابزار و روش‌های نوین نگهداری، چیدمان، حمل و نقل، توزیع کالا و خدمات با صرف کمترین هزینه و زمان در فرآیند مربوطه و نیز رعایت استانداردهای مرتبط با حقوق مصرف کنندگان؛ به عنوان شاخص‌های توسعه و پیشرفت در نظر گرفته می‌شود. چرا که رشد و توسعه بخش‌های تولیدی در یک اقتصاد پویا، مستلزم وجود نظام توزیع کارآ می‌باشد. اگر سیستم توزیع کالا از چابکی و شفافیت لازم برخوردار باشد اطلاعات بازار به صورت واقعی در اختیار تولیدکننده قرار خواهد گرفت که این امر به سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیت‌های اقتصادی می‌انجامد. از سوی دیگر مصرف‌کننده نیز قیمت واقعی کالا و خدمات را پرداخت می‌کند و قدرت مانور دلالت و واسطه‌ها به حداقل ممکن کاهش خواهد یافت. اما وضعیت فعلی نظام توزیع کالا و خدمات در کشورمان مطلوب نبوده و وابستگی بخش زیادی از قیمت کالاها به این بخش و همچنین گلیه مندی تولیدکنندگان و مصرف کنندگان، موید وجود ساختار غیرمنطقی و ناکارایی در نظام فعلی توزیع کشور است که علاوه بر عدم شفافیت و نوسان‌های شدید قیمت، کاهش قدرت خرید مردم، آشفتگی در بازار و شکل‌گیری شبکه‌های غیررسمی توزیع را موجب شده است (چراغی، ۱۳۸۷).

در کنار کاستی‌های مربوط به نظام توزیع کالا و خدمات در کشور، بایستی نقش و اهمیت اصناف^۱ در برطرف کردن این کاستی‌ها را نیز مدنظر قرار داد. اصناف، بزرگترین بخش نظام اقتصادی کشور و از جمله بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط به شمار می‌روند که بخش اعظمی از نظام تولید، توزیع و خدمات را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین، با توجه به گستره اصناف در کشور، آنها علاوه بر ایفای نقش مؤثر در عرصه اقتصادی، در مسائل اجتماعی و فرهنگی نیز نقش مهمی ایفا می‌کنند. بر این اساس، ظرفیت‌ها و قابلیت‌هایی که اصناف در عرصه‌های مختلف و از همه مهم‌تر عرصه اقتصادی جامعه دارند، باعث شده تا نگاه‌ها به سمت این بخش به عنوان بخشی اثرگذار در اقتصاد مقاومتی و همچنین برخورد با کالای قاچاق در نظام توزیع جلب شود. در بخش صنعت، معدن و تجارت، که به صورت مجزا بیش از ۳۵ درصد تولید ناخالص داخلی کشور را رقم می‌زند، نقش غالب بر عهده اصناف است؛ بنابراین، با توجه به ظرفیت‌ها و مزیت‌های بخش اصناف برای نظام اقتصادی کشور، اگر این بخش مورد توجه و حمایت قرار گیرد و سازوکارهای

^۱ guilds

متناسب با فعالیت این بخش در نظر گرفته شود، این حوزه می تواند نقش بسیار کلیدی و تعیین کننده‌ای در رشد تولید ناخالص داخلی داشته باشد. در بحث اشتغال نیز، اصناف نقش قابل توجهی در ایجاد اشتغال پایدار دارند. در شرایط فعلی اقتصادی و وجود تورم و رکودی که سایر بخش های اقتصادی با آن دست به گریبان هستند، شاید بتوان گفت این بخش، تنها حوزه‌ای بوده که توانسته سطح اشتغال خود را حفظ کند و نوعاً اشتغال هایی که بخش اصناف ایجاد می کند، از جنس اشتغال های پایدار بوده است. در حال حاضر نیز، سالانه بین ۲۰۰ تا ۲۵۰ هزار پروانه کسب واحد صنفی صادر می شود که اگر حتی یک نفر به واسطه هر پروانه کسب در کشور مشغول به کار شود، سطح بالایی از ایجاد اشتغال را در این بخش شاهد خواهیم بود؛ این در حالی است که هیچ گونه سرمایه گذاری دولتی در این بخش صورت نمی گیرد و تسهیلات خاصی به این واحدها ارائه نمی شود. از این رو، باید بپذیریم که اصناف نمونه بارز بنگاه های اقتصادی کوچک و متوسط در کشور هستند و اگر مورد توجه و حمایت قرار گیرند، می توانند علاوه بر ایجاد شرایط اشتغال مناسب در کشور، در تولید نیز موثر باشند و خدمات فنی مناسب و خوبی را در جامعه ارائه دهند(قلی پور، ۱۳۹۴).

همچنین اصناف از جمله حوزه های نقش آفرین در زمینه اصلاح شبکه توزیع هستند؛ به طوریکه، تمامی برنامه های تنظیم بازار طی سال های گذشته و در حال حاضر، بر عهده این بخش بوده است. در واقع، شبکه گسترده اصناف در کشور و وجود ساختار تشکیلاتی در این بخش برای اداره کردن بازار، این قابلیت و ظرفیت را در اصناف ایجاد کرده تا بتوانند نقش مهمی در تنظیم بازار، حتی در شرایط بد اقتصادی ایفا کنند. تاکنون نیز، هر سیاستی را که وزارت بازرگانی سابق و وزارت صنعت، معدن و تجارت فعلی در رابطه با تنظیم بازار اتخاذ یا اجرا کرده و موفقیتی حاصل شده، به دلیل همکاری اصناف با این نهاد بوده است. با این حال، اگرچه در حال حاضر، اصناف در اصلاح نظام توزیع یا تقسیم عادلانه سود بین حلقه های مختلف تولید و توزیع نقش آفرین هستند، اما اگر مشکلات این بخش حل شود و اقدامات و حمایت های مؤثر در جهت تقویت اصناف صورت بگیرد، اثرگذاری بهتر و مؤثرتری برای حل مشکلات و اصلاح نظام توزیع خواهند داشت(قلی پور، ۱۳۹۴).

در همین راستا، مرکز امور اصناف طی چند سال اخیر سعی کرده است تا اقدامات مؤثری در جهت اصلاح نظام توزیع انجام دهد که از جمله آنها توسعه فروشگاه های زنجیره‌ای و ایجاد اتحادیه های کشوری برای این نوع فروشگاه ها بوده است. با توسعه این نوع فروشگاه ها ارتباط مستقیمی بین تولیدکنندگان و واردکنندگان با ایستگاه های توزیع شکل گرفته است. ایجاد شرکت های پخش و لجستیک از دیگر اقدامات اصناف بوده، که این موضوع، موجب کاهش رابطه بین تولیدکنندگان و توزیع کنندگان با مردم نسبت به

گذشته شده است. در حال حاضر، توسعه هر چه بیشتر این بخش و استفاده از فناوری های روز در آن در دستور کار قرار دارد تا بتواند بیش از پیش در نظام توزیع نقش آفرین باشد.

یکی دیگر از اقدامات، خدمات رسانی به واحدهای تحت پوشش به منظور ایفای نقش مناسب در نظام توزیع بوده است؛ بدین صورت که مراکز اتوماسیونی در سراسر کشور جهت صدور پروانه دایر شده است که بر این اساس، واحدهای تحت پوشش، خودشان اقدام به صدور پروانه کسب می کنند. یعنی، براساس اختیاراتی که قانون به بخش خصوصی داده، صدور پروانه از کوچکترین شهرها تا شهرهای بزرگی چون تهران در اختیار آنهاست و علاوه بر آن، فعالیت های مختلفی از جمله نظارت بر سازمان های صنفی و نظارت بر صدور مجوزهای کسب و کار و سایر فعالیت های مرتبط از طریق این بخش صورت می گیرد و همه این موارد در سایت مرکزی آن تحت عنوان ایرانیان اصناف، در دسترس است.

از این رو می توان گفت که اصناف نقش تاثیرگذاری در سیستم توزیع کالاها و خدمات در کشور و در استان اردبیل دارد. از این رو می توان از پتانسیل اصناف برای برطرف کردن مشکلات و نقایص سیستم توزیع در استان استفاده کرد. برای این کار لازم است تا بحث ساماندهی اصناف و راهکارهای آن در استان اردبیل مدنظر قرار گیرد.

۱-۲- اهداف انجام طرح

اهداف اجرای تحقیق عبارتند از:

۱-۲-۱- اهداف اصلی

- ارائه راهکارها و شیوه های ساماندهی اصناف در استان اردبیل
- الویت بندی راهکارها و شیوه های ساماندهی اصناف استان اردبیل براساس درجه اهمیت آنها
- بررسی تاثیر عوامل و مولفه های خاص استان اردبیل بر ساماندهی اصناف استان اردبیل
- بررسی تاثیر مولفه های اقتصادی و محیط کسب و کار در سطح کشور بر ساماندهی اصناف استان اردبیل

۱-۲-۲- اهداف فرعی

- تحلیل نقش اصناف در شبکه توزیع کالاها و خدمات

۱-۳- ضرورت انجام تحقیق

اگر اقتصاد مقاومتی را جوشش از درون و صدور کالا و خدمات به برون تعبیر کنیم، اصناف به عنوان یک پتانسیل بسیار خوب و بدون اتکا به منابع مختلف دولتی و حمایت های بخش های مختلف، به تنهایی می تواند درون را باشد و نیازهایش را خودش تأمین کند. حال اگر بستر مناسب و بهتری برای آنها فراهم شود و منابع و امکانات مطلوب برای نوسازی و بازسازی سیستم های تولیدی در اختیار آن قرار گیرد، می تواند در عرضه خدمات و کالا در فضای رقابتی بازار، تولید و همچنین اشتغال، نقش مؤثری در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی داشته باشند. بنابراین، اصناف با این باور که اقتصاد مقاومتی یعنی مقاوم سازی، بحران زدایی و ترمیم ساختارهای فرسوده و ناکارآمد، مردم محور کردن اقتصاد و سپردن کار به دست مردم و تشکل های اقتصادی، تاکید روی مزیت های داخلی و تلاش برای خوداتکایی، حذف قوانین و مصوبات دست و پا گیر و تسهیل و بهبود محیط کسب و کار، جلوگیری از سوداگری در اقتصاد کشور و داشتن عزم و اراده ملی جهت برخورد با قاچاق، می تواند در زمینه اقتصاد مقاومتی مؤثر و کارآمد عمل کند که این موضوع بیش از هر چیز نیازمند اصلاح قوانین نظام صنفی، تقویت و ساماندهی اصناف کشور است.

با این وجود، مشکلاتی که در اتحادیه های صنفی وجود دارد باعث شده تا اصناف نتوانند نقش و وظایف خود را در نظام توزیع به خوبی انجام دهند. یکی از این مشکلات، ضعف ساختار نیروی انسانی و منابع مالی مورد نیاز است که از یک طرف امکان انجام فعالیت های نظارتی را بر روی اعضای اتحادیه ها کاهش داده و از سوی دیگر، امکان فعالیت های جاری و توسعه ای آنها را دچار اختلال کرده است. مشکل دیگر، رعایت نکردن حد نصاب اعضای اتحادیه ها می باشد. تعداد اعضای اتحادیه های صنفی در ماده ۲۱ قانون نظام صنفی ذکر شده و متأسفانه هنگام تشکیل بسیاری از اتحادیه ها، به این موضوع توجه نمی شود. که این موضوع هم بار مالی و هم اقتصادی و اجتماعی برای مردم دارد. یک مشکل دیگر و شاید مهم تر از همه فعالیت های همگن و مشابه اتحادیه ها در رابطه با یک واحد صنفی است که متأسفانه این موضوع بلا تکلیفی و سردرگمی واحدهای صنفی را به دنبال دارد و از طرفی، برای رفع تقاضای مردم نیز مشکلاتی ایجاد می کند. بدین صورت که مثلاً، در حوزه کفش چند اتحادیه وجود دارد و اگر یک واحد صنفی در حوزه کفش فعالیت کند و انواع مختلفی از کفش ها را متناسب با تقاضا ارائه کند، هر کدام از اتحادیه ها به فعالیت این واحد صنفی معترض می شوند که فقط باید یک نوع خاص داشته باشد که این با توجه به شرایط بازار امکان پذیر نیست و مشتری ترجیح می دهد با صرف وقت کمتر نیازهای خود را تنها از یک واحد صنفی تأمین کند نه اینکه برای هر نوع کالای مربوط به کفش به یک واحد صنفی خاص مراجعه کند. این در حالی است که در ماده ۴۹ قانون نظام صنفی، کمیسیون های نظارت بر فعالیت های صنفی در هر شهرستان مسئول نظارت بر اتحادیه هاست و به آنها این اختیار داده شده است که خود آنها رأساً و یا با هماهنگی اتاق

اصناف نسبت به ادغام و یا حتی تجزیه اتحادیه های مورد نیاز اقدام کنند، اما تاکنون هیچ اقدام روشن و بارزی از سوی آنها در این زمینه صورت نگرفته است.

همچنین، رشد سریع تعداد واحدهای صنفی نسبت به جمعیت کشور که بعضاً به صورت نامتوازن از نظر حوزه کاری، تراکم و الگوی استقرار؛ صورت گرفته است نه تنها باعث شده که بخش غالبی از واحد های صنفی کشور، به شکل سنتی اداره شوند و تعداد زیادی از واحدهای صنفی، بدون مجوز پروانه کسب مشغول به فعالیت باشند بلکه منجر به افزایش هزینه مبادله و عدم امکان اجرای روش های مدرن فروش و حسابداری و برخی مشکلات در حوزه سلامتی و رفاه مصرف کنندگان نیز شده است. بنابراین شناسایی وضعیت فعلی فعالیت اصناف در استان اردبیل اهمیت خاصی داشته و می تواند بر متغیرهای کلیدی اقتصادی در استان نظیر سطح درآمد افراد و اشتغال در استان تاثیرگذار باشد. اهمیت موضوع زمانی بیشتر می شود که با ساماندهی فعالیت اصناف بتوان از مزایا و منافع اصناف در استان اردبیل بیش از پیش استفاده کرد. از این رو پژوهش حاضر ضرورت پیدا کرده و بایستی براساس آن راهکارها و شیوه های ساماندهی اصناف در استان اردبیل مطالعه گردد.

۴-۱- فرضیات تحقیق

- عوامل کلان اقتصادی بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا در استان اردبیل تاثیر دارد.
- عوامل ویژه استان بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا در استان اردبیل تاثیر دارد.
- محیط کسب و کار بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالاها در سطح شهرستان های تابعه تاثیر دارد.
- عوامل کلان و عوامل ویژه استان بر اصلاح و ساماندهی نظام توزیع کالا در استان اردبیل تاثیر معنادار دارد.
- انتقال و مکان یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان اردبیل تاثیر دارد.
- تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب و نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان بر اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات در استان اردبیل تاثیر معنادار دارد.
- اعطای مشوق ها و تخفیف های مالیاتی مشاغل و تسریع در اعطای تسهیلات بانکی به اصناف، بر اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات در استان اردبیل تاثیر معنادار دارد.

۱-۵- روش تحقیق

تحقیق حاضر از حیث هدف تحقیقی کاربردی و از حیث نحوه گردآوری اطلاعات از نوع توصیفی پیمایشی است که به شیوه مقطعی صورت می پذیرد. در این طرح ضمن بررسی نقش و اهمیت اصناف در اقتصاد، راهکارها و شیوه های ساماندهی اصناف در استان اردبیل ارائه خواهد شد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه مدیران اصناف، کارشناسان و افراد خبره در زمینه فعالیت اصناف در استان اردبیل می باشد. برای نمونه گیری از جامعه آماری نیز از روش تصادفی ساده استفاده می گردد.

برای گردآوری داده های پژوهش نیز از روش میدانی و ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. همچنین از روش کتابخانه ای به منظور تدوین مبانی نظری استفاده گردید. بدین ترتیب در این تحقیق، از طریق پرسشنامه، نظریات مدیران اصناف، کارشناسان این حوزه و دیگر صاحب نظران گردآوری می شود. سپس با استفاده از معیار لیکرت این پرسشنامه ها کمی شده و با استفاده از نرم افزار SPSS داده های کمی شده تجزیه و تحلیل می گردد. همچنین براساس آزمون فریدمن، راهکارهای پیشنهادی برای ساماندهی اصناف در قالب پرسشنامه الویت بندی می گردد تا میزان اهمیت این راهکارها نیز مشخص گردد.

۱-۶- ساختار تحقیق

این تحقیق در پنج فصل سازماندهی شده است. پس از ذکر اهمیت موضوع و کلیات تحقیق در فصل اول، در فصل دوم، چارچوب نظری مربوط به اصناف، ساماندهی آنها و نقش اصناف و نظام توزیع در اقتصاد و همچنین مطالعات قبلی انجام شده پیرامون موضوع تحقیق مورد مطالعه قرار می گیرد. فصل سوم نیز شامل روش شناسی و روش تحقیق بوده و نحوه تحلیل داده ها و اطلاعات پرسشنامه و آزمون های مورد استفاده را توضیح می دهد. فصل چهارم به تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق اختصاص داشته و فصل پنجم نیز به نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات کاربردی تحقیق در زمینه ساماندهی اصناف می پردازد.

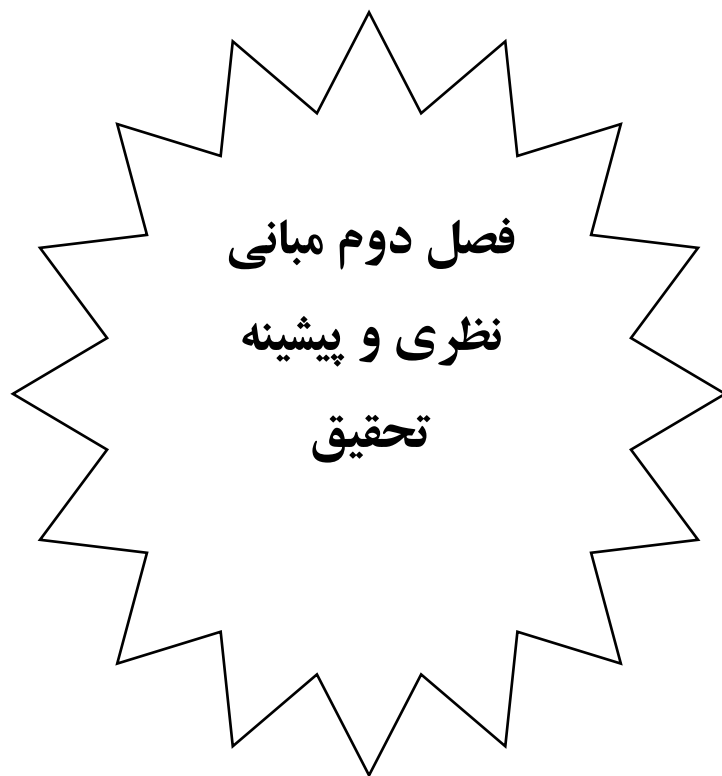
۱-۷- واژگان کلیدی

- اصناف

واژه صنف را به سه صورت صنف ها، اصناف، صنوف جمع می بندند. صنف یا رسته انجمنی است که از سوی گروهی از افراد دارای یک حرفه و پیشه تشکیل می شود تا از این راه به بهبود کیفیت و بالابردن سطح کیفی مجموعه واحدها، در کنار تعیین تدابیری برای مقابله با تخلفات و همچنین انجام وظیفه اطلاع رسانی درباره اتفاقات حوزه های مرتبط با حرفه مورد نظر، یاری رساند. یکی از ویژگی های اساسی بازارها، شکل بازاریان در

انجمن‌های صنفی، یعنی اصناف بوده‌است. این انجمن‌ها اصولاً به صاحبان حرفه‌ها تشکل می‌بخشند و دارای وظایف اجتماعی وسیعی نیز هستند. توزیع کالاها از جمله اصلی‌ترین مسئولیت‌هایی است که به‌عهده اصناف می‌باشد.

همچنین براساس ماده ۳ قانون اصناف کشور، هر واحد اقتصادی که فعالیت آن در محل ثابت یا وسیله سیار باشد و توسط فرد یا افراد صنفی با اخذ پروانه کسب دایر شده باشد، واحد صنفی شناخته می‌شود. براساس ماده ۴ قانون مذکور نیز آن گروه از افراد صنفی که طبیعت فعالیت آنان از یک نوع باشد، یک صنف را تشکیل می‌دهند. صنوف مشمول این قانون، با توجه به نوع فعالیت آنها به چهار گروه تولیدی، خدمات فنی، توزیعی یا خدماتی تقسیم می‌شوند.

۲-۱- مقدمه

آنچه امروز تحت عنوان اصناف شناخته می‌شوند، قدمت زیادی در تاریخ تمدن جهان و ایران دارد. چرا که در گذشته در شکل‌گیری هر شهری، یکی از ارکان اصلی آن کسبه، اصناف و بازار بوده است. بطوری که می‌توان اذعان داشت اصناف در قرون زیادی علاوه بر توزیع کالا و خدمات، تولیدکننده اصلی کالاها و محصولات صنعتی و فرآوری کننده محصولات کشاورزی بوده اند. بدین ترتیب، در گذشته اصناف رکن اصلی اقتصاد کشورها به خصوص شهرها بوده اند. در آن دوران، در شهرها بخش‌های مختلفی به منظور تسهیل فعالیت‌های حیاتی شهرها در زمینه‌های گوناگون نظیر رساندن کالا، جریان پول، ارتباطات و اطلاعات تشکیل می‌شد که تماماً تحت حاکمیت اصناف انجام می‌گرفت. بر این اساس بخش عمده اصناف در هر شهری در حوالی یکی از پررفت و آمدترین دروازه های شهر تحت نام بازار تشکیل می‌شدند. تقسیم بندی فضای داخل بازار نیز به نحوی بود که اصناف تولیدکننده و عرضه‌کننده یک کالا و یا یک خدمت در کنار هم قرار می‌گرفتند و هریک رسته ای را به خود اختصاص می‌دادند. در حال حاضر نیز بسیاری از بازارهای قدیمی شهرهای ایران، علاوه بر اینکه هنوز مرکز اصلی تجارت هستند، فضای مناسبی برای بازدید گردشگران خارجی و داخلی می‌باشند (بهشتی سرشت و همکاران، ۱۹۴).

تحولات پیچیده و سریع چند دهه اخیر و نیز شتاب‌گیری روند جهانی شدن موجب شده است تا جوامع گوناگون تلاش کنند تا بیش از پیش خود را برای پذیرش تحول آماده کنند. آنچه که تا چند دهه پیش به عنوان یک امتیاز اقتصادی تلقی می‌شد، عبارت بود از برپایی و فعال نگهداشتن شرکت‌های بزرگ و به تبع آن دولتی شدن اغلب سازمان‌ها و چنین هم استدلال می‌شد که هرچه این شرکت‌ها بزرگتر باشند، اقتصاد پویاتر و قدرتمندتر می‌گردد. اگرچه این تفکر طی چندین دهه رونق گرفت و برپایه آن شرکت‌های غول پیکری هم پدیدار شدند، ولی تحولات اخیر و به ویژه فشارهای جمعیتی، نوآوری‌های لحظه به لحظه، پیچیده‌تر شدن فرایندهای مدیریتی و تصمیم‌گیری و نیاز به تصمیم‌گیری‌های آنی موجب به وجود آمدن تغییرات اساسی در ساختار این سازمان‌های غول پیکر گردیده است. به همین جهت امروزه اصلاحات اقتصادی از نوع تشکیل و راه‌اندازی بنگاه‌های کوچک و متوسط در بسیاری از کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه به عنوان یک رویکرد راهبردی محسوب می‌شود و لزوم تغییر نقش دولت، توانمندسازی بخش خصوصی، رقابت‌پذیری اقتصاد و تعامل با قواعد جهانی‌سازی و غیره سیاستگذاری‌های مبتنی بر آزادسازی اقتصاد و تقویت بخش خصوصی را جهت توسعه فعالیت‌های اقتصادی ضرورت می‌بخشد. از این رو، حمایت از اصناف و مشاغل کوچک و متوسط برای پیشبرد اهداف کلی اقتصاد به جهت رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال و غیره ضرورت پیدا می‌کند.

۲-۲- اصناف و طبقه‌بندی آن

صنف در لغت به معنی گونه، نوع و دسته‌ای از هر چیز است و در جامعه اسلامی از همان آغاز به جماعات و گروه‌های پیشه‌ور اطلاق می‌شده است، مانند صنف صرافان، صنف رنگرزان. ماده ۴ قانون نظام صنفی واژه صنف را این‌گونه توضیح می‌دهد. بر این اساس، صنف عبارت است از گروهی از افراد که طبیعت فعالیت آنان از یک نوع باشد. صنوف مشمول این قانون، با توجه به نوع فعالیت آن‌ها به دو گروه تولیدی، توزیعی و خدمات فنی و خدماتی تقسیم می‌شوند. در ماده ۲ نیز آمده است "هر شخص حقیقی یا حقوقی که در یکی از فعالیت‌های صنفی اعم از تولید، تبدیل، خرید، فروش، توزیع، خدمات و خدمات فنی سرمایه‌گذاری کند و به عنوان پیشه‌ور و صاحب حرفه و شغل آزاد، خواه به شخصه یا با مباشرت دیگران محل کسبی دایر یا وسیله کسبی فراهم آورده و تمام یا قسمتی از کالا، محصول یا خدمات خود را به طور مستقیم یا غیرمستقیم و به صورت کلی یا جزئی به مصرف‌کننده عرضه دارد، فرد صنفی شناخته می‌شود" (قانون نظام صنفی کشور، مرکز پژوهش‌های مجلس). براساس تقسیم‌بندی کلی دیگر، صنوف مختلف به چهار گروه عمده به شرح زیر تقسیم می‌شوند.

- صنوف تولیدی آن گروه از صنوفی که فعالیت و خلاقیت‌های آن‌ها منجر به تغییر فیزیکی و یا شیمیایی مواد اولیه شده و منحصرأ تولیدات خود را مستقیم یا غیرمستقیم در اختیار مصرف‌کننده قرار می‌دهند، "صنف تولیدی" نامیده می‌شود.
- صنوف خدمات فنی آن دسته از صنوفی که فعالیت آن‌ها منجر به رفع عیب و نقص یا مرمت و نگهداری کالا می‌گردد یا اشتغال به آن مستلزم داشتن صلاحیت فنی لازم می‌باشد، "صنف خدمات فنی" نامیده می‌شود.
- صنوف توزیعی آن دسته از صنوفی که صرفاً نسبت به عرضه کالا از محل واردات یا تولیدات داخلی اقدام می‌نمایند، بدون آن که در تولید کالا یا تغییر دادن کیفیت آن نقش داشته‌اند، "صنف توزیعی" نامیده می‌شود.
- صنوف خدماتی آن دسته از صنوفی که با فعالیت‌های خود قسمتی از نیازهای جامعه را تأمین نموده و این فعالیت در زمینه تبدیل مواد به فرآورده یا خدمات فنی نباشد، "صنف خدماتی" نامیده می‌شود (عیوض‌لو و ارباب، ۱۳۸۹).

۲-۳- کارکردهای گوناگون اصناف

اصناف در اقتصاد کارکردهای مختلفی دارد. این کارکردها عبارتند از:

• کارکرد اقتصادی

به لحاظ اقتصادی اصناف و پیشه‌وران با فعالیتهای خود علاوه بر رفع نیاز جامعه با دادن مالیات و انجام بیگاری، چرخهای دولت را نیز به گردش در می‌آوردند؛ چنان‌که بنا به هر دلیلی دست از کار می‌کشیدند، مثلاً اعتراض به اوضاع سیاسی، مذهبی و اقتصادی، حیات اقتصادی شهر کاملاً مختل می‌شد (حاجیان‌پور و تاجداری، ۱۳۹۲). با توجه به آمارهای رسمی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران، امروزه سهم اصناف در تولید ناخالص ملی ۱۹ درصد و سهم آنها را در ایجاد اشتغال بیش از ۴۲ درصد است و نیز در سطح کشور حدود ۳ میلیون واحد صنفی فعالیت می‌کنند و واحدهای صنفی کوچک تقریباً نزدیک به ۹۰ درصد توزیع کالا در کشور را بر عهده دارند. این بدان مفهوم است که اصناف توانسته‌اند با تصمیم‌گیری‌های مناسب و برنامه‌ریزی لازم به ساماندهی، برطرف کردن موانع و مشکلات و بهبود فضای کسب و کار بپردازند. در مبحث طرح تحول اقتصادی خصوصاً اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها، نقش اصناف در ابعاد مختلف از جمله کمک به ثبات قیمت‌ها در بازار از طریق کاهش سود قانونی خود، همراهی در ایجاد آرامش روانی بازار و پذیرش مسئولیت‌های بازرسی و تنظیم بازار توسط تشکلهای صنفی و نظارت بر مجموعه‌های تابعه، مهم و تاثیرگذار بوده است.

همچنین اجازه تأسیس کسب و کار و پذیرش اعضای جدید، مشورت‌دهی به حکومت در تعیین قیمت و تثبیت آن در راستای تنظیم بازار، نظارت بر کیفیت کالای تولیدی و خدمات صنف، ایجاد شهرک‌های صنفی، خروج صنوف آلاینده از مناطق مسکونی، اجرای امور و سیاست‌های دولت، کمک در تشخیص میزان مالیات و تعیین مالیات هر صنف و مذاکره با دستگاه حکومت در موارد اختلاف و زمینه‌های همکاری از جمله کارکردها و وظایف تشکلهای صنفی است.

• کارکرد اجتماعی - مذهبی

اصناف، بازار، مسجد و قهوه‌خانه‌ی خود را داشتند و در این مکان‌ها به ایفای نقش اجتماعی و مذهبی خود می‌پرداختند، همچنین آنها در اعیاد و مراسم مذهبی شرکت می‌کردند (حاجیان‌پور و تاجداری، ۱۳۹۲). فضای بازار تنها به دادوستد و بازرگانی اختصاص نداشت، بلکه به عنوان مهمترین شاهراه حیاتی شهر، برخی از عناصر شهری مانند مسجد جامع، مدرسه‌های مذهبی، خانقاه، گرمابه و سایر تأسیسات و فضاهای مهم شهری را در خود جای می‌داد و در امتداد خود با مراکز اداری - حکومتی ارتباط داشت. به همین جهت، محوری مهم در حیات اجتماعی شهر بود. این محور که بین مراکز مهم سه گانه مذهبی، اقتصادی و سیاسی، پیوندی استوار ایجاد کرده بود، توسط عامل چهارم، یعنی نیروی حاصل از تجمع گروه‌های صنفی و روحیه فتوت و اخوت میان آنان به قلب شهر شده بود که جریان اجتماعی از درون کانال‌های آن به کالبد شهر دمیده می‌شد. در چنین شرایطی محیطی فعالیت اجتماعی اصناف، با شرکت آنها در مراسم اجتماعی پدیدار

می‌گردید. پیشه‌وران عادت داشتند که در روزهای شادی، برای نشان دادن شرکت خود در سرور و شادمانی، زینت‌ها و زیورها را در بازار به تماشا بگذارند، ایشان همچنین در مراسم سوگواری نیز شرکت می‌کردند.

• کارکرد سیاسی

در زمینه سیاسی نیز نقش اصناف بارز و مورد توجه می‌باشد. آن‌ها بارها در هنگام بحران‌های سیاسی، دستخوش انواع گرفتاری‌های ناشی از این تلاش‌ها و فعالیت‌ها گردیدند. از نمونه‌های بارز کارکردهای سیاسی اصناف می‌توان به نقش آن در انقلاب مشروطه و روی کار آمدن دکتر مصدق و همچنین نقش مؤثر آن‌ها در تظاهراتی که منجر به انقلاب اسلامی شد، اشاره کرد (حاجیان‌پور و تاجداری، ۱۳۹۲). علاوه بر حضور بازاریان در صحنه، در دوران انقلاب، پشتیبانی آن‌ها از جبهه‌ها در دوران دفاع مقدس نیز نقش مهمی در موفقیت‌ها و پیروزی رزمندگان داشته است. نقش کسبه و بازاریان در تأمین امنیت جامعه نیز نقشی بسیار مهم و حایز اهمیت است. در شرایط حساس کنونی که دشمنان با تحریم علیه نظام اسلامی ایران وارد صحنه شده‌اند، نقش اصناف و کسبه در کنترل بازار و خنثی کردن توطئه اقتصادی دشمن نقشی مهم و قابل توجه است. نظام اسلامی ایران همانند گذشته با هوشیاری مردم و نیز مشارکت اصناف و بازاریان از شرایط تحریم با موفقیت عبور می‌کند.

اصناف در بزنگاه‌ها سیاسی و اجتماعی از جمله در جریان مشروطه، انقلاب اسلامی و هشت سال دفاع مقدس و دیگر نقاط کلیدی و حساس اجتماعی و اقتصادی، نقش غیر قابل انکار و مؤثری ایفا کردند تا جایی که کارکردهای گسترده اصناف سبب شده است که این تشکل‌ها به عنوان یک نهاد مدنی نقش میانجی بین دولت و بخش خصوصی را به خوبی ایفا کنند. اصناف و پیشه‌وران مهم‌ترین تشکل اجتماعی، صنفی و سیاسی را در گذشته به وجود آورده بودند و در برخی دوره‌ها هنگام بحران‌های سیاسی و اجتماعی به صورت متشکل اقدام می‌کردند، که یکی از این اقدام‌ها تعطیل کردن بازار بود. بنابراین اگرچه فعالیت بازار شهرهای اسلامی بیشتر در زمینه‌های صنفی مانند دفاع از منافع اقتصادی و مقاومت در برابر مالیات‌ها و فشارهای حکومتی محدود می‌شد ولی صنوف با تعطیل کردن بازار و در نتیجه اعمال فشار اقتصادی به مردم خواسته‌های خود را عملی می‌کردند (قلی‌پور، ۱۳۹۴).

۲-۴- نظریات در زمینه مکان‌یابی و ساماندهی صنایع و خدمات شهری

در آغاز انقلاب صنعتی، مکان‌گزینی صنایع بر اساس عوامل طبیعی و محدودیت‌های حمل و نقل و ملاحظات اقتصادی انجام می‌شد. اما با ظهور عوارض منفی توسعه صنعتی در شهرهای اروپا، از اواسط قرن نوزدهم، جنبش‌ها و اقداماتی در جهت نظارت بر توسعه صنایع و حفظ سلامت و بهداشت شهرها آغاز گردید. از اوایل قرن بیستم، نخستین نظرات در زمینه برنامه‌ریزی فضایی و ساماندهی صنایع در شهرها به ظهور

رسید. تونی گارنیه فرانسوی (۱۸۶۹-۱۹۴۸) از نخستین نظریه پردازان در زمینه شهرسازی مدرن است که در سال ۱۹۱۷ طرح معروف شهر صنعتی را منتشر کرد. طرح شهر صنعتی اولین نظریه مدون و کل نگر در زمینه طراحی و مکان‌یابی صنایع و خدمات شهری است که نوعی منطقه بندی صنعتی، با گرایش به مفاهیم محیط زیست ارائه می دهد. در این طرح، صنایع به گروه های متعدد تقسیم شده و محل استقرار صنایعی نظیر کوره های ذوب آهن که دارای اثرات زیان بار شدیدی هستند، در دورترین فاصله از شهر در نظر گرفته شده بود. در حالی که قسمت های نزدیکتر به مناطق مسکونی، جهت استقرار صنایعی که آلودگی کمتری دارند نظیر نساجی، اختصاص داده شده بود (اعتمادی، ۱۳۸۸).

از نظر نحوه رویکرد به مکان‌یابی صنایع، طرح شهر صنعتی گارنیه دارای دو نکته اساسی و تاثیر گذار بوده است. یکی اندیشه جدا سازی مناطق عمده کارکردی شهر است که بعد ها در الگوهای طرحهای جامع شهری مورد پذیرش قرار گرفت و دیگری، پیشنهاد استفاده از کمربند سبز به منظور جلوگیری از تماس مناطق ناسازگار با یکدیگر است که جای استواری در برنامه ریزی محیطی و ساماندهی صنایع پیدا کرده است.

۲-۴-۱- منطقه بندی

واژه منطقه بندی عمدتاً در دو جنبه اختصاص زمین برای اهداف ویژه و کنترل کاربرد ارتفاع و ساختمان سازی مفهوم می یابد. جنبه بعدی به نظم در تراکم جمعیت معطوف می گردد. بنابراین منطقه بندی به عنوان نظم با قانون در جهت استفاده زمین و ساخت و ساز و ارتفاع و تراکم ساختمان ها در نواحی ویژه برای اهداف هماهنگ امنیتی، سلامت، بهداشت و رفاه عمومی اجتماع است. منطقه بندی در بیشتر کشورهای جهان همانند آلمان غربی، انگلستان، آمریکا، روسیه، ژاپن، سوئد و فرانسه عملی شده است. منطقه بندی سهم عمده ای در برنامه ریزی شهری دارد.

یکی از ابزارهای مهم در برنامه ریزی فضایی برای فعالیتهای شهری، ضوابط منطقه بندی است. در واقع هدف از منطقه بندی، جلوگیری از اختلاط کاربریها و فعالیتهای ناسازگاری است که احتمالاً تأثیرات زیان آور بر یکدیگر دارند و مفهوم آن عبارتست از تقسیم کالبد یک جامعه شهری به مناطق بر حسب نحوه استفاده از اراضی آن در حال یا آینده، به منظور نظارت و هدایت استفاده و عمران اراضی.

طبق ضوابط منطقه بندی معمولاً شهر به مناطق مسکونی، تجاری، صنعتی، تشکیلاتی، اداری و تفریحی تقسیم می شود. ضوابط منطقه بندی در اوایل قرن بیستم، ابتدا در ایالات متحده شکل گرفت و کمی بعد در بریتانیا مورد توجه و استفاده قرار گرفت و سپس به عنوان یکی از ابزارهای اجرایی طرحهای جامع شهری، تقریباً در شهر سازی سراسر جهان رواج پیدا کرد.

- اهداف منطقه بندی

- ۱- برنامه ریزان فرصت وسیعی برای طراحی رشد آینده و توسعه شهر بدست می آورند. منطقه بندی به عنوان ابزاری برای برنامه ریزان شهری برای نیل به اهدافشان به شمار می رود.
- ۲- کوشش های منطقه بندی آماده کردن هماهنگ از انواع تسهیلات حمل و نقل، تهیه آب، زهکشی، برق و ... است.
- ۳- منطقه بندی به عنوان ابزاری در دست برنامه ریزان شهری برای انجام هر طرح برنامه ریزی شهری کارا و موفق تلقی می شود.
- ۴- نیل به ارتقا بیشتر سلامتی و رفاه عمومی
- ۵- جلوگیری از تمرکز بیشتر جمعیت

- مزیت های منطقه بندی

- ۱- خطر آتش: در منطقه بندی خطر احتمال آتش به حداقل می رسد.
- ۲- توسعه آینده: با اجرای منطقه بندی توسعه آتی شهر تحت کنترل درآمده و رفاه اجتماعی فراهم می گردد.
- ۳- مطبوعیت عمومی: منطقه بندی برای مطبوعیت عمومی عنصری از قبیل پارکها، زمین بازی، سینماها، مراکز خرید، مدارس و ... را آماده می نماید. این امر موجب تلف شدن زمان، فضا و پول می گردد.
- ۴- سلامتی جامعه: در منطقه بندی بهبود سلامتی جامعه به عنوان یک اصل کلی تلقی می شود. در منطقه بندی بایستی از استقرار صنایع مزاحم و آلوده کننده در منطقه مسکونی جلوگیری شود. بنابراین از ورود گازهای سمی و بدبو به محدوده منطقه مسکونی ممانعت به عمل می آید. رعایت باد در استقرار منطقه صنعتی ضروری است
- ۵- توزیع جمعیت: منطقه بندی تراکم جمعیت را انتظام می بخشد و همواره تمرکز جمعیت در هر بخشی از شهر ایجاد نخواهد شد
- ۶- خدمات بهینه عمومی: منطقه بندی استفاده اقتصادی متنوع از خدمات بهینه همانند آب، دفع فاضلاب، تلفن و ... را مجاز می شمرد.

- اشکالات و انتقادهای وارد بر منطقه بندی

ضوابط منطقه بندی در عمل با نتایج مثبت و عوارض منفی گوناگون و نیز نظرات موافق و یا مخالف بسیار روبرو بوده و به همین دلیل نیز، تغییرات بسیاری در آن صورت گرفته است. انتقادات و ایرادات وارده به منطقه بندی شامل این موارد است:

الف - انتقادات اقتصادی - اجتماعی: ضوابط منطقه بندی با اثر گذاری بر ارزش زمین باعث تشدید نابرابری اقتصادی، افزایش فاصله اجتماعی و کاهش تنوع و تحرک و سرزندگی در محیط شهر می شود.

ب - انتقادات کالبدی - فضایی: ضوابط منطقه بندی با ایجاد تقسیمات مصنوعی و جدا کردن فعالیتها و شهروندان از یکدیگر، سیمای شهری را به سمت یکنواختی و افت بصری سوق می دهد.

ج انتقادات اجرایی و مدیریتی: ضوابط منطقه بندی زمینه را برای رشد قانون گریزی، فساد اداری و مالی فراهم می سازد.

رویکرد رایج در شهر سازی امروز جهان این است که اگر چه ضوابط منطقه بندی در ماهیت خود برای حفظ سلامت و هدایت توسعه شهری لازم است، اما این ضوابط بصورت قدیمی و سنتی خود با عوارض منفی بسیار همراه بوده و لازم است که مورد اصلاح و تعدیل قرار گیرد. به همین دلیل در نظامهای پیشرفته برنامه ریزی و مدیریت شهری در دنیا، معیارها و روشهای جدیدی برای تدوین و اجرای ضوابط منطقه بندی ابداع شده است.

امروزه بسیاری از برنامه ریزان به این نتیجه رسیده اند که مناطق و ساختمانهای تک کارکردی، چندان مطلوب شهروندان نیست، بلکه ادغام فعالیت مسکونی با دیگر فعالیتها مفیدتر، راحت تر و اقتصادی تر است. به همین دلیل در شهرسازی نوین، گرایش جدیدی به سمت ایجاد کاربری مختلط، ساختمانهای چند منظوره و به ویژه منطقه چند کارکردی پیدا شده است. منطقه چند کارکردی برخلاف مناطق سنتی جدا از هم، شامل ترکیبی از کاربریهای تجاری، صنعتی، خرده فروشی و مسکونی است.

۲-۴-۲- تحول در مفهوم منطقه بندی صنعتی

مفهوم منطقه بندی صنعتی، همپای تحولات عام منطقه بندی و نیز توسعه صنایع و گسترش نقش آن در حیات شهری، تطور و تکامل پیدا کرده است. در اینجا به منظور آشنایی با پیشینه، روشها و الگوهای منطقه بندی صنعتی، به برخی از نکات مهم در این زمینه اشاره می شود.

الف - منطقه بندی باز دارنده: در این شکل از منطقه بندی کاربری مسکونی، اصلی ترین و کاربری صنعتی، فرعی ترین نوع کاربری محسوب می شد. در این نظام، کاربری اصلی می توانست در یک منطقه بجای کاربری فرعی مستقر شود، ولی عکس آن مجاز نبود. این نوع منطقه بندی موجب شد که کلیه کاربریهای دیگر، در کنار صنایع تجمع یابند و در نتیجه مناطق صنعتی در تنگنا قرار گرفتند و وضع نامناسبی پیدا کردند.

ب - منطقه بندی روا دارنده: با تشدید مشکلات در مناطق صنعتی در طول دهه ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ تغییراتی در نظام منطقه بندی بوجود آمد. در این دوره منطقه بندی رودارنده، جایگزین نظام منطقه بندی

بازدارنده شد که فهرست کاربریهای مجاز در هر محدوده را مشخص می کرد. اما این نظام نیز، ماهیتی
تجمعی داشت و موجب شد تا صنایع، انواع کاربریها را در بر گیرند.

ج - منطقه بندی انحصاری: پس از پایان جنگ دوم جهانی که برنامه ریزی شهری وارد مرحله جدی تری
گردید، موضوع ساماندهی صنایع نیز اهمیت بیشتری پیدا کرد. در این دوره نظام جدیدی به نام منطقه
بندی انحصاری به وجود آمد که بر اساس جدا سازی و تفکیک کاربریهای اصلی استوار بود. در این نظام با
توجه به انواع صنایع و درجه تجانس آنها، مناطقی برای استقرار و توسعه صنایع در نظر گرفته می شد.
با قبول اصل تفکیک کاربریهای اصلی و کاربرد آن در طرحهای جامع شهری، ایجاد مناطق مستقل صنعتی و
تقسیم آنها به مناطق فرعی در شهرها رواج پیدا کرد. و لیکن جدا سازی کاربری صنعتی از دیگر کاربریها،
جز در مورد صنایع سنگین و ویژه، کمتر در عمل شکل گرفته و در نتیجه عوارضی پیش بینی نشده و غیر
قابل کنترل بوجود آمد. این موضوع، پدید آمدن ضرورت تحول در روشها و الگوهای منطقه بندی و تغییر در
معیارها و ضوابط منطقه بندی انحصاری را موجب شد.

د - منطقه بندی بر اساس استانداردهای اجرایی: در مقررات جدید منطقه بندی صنعتی، رویکردی
منطقی تر و عملی تری برای ساماندهی و مکانیابی صنایع مطرح شده است. در این مقررات، اساس طبقه
بندی صنایع بیشتر بر نحوه عمل و طرز کار صنایع استوار است تا بر نوع صنعت. برای این منظور از
استانداردهای اجرایی استفاده می شود. استانداردهای اجرایی، ضوابطی هستند که برای کنترل اثرات فعالیت
صنعتی مثل دود، ارتعاش، گرد و غبار، صدا، تشعشع، آلودگی آب و فاضلاب، رطوبت و ... تدوین می شود.
در این رویکرد، به جای فقط فهرست کردن صنایع مجاز، حداکثر میزان مجاز اثرات بیرونی که هر صنعت در
یک ناحیه معین می تواند داشته باشد، تعیین می شود. بنابراین میزان بالا بودن و پایین بودن این اثرات،
معیاری برای تعیین مناطق صنعتی خواهد بود. البته تدوین و بکارگیری این استانداردها به تکامل روشهای
اندازه گیری، ابزارهای دقیق و کارکنان ماهر نیاز دارد. این امر به نوبه خود تابع امکانات مدیریت شهری است.

۲-۴-۳- پیوستگی متقابل شهر و صنعت

صنایع و خدمات فنی از یکسو مورد نیاز شهروندان هستند و برای تحرک و توسعه شهر مفیدند و از سوی
دیگر خدمات و خسارات نسبتا جدی به شهر و شهروندان وارد می سازند. بنابراین رابطه شهر و صنعت
موضوعی پیچیده و چندبعدی است و تعیین اینکه چه صنایعی باید و یا می توانند در شهر مستقر شوند
(صنایع مجاز) و چه صنایعی نباید و نمی توانند در شهر حضور داشته باشند (صنایع غیرمجاز) امری بحث
انگیز است. بطور کلی سه دیدگاه عمده در زمینه نحوه نگرش به استقرار صنایع و خدمات در شهر وجود دارد
که در زیر خلاصه شده است:

الف - نظریه جذب صنایع (دیدگاه اقتصادی): مکان یابی و استقرار در شهرها و مراکز جمعیتی به منظور برخورداری از زیرساخت های ارزان شهری براساس قانون حداکثر سود و حداقل هزینه.

ب - نظریه طرد صنایع (دیدگاه زیست محیطی): دفع و نفع هرگونه فعالیت صنعتی از مناطق مسکونی و مراکز جمعیتی بر اساس ملاحظات افراطی زیست محیطی با نظرات ضدتمدن صنعتی.

پ- نظریه گزینش صنایع (دیدگاه توسعه پایدار): تلفیق شهر و صنعت براساس برنامه ریزی و ساماندهی بهینه، به منظور ایجاد سازگاری میان صنعت و شهر در راستای توسعه پایدار و همه جانبه.

در شرایط کنونی جهان معاصر همراه با تکامل نظریه ها و روشهای برنامه ریزی و توسعه، دیدگاه های صرف توسعه اقتصادی و رشد بی رویه صنایع و یا نفی و طرد یک سویه صنعت از مراکز جمعیتی جای خود را به دیدگاه سومی داده و تلاش مجامع ملی و بین المللی توسعه در این راستا بسیج شده است. بر پایه این نگرش نظام بخشی به مناسبات کالبدی- اجتماعی شهر و پاسخگویی به نیازهای همه جانبه جامعه، نه با قبول بی چون و چرای توسعه صنعتی ونه با نفی و طرد صنعت میسر است. برای دستیابی به توسعه پایدار، رفاه اجتماعی، و اعتدالی کیفیت زندگی راهی جز آشتی صنعت و شهر و جستجوی راه های بهتر برای تحقق آن وجود ندارد.

از دیدگاه توسعه پایدار شهری، امروزه به جای تاکید بر جداسازی صنایع از شهر بیشتر توصیه می شود که زمینه ها و پیش شرط های لازم برای ایجاد هماهنگی میان صنعت و محیط شهر (کالبدی و اجتماعی)، از طریق تکامل تکنولوژی، توسعه تمهیدات کالبدی، گسترش طراحی شهری و ساماندهی فضایی، افزایش آگاهی و نظارت زیست محیطی، تقویت برنامه ریزی و مدیریت شهری و ... فراهم گردد که این امر به نوبه خود مستلزم بازنگری در روشهای شهرسازی و پذیرش انعطاف پذیری و پویایی در ضوابط منطقه بندی و مقررات ساماندهی صنایع است (مهدیزاده، ۱۳۸۸).

۲-۴-۴- گروه بندی صنایع از نظر آسیب زایی

دسته بندی انواع فعالیت های صنعتی بر اساس آسیب زایی به نوع ارتباط هریک از آنها با شهر بستگی دارد و بر اساس خصوصیات مشترک به صورت گروه های زیر تفکیک می شود:

گروه ۱: صنایع مورد نیاز برای دسترسی مستقیم شهروندان

دسته ای از صنایع که شهروندان هرشهری برای رفع نیازهای روزمره، هفتگی، ماهیانه و گاه سالانه نیاز به مراجعه های مستقیم به آنها را دارند، از قبیل نانوایی ها، دوزندگی ها، نجاری، آهنگری، ظهور و چاپ فیلم و انواع کم اهمیت دیگر در این گروه قرار دارند. این گروه به سطوح بزرگی برای فعالیت نیاز ندارند. برای محیط زیست مخاطرات جدی ایجاد نمی کنند. تعداد شاغلین در هر دسته محدود می باشد. حمل و نقل برای

تامین مواد اولیه و یا توزیع محصول تولید شده جهت مصرف کم می باشد. ماده اولیه را از صنایع دیگر تامین می کنند و محصولاتشان بیشتر مصرف محلی دارد. به لحاظ ماهیت عملکردی صنایع مورد نیاز و نیز به جهت در دسترس مستقیم بودن آنها برای مردم، توزیع این واحدها در سطح محلات، مناطق و شهر بر حسب نیازهای جمعیتی آنها صورت می گیرد. همجواری این گروه از صنایع با مناطق مسکونی مشکلات زیادی به بار نمی آورد و با تسهیلات کمی می توان این مشکلات را برطرف نمود.

گروه ۲: صنایع با ثقل تکنولوژی بالا

این دسته از صنایع نسبت به سایر صنایع از سنگینی استقرار بیشتر برخوردار هستند. آنها صنایع بزرگی هستند که به سطوح ساختمانی ویژه و تاسیسات و تجهیزات خاص نیاز دارند. از متخصصین بیشتری در فرایند تولید کمک می گیرند و استقرار این نوع صنایع با توجه به ثقل بالای تکنولوژی در آنها در درون بافت های مسکونی دور از انتظار است. مگر در مواردی که به علت گسترش شهر این نوع صنایع در بافت متراکم شهر محصور گردیده باشند.

گروه ۳: صنایع با عدم ایمنی بالا

مواد مصرفی، محصول تولیدی و فرایند تولید در برخی از صنایع به گونه ای است که مخاطرات جدی در محیط اطراف ایجاد می کند، این خطرات به دلیل احتمال انفجار و آتش سوزی مثل مهمات سازی، خطرات ناشی از انتشار مواد خطرناک و بیماری زا مثل تولید سموم و مواد رادیواکتیو و... بوجود می آیند. لذا استقرار آنها در درون بافت های مسکونی ممنوع می باشد.

گروه ۴: صنایع با آلودگی شدید زیست محیطی

ایجاد تغییرات کیفی در ماده ای و تبدیل آن به ماده دیگر مستلزم کنش و واکنش هایی در مواد به کار گرفته شده است. این عملیات منجر به خروج فاضلاب، انتشار ذرات گرد و غبار و دوده، تولید ضایعات، بازماندن مواد زائد و ایجاد سروصدا و ارتعاش می شود. به همین خاطر این گروه ضمن فرایند تولید، محیط زیست را به شدت آلوده می کند و یا تخریب جدی در آن ایجاد می کند. در بیشتر موارد سطوح مورد نیاز برای فعالیت این گروه از صنایع بسیار زیاد و در بعضی موارد حمل و نقل آنها سنگین بوده و از ثقل تکنولوژیکی بسیار بالایی برخوردار هستند و یا اشتغال ایجاد شده در آنها بسیار بالاست و یا بالعکس از سطوح کمتری برخوردارند و یا اشتغال در آنها قابل توجه نیست. اما چیزی که هست این است که محیط رابه شدت آلوده می کنند مثل چرم سازی، صابون سازی، سنگ بری، تصفیه پلاستیک و...

گروه ۵: سایر صنایع ناسازگار با بافت مسکونی

یکی از مواردی که باید مورد توجه قرار گیرد، بررسی ناسازگاری های عملکردی صنعت با کالبد شهری است. این ناسازگاری به نوع ساختمان صنعتی تا سطحی که به آن در ضمن فعالیت نیاز دارد، حجم و وزن تولید،

بار ورودی و خروجی، تعداد کارمندان شاغل در آن واحدها و نوع مواد مصرفی و محصول تولیدی بستگی دارد.

۲-۵- نقش اصناف در سیستم اقتصادی کشور

اصناف به عنوان حلقه ارتباطی در بستر تحولات اقتصادی و اجتماعی، جایگاه ویژه‌ای در رشد و پویایی اقتصاد کشور دارند و کارکرد آنان بر حوزه‌های مختلف به دلیل گستردگی و ارتباط مستقیم با آحاد مردم بسیار مهم و چشمگیر است. مروری بر تاریخ روابط اصناف با دولت‌ها این نکته را بیان می‌کند که ارتباط میان آنها به نوع انتظارات آنان از یکدیگر، میزان استقلال و نقش‌پذیری آنها بستگی دارد. امروزه اصناف در زیربخش‌های تولیدی، توزیعی، خدماتی و خدمات فنی در ارتباط با تولید و توزیع کالا و خدمات فعالیت دارند به گونه‌ای که بخشی از تولید ناخالص ملی و اشتغال مولد به وسیله آنها به وجود می‌آید. از این رو در صورت آماده شدن فضا و بستر رقابتی در چرخه اقتصادی، فعالیت اصناف باعث افزایش سرعت گردش کالا، خدمات و نقدینگی می‌شود که این مهم افزایش رشد و توسعه اقتصاد را به دنبال دارد. باید دانست بخش عمده‌ای از فعالیت‌های اقتصادی در چرخه و زنجیره تولید، نگهداری، حمل و نقل، فرآوری، عمده فروشی و در نهایت خرده فروشی کالاها و خدمات از گذشته دور، به وسیله واحدهای صنفی انجام می‌شد (گزارشات اتاق اصناف کشور، ۱۳۹۴)

▪ نقش اصناف در مبارزه با قاچاق

یکی از وظایف اصناف برخورد با پدیده قاچاق در نظام توزیع است اما به دلیل مشکلات و ساختارهای قانونی این کار امکان‌پذیر نیست. بدین‌گونه باید سیستم پایش واردات، تولید و توزیع کالا به صورت نظام‌مند دایر شود و گردش کالا نیز نظارت مستقیم و مستمری داشته باشد. برای آنکه اصناف بتوانند در برخورد با کالای قاچاق در نظام توزیع نقش مناسبی ایفا کنند، نیازمند اختیارات قانونی هستند و تا زمانی که زیرساخت‌های بخش‌های مختلف از جمله اشتغال و تولید اصلاح نشود، امکان برخورد جدی با قاچاق وجود ندارد. زیرا کالاهای قاچاق که بیشتر تقاضای بالایی هم در بازار دارند، اگر در شبکه توزیع رسمی عرضه نشود، از دیگر راه‌ها و دیگر مراکز عرضه سازماندهی نشده به مشتریان ارائه خواهد شد.

▪ نقش اصناف در تولید و اشتغال

نقش اصناف در ایجاد ارزش افزوده و تامین بخش مهمی از تولید ناخالص داخلی نقش کلیدی دارند. بطوریکه نزدیک به ۸۱ درصد از کل ارزش افزوده بخش بازرگانی از سوی اصناف تامین می‌شود. براساس آمارهای رسمی، حدود ۳ میلیون واحد صنفی در کشور وجود دارد و این امر نشان دهنده وجود پتانسیل عظیمی است که با توانمندسازی اصناف تولیدی با رویکرد رقابت‌پذیری، باید مورد توجه بیشتر قرارگیرد

همچنین گستره اصناف در سطح کشور، باعث شده است تا این بخش در بحث اشتغال نیز تاثیرگذار باشد. به طوریکه، اگر میانگین نیروی کار هر واحد صنفی را $\frac{2}{5}$ نفر در نظر بگیریم، با احتساب واحدهای صنفی بدون جواز حدود ۷ تا هفت و نیم میلیون نفر و با احتساب آمار رسمی حدود ۶ میلیون نفر اشتغالزایی مستقیم وجود دارد. بعبارت دیگر، ایجاد هر فرصت شغلی در اصناف به مراتب ارزان تر و سهل تر بوده و این مهم برای روستاها از اهمیت بیشتری برخوردار است. اصناف، نقش قابل توجه و اثربخشی در شفاف و روان سازی نظام توزیع و نظام قیمت گذاری و همچنین اصلاح و نوین سازی شبکه های توزیع دارند. علاوه بر این، تعداد قابل توجهی از اصناف بویژه اصناف تولیدی در زنجیره تامین نیازهای واحدهای صنعتی و برخی واحدهای صنفی دیگر قرار دارند که کارکرد نامناسب آنها می تواند زنجیره های تأمین را دچار اختلال کند.

۲-۶- نظام توزیع و انواع آن در ایران و جهان

سیستم های پخش و توزیع، زنجیره ای از کسب و کارها یا واسطه ها است که از طریق آن یک محصول یا خدمات به دست مشتری می رسد. یکی از مهم ترین دغدغه های مشتریان و تولیدکنندگان، توزیع مناسب محصول به مکان مناسب و مشتریان هدف است. توزیع مناسب کالا می تواند به عنوان مزیت رقابتی یک بنگاه اقتصادی نسبت به رقبای خود باشد. همچنین، انتخاب کانال توزیع و روش پخش کالا یکی از مهم ترین گزینه هایی است که مدیران بنگاه های اقتصادی و تولیدکنندگان، باید مدنظر داشته باشند؛ چراکه سیستم توزیع و پخش کالا، نقش برجسته و قابل توجهی در دستیابی به اهداف فروش شرکت ها و تولیدکنندگان دارد و محصولات آنها را در معرض دید خریداران و مصرف کنندگان قرار می دهد. هنگامی که این امر، به درستی انجام شود، نتایج مثبتی حاصل خواهد شد. رایج ترین سیستم های پخش و توزیع کالا در ایران و جهان عبارتند از:

۱- پخش و توزیع کالا از طریق شبکه های توزیع عمده فروشی

عمده فروشان به صورت عمده، مقدار زیادی از محصولات را از توزیع کنندگان و تولیدکنندگان خریداری می کنند. عمده فروشان، خرده فروشان را به عنوان مشتری اصلی خود می بینند. به طور معمول، خرید با حجم بالا باعث افزایش قدرت عمده فروشان می شود. همچنین، بسیاری از توزیع کنندگان، برای تعداد مشخصی از اقلام خریداری شده، تخفیفاتی نیز قائل می شوند. در این نوع سیستم، معمولاً هزینه های توزیع و پخش پایین تر است و قیمت تمام شده ی کالا نیز کاهش می یابد. یکی از معایبی که در این نوع سیستم وجود دارد، قیمت فروش کالا است که معمولاً پایین تر از قیمت واقعی به فروش می رسد؛ در نتیجه، این امر باعث می شود تا قیمت گذاری کالا در کل بازار، تحت الشعاع قرار گیرد. همچنین یکی دیگر از معایب این سیستم، عدم

کنترل شرکت‌های تولیدکننده بر شیوه توزیع کالا در کل بازار و خرده‌فروشی‌ها است که عملاً از مکانیسم توزیع کالا بی‌اطلاع می‌مانند.

۲- پخش و توزیع کالا از طریق شرکت‌های پخش و طراحی شبکه‌های فروش مختلف

شبکه‌ی توزیع، سیستمی است که شرکت‌های پخش برای انتقال محصولات از تولیدکننده به خرده‌فروش و مصرف‌کننده‌ی نهایی استفاده می‌کنند. یکی از وظایف اصلی کانال‌های توزیع، بهینه‌سازی حجم فروش محصولات است. اساساً، به دلیل اینکه شرکت‌های پخش بر اساس تحقیقات بازار و شبکه‌های مختلف توزیع، اقدام به پخش کالا می‌کنند، ریسک عدم بازگشت پول (به نسبت سایر روش‌ها) پایین‌تر است و سرعت انتقال کالا به بازار و مخاطبین هدف، بالا می‌رود. علاوه بر این، مشکلاتی نظیر تعدد مشتری و سفارشات، پایین می‌آید و سیستم پخش کالا متمرکزتر می‌شود.

۳- پخش و توزیع مویرگی

تولیدکنندگان به کمک این سیستم می‌توانند واسطه‌ها در بازار را حذف کنند و محصولات تولیدشده را هرچه سریع‌تر به دست مصرف‌کنندگان نهایی برسانند. پخش و توزیع مویرگی، فاصله‌ی بین تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان را کمتر می‌کند و باعث کاهش قیمت تمام‌شده‌ی کالاها می‌شود. همچنین، به کمک این سیستم می‌توان پوشش بازار بیشتری را ایجاد کرد؛ چراکه تولیدکنندگان با کمک سیستم پخش و توزیع مویرگی کالا، مدت‌زمان بیشتری در بازار شناخته می‌شوند.

۴- پخش و توزیع کالا از طریق توزیع مستقل

معمولاً، کارخانجات و شرکت‌های تولیدی بزرگ که حجم وسیعی از کالا با برندهای معتبر را تولید می‌کنند، دارای شبکه‌ی توزیع مستقل هستند و حضور فعال‌تری در بازار دارند. همچنین، سود کلانی از محل فروش محصولات برای کارخانه‌ی خود ایجاد می‌کنند و ممکن است هزینه‌های گزافی را برای توزیع محصولات و اثبات جایگاه برند خود در بازار بپردازند. البته باید به این نکته توجه داشت در صورتیکه حجم تولید و تنوع برندهای تولیدکننده کم باشد، ریسک پخش کالا و بازگشت پول بالا می‌رود و هزینه‌های آن نیز افزایش می‌یابد. همچنین، هدف تولیدکنندگان از طراحی سیستم‌های پخش و توزیع مستقل کالا، حضور فعال در بازار، رساندن محصولات به مخاطبان نهایی و کنترل وضعیت بازگشت سرمایه است.

۵- فروش و توزیع کالا به صورت آنلاین

نوعی از فروش محصولات است که مشتریان از طریق وبسایت‌های اینترنتی، اقدام به خرید محصولات مورد نیاز خود می‌کنند. در این نوع سیستم، تولیدکنندگان، عمده‌فروشان و خرده‌فروشان، صاحبان برندها و توزیع‌کنندگان، گردانندگان اصلی آن هستند. مشتریان (خریداران محصولات) با مراجعه به وبسایت، کالای موردنظر خود را انتخاب کرده و پس از بررسی مشخصات و ویژگی‌های آن، اقدام به ثبت سفارش آن محصول

می‌کنند. این سفارشات، پس از بررسی نهایی توسط مسئولان مربوطه، برای مشتری ارسال می‌شود. ارسال کالاها ممکن است با توجه به حجم و اندازه‌ی کالا و فاصله مشتری تغییر پیدا کند. یکی از مزیت‌های این نوع سیستم، مقایسه‌ی قیمت و کیفیت محصولات مختلف است که منجر به افزایش رضایت مشتریان می‌شود. امروزه، فروش و توزیع اینترنتی کالا به سرعت روبه‌رشد است و در سراسر دنیا رواج پیدا کرده‌است.

۶- پخش کالا به صورت انتخابی

به وسیله این سیستم می‌توان، تمرکز فروش محصولات را به یک منطقه‌ی جغرافیایی محدود کرد. یکی از مزایای این روش این است که تولیدکننده می‌تواند بهترین منطقه‌ی جغرافیایی را برای فروش محصولات، انتخاب کند و بهترین عملکرد خود را در یک منطقه متمرکز کند.

۷- پخش و توزیع انحصاری

در این سیستم عمده‌فروش، خرده‌فروش و توزیع‌کننده در یک منطقه‌ی جغرافیایی خاص فعالیت می‌کنند. هنگامی که یک تولیدکننده، محصولات خود را از طریق یک یا دو بازار عمده، توزیع می‌کند، گویا از یک فرم مشترک توزیع در محصولات استفاده نموده است. وسایل خانگی بزرگ، اتومبیل‌ها و ... مثال‌هایی برای این نوع سیستم هستند که تولیدکنندگان امید دارند تا با تدوین سیاست‌های جدید در فروش محصولات و قیمت‌گذاری رقابتی در یک منطقه‌ی جغرافیایی، نسبت به رقبا پیشی بگیرند و به اصطلاح، نبض بازار را در دست بگیرند.

۲-۷- نقش و کارکرد نظام توزیع در اقتصاد

یکی از وجوه متمایز کننده کشورهای توسعه‌یافته از کشورهای توسعه نیافته و کمتر توسعه یافته، نظام کارآمد توزیع کالا و خدمات است. به طوری که در کشورهای توسعه یافته محصولات در حداقل زمان ممکن از دست تولیدکنندگان (داخلی و خارجی) به دست مصرف‌کنندگان نهایی انتقال می‌یابند. این موضوع موجب افزایش سرعت مبادلات و در نتیجه افزایش مصرف محصولات می‌گردد. هم‌چنین این مسأله از جمله عوامل مهم تحریک بخش‌های تولیدی اقتصاد کشورها برای رشد تولید محصولات (کمیت و کیفیت) شده و در نهایت موجب رشد اقتصادی بیشتر شده است. از زاویه دیگر در این کشورها توزیع صحیح کالاها موجب کاهش هزینه‌های انتقال کالا از تولیدکنندگان به مصرف‌کنندگان با رعایت استاندارد مطلوب انتقال، نگهداری و توزیع کالاها و کاهش واسطه‌ها و دلالتان غیرضروری در شبکه توزیع و عملاً افزایش ارزش افزوده بخش بازرگانی در فرایند چرخه اقتصادی کشور شده است.

در نتیجه در کشورهای توسعه یافته سهم ارزش افزوده بخش بازرگانی (عمده فروشی و خرده فروشی) به طور یقین بسیار کمتر از کشورهای در حال توسعه در زنجیره تامین و عرضه محصولات است. قابل ذکر است کم شدن تعداد واسطه ها و دلالتان و همچنین هزینه دلالتی در شبکه توزیع محصولات، موجب کاهش زمان نگهداری و انتقال کالا از یک دست به دست دیگر که موجب پایین آمدن صدمات احتمالی کالاها و کمتر کاهش یافتن کیفیت کالاها یا محصولات تولیدی (یا وارداتی) در فرآیند انتقال می شود و مهمتر از همه موجب رسوب مبلغ کمتری از قیمت نهایی محصولات در بخش بازرگانی می شود. در نتیجه نظام توزیع محصولات در کشورهای توسعه یافته در جهت رشد و توسعه متوازن اقتصادی این کشورها به خصوص در جهت حمایت بیشتر از عموم مردم بعنوان مصرف کنندگان محصولات در اولویت بعدی حمایت از شکل گیری تولید محصولات با کیفیت بالاتر و قیمت کمتر، در نهایت افزایش کارایی در مصرف که باعث افزایش رفاه عمومی جامعه در بخش مصرف، به معنی افزایش سطح توسعه یافتگی جامعه می باشد (عابدینی، ۱۳۹۷).

فواید شبکه توزیع کارآمد و صحیح محصولات در کشورهای توسعه یافته، به موارد ذکر شده فوق ختم نمی گردد، بلکه می توان به فواید دیگری نظیر بهبود عدالت اجتماعی، بهینه ساختن الگوی مصرف کالاها در نقاط مختلف این کشورها و مسایلی از این قبیل نیز اشاره داشت.

اما نظام توزیع محصولات در کشورهای در حال توسعه و به خصوص در ایران به شکلی است که نه تنها توزیع محصولات با کمترین هزینه و زمان صورت نمی گیرد، بلکه استانداردهای لازم در نگهداری، انتقال و توزیع کالاها رعایت نمی گردد. در این شرایط نظام توزیع جامعه حتی با وجود سرمایه گذاری گسترده در صنایع بزرگ برای افزایش تولید کالاها در کشور، بدلیل مشکلات بخش بازرگانی (عدم سیاستگذاری مطلوب و مناسب در فضای اقتصادی کشور)، معمولاً تولید رقابتی با کیفیت بالاتر و قیمت کمتر در بازارهای مختلف کشور شکل نمی گیرد، در این وضعیت، بعد از مدتی سرمایه گذاری صورت گرفته با بدون حمایت مختلف دولت، قادر به ادامه فعالیت نمی باشند. نمونه این گونه صنایع می توان به سرمایه گذاری گسترده در خودرو سازی در ایران اشاره داشت که بعد از نیم قرن، کماکان وابسته به حمایت های غیرعلمی و نادرست دولت است. بطوریکه دولت برای تداوم فعالیت این صنایع مجبور به احجاف فراوان به مصرف کنندگان در خرید محصولات با کیفیت پایین تر و قیمت بالاتر است که به تبع آن هر سال هزینه های مادی و معنوی زیادی به کشور وارد می شود. بدتر از همه این است که به مرور همراه با رشد علوم مختلف در جهان و رشد بسیار بالا کمی و کیفی تولید و عرضه محصولات مشابه در سایر کشورها، دولت برای سرپا نگه داشتن این گونه صنایع، مجبور به اتخاذ اقدامات غیرعلمی بیشتر و بنوعی دوری بیشتر از شکل گیری فضای رقابتی در چرخه اقتصادی تولید و عرضه محصولات و در نهایت موجب احجاف بیشتر به مصرف کنندگان محصولات این صنایع می گردد. حتی می توان ادعان داشت که عموم مردم (شامل خریداران محصولات کم کیفیت و گران قیمت و

سایر افراد جامعه) بصورت غیرمستقیم از اثر استفاده از محصولات صنایع ناکارآمد زیان می‌برند. برای نمونه استفاده از برخی خودروهای تولید صنایع داخلی که طراحی و ساخت آنها با فناوری قدیمی است، موجب ایجاد آلودگی‌های مختلف بیشتر همچون آلودگی صدا و یا هوا برای همه مردم شهرها و کشور می‌شوند. یا به تبع ایمنی کمتر برخی از این خودروها، حتی افرادی که از این خودروها استفاده نمی‌کنند نیز، در معرض تصادف و زیان از این محصولات قرار می‌گیرند. البته زیان‌های مختلف ناشی از عدم سیاست‌گذاری و اتخاذ اقدام مناسب در فضا و بستر فرآیندهای مختلف چرخه اقتصادی از جمله بخش بازرگانی داخلی کشور، تنها به عموم مصرف‌کنندگان و صنایع بزرگ کارخانه‌ای کشور محدود نمی‌شود و مسائل و مشکلات عدم شکل‌گیری شبکه توزیع محصولات بصورت کارآ بر همه بخش‌های تولیدی کشور از جمله بخش کشاورزی نیز اثرگذارده است (چراغی، ۱۳۸۵).

از این رو می‌توان گفت که شبکه توزیع محصولات (کالا و خدمات) در ایران، رفاه مصرف‌کنندگان (بصورت مستقیم و غیرمستقیم) را به دلیل متعددی از جمله افزایش غیرواقعی و کاذب قیمت محصولات و یا افزایش زمان توزیع و کیفیت محصولات، کاهش می‌یابد و همچنین تولیدکنندگان محصولات در کشور هم به دلایل زیادی که برخی از آنها اشاره گردید، از وضعیت شبکه توزیع زیان می‌بینند.

آنچه مسلم است، می‌توان اذعان داشت بخش بازرگانی داخلی یا شبکه توزیع، نقش و اهمیت بالایی در چرخه اقتصاد هر کشور برعهده دارد و دولت در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در همه بخش‌های اقتصاد به خصوص شبکه توزیع وظیفه خطیری و مهمی برعهده دارد. در نتیجه لازم است نگاه اشتباه چند سال گذشته دولت به این بخش که عمدتاً مورد فراموشی قرار گرفته و در اولویت آخر برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان مدت و بلندمدت اقتصادی از ابعاد مختلف بوده، بازنگری و به این بخش با توجه به نقش و اهمیت‌اش بصورت مستقیم و غیرمستقیم در رشد و توسعه همه بخش‌ها اقتصاد به خصوص وضعیت عموم مردم بعنوان مصرف‌کنندگان کالاها و خدمات از یک سو و شاغلان بخش‌های اقتصادی توجه ویژه شود

۲-۸- تجربیات ساماندهی مشاغل و فعالیت‌های صنعتی در جهان و ایران

بررسی شیوه‌های تصمیم‌گیری فعالیت‌های صنعتی درون شهر در سطح جهان، نشان دهنده استفاده‌های گوناگون جهت کاهش اثر منفی فعالیت‌های صنعتی بر نواحی کارکردی مسکونی بوده است. استفاده از رهیافت‌های کاهش آلاینده‌های صنایع، برزن بندی و استفاده از مقررات برای دسته بندی انواع فعالیت‌های صنعتی و تعیین نحوه قرارگیری در شهر، جابجایی فعالیت صنعتی به خارج از محدوده شهر و نیز به کارگیری رهیافت احیای زمین‌ها و محوطه‌های متروک صنعتی، از جمله رهیافت‌هایی است که کشورهای مختلف در مواجهه با فعالیت‌های صنعتی در شهر به کار گرفته اند.

۲-۸-۱- تجربه کشور شیلی (شهر سانتیاگو) در ساماندهی

شهر سانتیاگو، پایتخت شیلی، به دلیل وجود صنایع آلاینده دچار مشکلات محیط زیستی گردیده است. آلودگی هوا، آلودگی آب رودخانه شهر به دلیل ورود فاضلاب صنایع و انباشت پسماندهای جامد صنایع از مشکلات ایجاد شده در این شهر به دلیل فعالیت های صنعتی ایجاد گردیده است. روش مواجهه کشور شیلی در شهر سانتیاگو با فعالیت های صنعتی آلاینده، اجرای برنامه پیشگیری از آلودگی بوده است. اجزای برنامه پیشگیری از آلودگی صنایع در شهر سانتیاگو عبارت بودند از:

- آموزش و آگاهی
- تغییر در فن آوری فرایند تولید
- بکارگیری ابزارهایی برای به کارگیری فن آوری جدید در تدوین سیاست های اقتصادی
- قوانین دولتی و استانداردها (به کارگیری مقررات برزن بندی، تدوین قوانین ارتباط دهنده ساختار تصمیم گیری موجود و سیاست های محیط زیستی)

۲-۸-۲- تجربه کشور چین (شهر دالیان) در ساماندهی

شهر دالیان مرکز تجارت، گردشگری و یکی از قطب های صنایع سنگین در چین می باشد. وجود فعالیت های صنعتی سنگین و بزرگ مقیاس موجب ایجاد مشکل آلودگی هوا گردیده است. مواجهه با فعالیت های صنعتی آلاینده در درون شهر، از طریق جابجایی واحد صنعتی به خارج از شهر صورت پذیرفته است (حسینی نژاد، ۱۳۸۹).

۲-۸-۳- تجربه آمریکای شمالی در برنامه ریزی

در این کشورها که از لحاظ برنامه ریزی در جهان جزء کشورهای پیشرفته می باشند، طرح های محلی خیلی بهتر از طرح های مجموعه شهری یا منطقه ای نتیجه داده است؛ چرا که سطوح مختلف حکومتی در این برنامه ریزی ها (مجموعه شهری یا منطقه ای) قرار ندارند. به عبارت دیگر در امریکا هر ایالت با توجه به قوانین جاری می تواند نسبت به تهیه برنامه های شهرسازی اقدام کند (مهدیزاده، ۱۳۹۱)

جدول ۲-۱: اقدامات انجام شده در مورد فعالیت های صنعتی در شهرهای آمریکای شمالی

شهر	اقدامات انجام یافته در مواجهه با فعالیتهای صنعتی
نیویورک	<ul style="list-style-type: none"> - طراحی برزنهای صنعتی بازرگانی برای بازتاب نواحی صنعتی مولد در درون شهر و تعهد رسمی اجباری برای عدم برزن بندی دوباره و یا ایجاد کاربردهای مسکونی - ایجاد نواحی میانگیر به دور برزن های صنعتی بازرگانی، با شرایط ویژه‌های مجاز برای تغییر - واگذاری قطعات صنعتی تحت مالکیت شهر به بازرگان‌های صنعتی
شیکاگو	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد نواحی دائمی صنعتی به عنوان مناطق امن صنعتی (عدم امکان توسعه مسکونی در این نواحی) - تدوین مقررات مکمل مشخص کننده کاربریها و محدودیتها برپایه مورد در نواحی امن صنعتی
ونکوور	<ul style="list-style-type: none"> - تغییر قوانین برزن بندی شامل: - افزایش زیربنای مجاز برای کاربردهای خدمات صنعتی - تدوین قوانین جدید برای صنایع جدید (برای مثال «صنعت نرم افزار») - افزایش میزان فضای اختصاصی به کاربردهای اداری و جانبی - تسهیل «تغییر کاربرد» در نواحی صنعتی درون شهری به کاربرد صنعتی

ماخذ: حسینی نژاد، ۱۳۸۹

۲-۸-۴- معرفی تجربه کشور هند(شهر دهلی) در مواجهه با فعالیت های صنعتی

در کشور هندوستان، در سال ۱۹۷۰، طبقه بندی صنایع براساس هماهنگی آنها با مناطق گوناگون کاربرد زمین در نواحی شهری تهیه شده است. استقرار صنایع در شهرهای کشور هند با استفاده از سیاست برزن بندی صورت پذیرفته است که با توجه به نوع صنایع قرار گرفته در شهرهای این کشور، نوع برزن بندی صنایع در شهرهای مختلف با یکدیگر متفاوت است. مهمترین ویژگی های صنایع و مشاغل در شهرهای این کشور را می توان در قابل موارد زیر دسته بندی نمود.

- برنامه ریزی برای ایجاد مجتمع های صنعتی
- تقسیم بندی انواع صنایع و بهره گیری از ابزارهای مکان یابی
- سابقه ی تاریخی و اختلاط بافت مسکونی و مشاغل در شهرهای بزرگ
- تراکم جمعیتی بالا در شهرهای این کشور
- فناوری پایین در تولید و در نتیجه آلودگی های زیست محیطی

۲-۸-۵- ساماندهی صنایع و مشاغل در کلانشهر تهران

- رویکردها

شرکت ساماندهی صنایع و مشاغل تهران بر اساس ماموریت های مصوب خود که شامل موارد زیر بوده است،

اقدامات گسترده ای را در سطح شهر انجام داده است.

- برنامه ریزی، مدیریت و نظارت در جلوگیری از تأسیس و استمرار فعالیت صنایع و مشاغل مزاحم در شهر تهران.
- پیشبرد اهداف شهرداری تهران در بخش اجرایی ساماندهی از طریق صدور آراء بند ۲۰ ماده ۵۵ قانون شهرداری ها و پیگیری اجرای آنها در مناطق بیست و دو گانه شهرداری تهران.
- برنامه ریزی در زمینه ساخت و امکان ایجاد مجتمع های درون شهری و برون شهری جهت انتقال واحدهای شغلی مزاحم و آلاینده و نظارت بر اجرا و طراحی این مجتمع ها.
- ارتقاء بهداشت عمومی شهر از طریق کنترل جمعیت جانوران مضر شهری (موش و سگ).
- انجام کلیه امور مرتبط با کیوسک ها و جمع آوری کیوسک های غیرمجاز در سطح شهر.
- **اقدامات پیش بینی شده در امر ساماندهی صنایع مشاغل در کلان شهر تهران**
- بر اساس راهبردهای طرح جامع، برنامه ها می بایستی مبتنی بر دستیابی به شهری دانش پایه، هوشمند، جهانی باشد که به صورت زیر پیش بینی شده است.
- پالایش صنایع موجود آلاینده و دارای رای بند بیست با صنایع با فن آوری بالا و پاک
- ایجاد مراکز و مجتمع های صنفی خدماتی طبق مصوبات و اسناد فرادست و آئین نامه های مصوب (خاور شهر، تالاب بهرام و...).
- تقویت خوشه های صنفی و صنعتی و بسترسازی برای ایجاد پارک های فن آوری.
- هماهنگی و برنامه ریزی در زمینه اجرای ماموریت های شهرداری در امور مرتبط با اصناف از طریق بسترهای قانونی مرتبط (کمیسیون های نظارت شهرستان، هیات عالی نظارت، کارگروه صنعت و معدن هم افزایی با سازمان ها از طریق بهره گیری از ظرفیت های قانونی مانند قانون نظام صنفی، قوانین توسعه و تعامل با متولیان اصناف به منظور کنترل از مبداء آلودگی ها و مزاحمت ها.
- اجرای برنامه های استخراج شده از طرح جامع
- شامل ساماندهی استقرار مشاغل، فعالیت ها و انتقال مشاغل نامتجانس شهری
- ساماندهی استقرار عملکردهای مجاز زیر پهنه های پهنه بندی طرح های جامع و تفصیلی.
- پیش بینی ساخت دو مجتمع دیگر با نام های ولی عصر (عج) و خاور شهر برای مشاغل مزاحم

۲-۸-۶- ساماندهی صنایع و مشاغل در کلانشهر مشهد

- رویکردها

براساس مطالعات انجام شده، رویکردها برای دستیابی به شرایط مطلوب، به شرح زیر تعیین شده است.

- ساماندهی فعالیت ها از نظر نیروی انسانی
- پیش بینی منابع درآمد پایدار برای این امر
- ساختارسازی الگوی فعالیت واحدهای تولیدی و کارگاهی به صورت خوشه ای
- پیش بینی الگوهای فعالیت واحدهای تولیدی و کارگاهی به صورت خوشه ای
- بهره گیری از روشهای تشویقی

- اقدامات انجام شده

اهم اقدامات انجام شده در مشهد به ویژه در محورها برای ساماندهی صنایع و مشاغل به شرح زیر است.

- ساماندهی صنایع فلزی و کارگاه های قطعه سازی در محور مشهد - قوچان (با هدف ایجاد نوعی رقابت و قابلیت در تغییر فن آوری)
- مکان یابی براساس مطالعات و تحقیقات لازم و به دور از اعمال نظرات شخصی تهیه و تدوین پروژه ساماندهی مشاغل تولیدی و کارگاهی با هدف طراحی هندسه استقرار کارگاه ها
- ایجاد بازارچه ها برای مشاغل سیار و بی کانون
- ایجاد فروشگاه های مرکزی (الماس شرق - پروما)
- ایجاد تعاونی های منطقه ای (بر اساس مناطق شهرداری)
- مجتمع های صنفی و صنعتی در کلانشهر مشهد

- اقدامات پیش بینی شده در امر ساماندهی صنایع و مشاغل کلان شهر مشهد

در کلان شهر مشهد، بر اساس مطالعات انجام شده در زمینه ساماندهی واحدهای تولیدی و کارگاهی، شناخت وضع موجود و مشکلات و موانع اجرایی مواردی که حائز اهمیت هستند، شناسایی و استخراج شده است. در این راستا مهم ترین ارکان شناخته شده در زمینه ساماندهی شامل:

- استخراج مقادیر حد آستانه مجاز مواجهه با آلاینده ها
- تهیه استانداردهای مساحت در مشاغل مختلف بر حسب متر مربع
- پیش بینی ساختارسازی برای تامین نیروی انسانی مناسب کارگاه ها و ساماندهی فعالیت ها از نظر نیروی انسانی

- پیش بینی تامین منابع درآمد پایدار برای ساماندهی از طریق تشکیل تعاونی پول

۲-۸-۷- ساماندهی صنایع و مشاغل در کلان شهر اصفهان

- رویکردها

- توزیع متعادل خدمات سازمان به شهروندان در سطح شهر
- ساماندهی مشاغل در جهت توسعه فضای متوازن شهری

- اصلاح ساختار سازمانی و بهبود روش های مدیریت سازمان که برای هریک از موارد یاد شده تحلیل نقاط ضعف، قوت تهدید و فرصت های شده است.

- اقدامات انجام شده

- پیش بینی اجرای دوازده پروژه در بخش صنایع و مشاغل (به جز بخش میوه و تره بار)

- احداث شهرک کارگاهی امیر کبیر برای انتقال کارگاههای غیر مجاز در سه فاز

- پیش بینی انتقال واحدهای غیر مجاز و آلاینده به مراکز مجاز

- ساماندهی مشاغل سیار در ورودی های شهر

- اقدامات پیش بینی شده

- احداث شهرک صنایع کارگاهی در جنوب یا شرق اصفهان به منظور جلوگیری از تمرکز ترافیک و خدمات

در سمت شمال به علت وجود شهرک کارگاهی امیر کبیر

- نمایشگاه دام به منظور اسکان عرضه دام و محصولات دامی در نقاط داخلی شهر و جلوگیری از آلاینده

های بهداشتی ناشی از عرضه غیر بهداشتی محصولات دامی

- احداث و اجرای طرح ساماندهی کارگران ساختمانی

- طرح ساماندهی خودرو های مصالح ساختمانی با توجه به استقرار خودروهای دارای مصالح ساختمانی و یا

خودروهای خالی جهت حمل نخاله های ساختمانی در ورودی ها

- ادامه عملیات ساخت فاز دوم شهرک صنعتی امیر کبیر این شهرک فاز اول آن بهره برداری شده است.

- احداث بازار روز در نزدیکی باغ رضوان و حاشیه اتوبان اصفهان - نایین (دو منظوره) با هدف ساماندهی

وانت های شخصی که به علت توجه زائرین به باغ رضوان در روزهای پنج شنبه و جمعه، اقدام به عرضه میوه

و تره بار می کنند، پیش بینی شده است. همچنین این بازار در روزهای هفته برای استقرار خودروهای ویژه

حمل مصالح و نخاله های ساختمانی مورد بهره برداری قرار می گیرد.

- احداث بازار روز همدانیان در خیابان همدانیان جهت ایجاد بازار ماهی، صنایع دستی خانم های خانه دار،

بازار عرضه محصولات کامپیوتر، پارکینگ بازار مواد غذایی و میوه و تره بار

- طرح انتقال موزاییک سازان به علت معضلات و مزاحمت های ایجاد شده ناشی از این مشاغل به محل های

مناسب انتقال داده خواهند شد.

- احداث بازار اوراق چپی ها به علت مزاحمت ایجاد شده در کنار منازل مسکونی، این مراکز به شهرک امیر

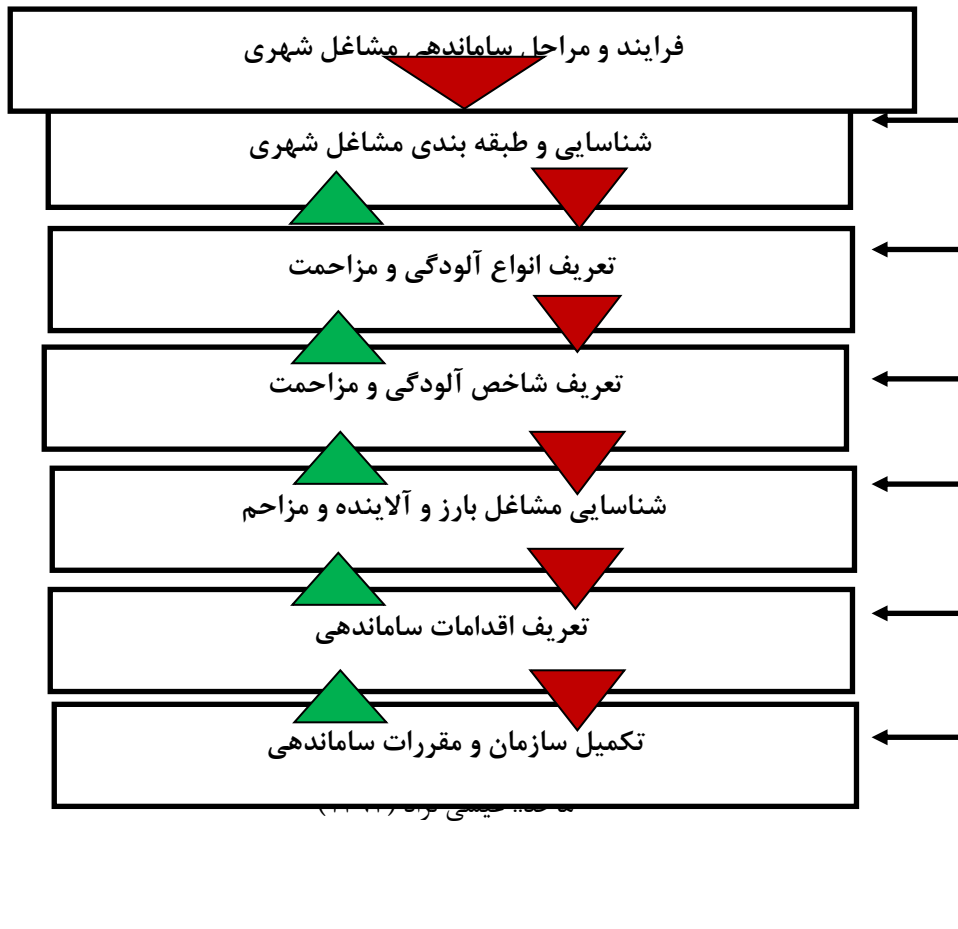
کبیر انتقال خواهند یافت.

- احداث بازار مبیل سازان این پروژه با همکاری اتحادیه و مشارکت بخش خصوصی و در راستای اجرای بند

بیست ماده پنجاه و پنج و به منظور انتقال مشاغل مزاحم انجام خواهد

نمودار ۲-۲: فرایند، مسائل، بسترهای قانونی و روند انجام ساماندهی در ایران

۲-۹- تنگنای نظام توزیع در اقتصاد ایران

بدنه نظام توزیع کالا و خدمات در کشور به شکل سنتی است که با توجه به اهمیت آن، باید به سمت مدرن شدن سوق پیدا کند. نظام توزیع کالا و خدمات از بخشهای مهم در اقتصاد کشورها به شمار می رود، چراکه از یک طرف کالاها و خدمات را در اختیار مصرف کنندگان و از طرف دیگر اطلاعات و نقدینگی را به بخشهای تولیدی ارائه می دهد. علاوه بر نقش پراهمیت نظام توزیع مطلوب کالا و خدمات در حمایت از مصرف-کنندگان، رشد و توسعه بخشهای تولیدی در یک اقتصاد پویا نیز مستلزم وجود نظام توزیع کارآمد است. مواردی چون نبود آمار و اطلاعات کافی درخصوص فرآیندهای توزیع، نامطمئن و غیررسمی بودن بخش قابل توجهی از حمل و پخش کالا در شبکه توزیع، تعدد واحدهای صنفی در سطح خرده فروشی، بالا بودن هزینه های شبکه توزیع کالا، عدم برخورداری از تشکل های غیردولتی حمایت از حقوق مصرف کننده و عدم برخورداری از نهاد مدون تنظیم کننده بازار از جمله چالش ها و مشکلات نظام توزیع در کشور است (قلی پور، ۱۳۹۴).

برای تغییر وضعیت در نظام سنتی توزیع، حضور جدی دولت به عنوان سیاستگذار و نظام بانکی ما به عنوان حامی ضروری است و این در درجه اول به اصلاح زیرساخت ها و بستر های موجود نیازمند است. برای حضور موفق در تجارت جهانی باید تجارت الکترونیکی و نظام توزیع الکترونیکی را در کشور فراگیر کنیم و نظام واسطه گری را از جریان توزیع حذف کنیم. از این رو، اصلاح نظام توزیع سنتی و ایجاد نظام توزیع مدرن ضمن کاهش هزینه ها به تسهیل نظام نظارت کمک می کند. نظام توزیع سنتی یکی از عوامل مهم در افزایش قیمت است که باید اصلاح شود. ایجاد نظام توزیع مدرن با احداث هر چه بیشتر فروشگاههای بزرگ زنجیره ای باعث کاهش قیمت، کاهش هزینه ها و افزایش قدرت خرید مردم می شود و این امر فاصله قیمت کارخانه تا قیمت مصرف کننده را کاهش می دهد و این نظام نظارت دقیق تر را تسهیل می کند

با گسترش شهرنشینی و افزایش تمرکز جمعیت در شهرهای بزرگ بخش توزیع هم به تناسب گسترش پیدا کرده و پای بخش های دولتی، خصوصی، تشکل ها، واسطه ها، عمده فروش ها، خرده فروش ها و غیره به این بخش باز شد تا هر کدام بر حسب جایگاه خود اجرای امور ذیربط از قبیل سیاست گذاری، برنامه ریزی، سازماندهی، نظارت، حمایت از تولیدکنندگان و مصرف کنندگان و توزیع مستقیم کالا و خدمات را در بازار بر عهده بگیرند تا حاصل کار ترکیبی مجموعه فوق در کنار هم به سازماندهی سیستم توزیع کالا و خدمات کمک کند، اما با نگاهی به سیستم توزیع کنونی در کشور، متوجه ناهماهنگی هایی در این بخش می شویم که باعث شده این بخش از کارآمدی مناسبی برخوردار نباشد.

در شرایط کنونی، ایفا نکردن نقش لازم و کافی از سوی بعضی از بخش های ذیربط در امر توزیع کالا و خدمات، باعث ورود واسطه ها و دلال ها به این بخش شده و متناسب با کاهش نقش بخش های دیگر، نقش واسطه ها و دلال ها بیشتر شده است. از آنجا که واسطه ها و دلال ها دارای مکان مشخصی برای فعالیت نبوده و فعالیت های شفاف ندارند، لذا کنترل و رصد آن ها از سوی نهادهای نظارتی سخت بوده و آنها در خرید و فروش محصولات، صرفاً منافع خود را در نظر می گیرند و این امر ضمن کاهش کارایی این بخش، باعث تضییع حقوق تولیدکنندگان و مصرف کنندگان هم می شود. واسطه ها و دلال ها، گرچه کار تولیدکنندگان را آسان کرده و کالاها و خدمات آنان را به مصرف کنندگان عرضه می کنند، اما در موارد زیادی مشاهده می شود که کالا را با قیمت ناچیزی از تولیدکننده خریداری کرده و با درصد قابل توجهی سود به مصرف کننده نهایی عرضه می کنند یا آن را احتکار کرده و در زمان لازم به بازار عرضه نمی کنند و با کاهش عرضه به افزایش قیمت ها دامن زده و در صد قابل توجهی از سود حاصل از فروش کالا به مصرف کننده نهایی را تصاحب و درصد ناچیزی از آن را به تولید کننده در قبال خرید محصول پرداخت می کنند. یعنی محصول را با قیمت ناچیزی از تولیدکننده خریداری کرده و با قیمت های بالا و غیرمنطقی به مصرف کننده نهایی تحمیل می کنند (چراغی، ۱۳۸۵).

واسطه ها و دلال ها با برعهده گرفتن وظیفه توزیع به جای تولیدکننده ها، تشکل ها و سایر نهادهای ذیربط، به تولیدکننده و مصرف کننده ضربه زده و درصد قابل توجهی از سود حاصل از زنجیره تأمین، توزیع و مصرف را تصاحب می کنند.

دلال ها احساس مسئولیتی در قبال انتقال بازخورد مصرف کنندگان و بازار به تولیدکنندگان نکرده و نظرات و سلیق مصرف کننده را به تولیدکننده منتقل نمی کنند، لذا این نظرات در تولیدات جدید اعمال نمی شود و در نتیجه هر روز شاهد کالاهایی در بازار هستیم که مطلوبیت و رضایت مصرف کننده را تأمین نکرده و قیمت و کیفیت محصول تناسبی با هم ندارند و به نوعی به عدم رضایت از کالاهای داخلی نزد مصرف کنندگان منجر شده است که این امر، کاهش تقاضا و رکود را به دنبال داشته و روز به روز شاهد حضور کالاهای خارجی در بازار هستیم.

همچنین خارج شدن بخش عمده نظام توزیع از دست نهادهای ذیربط و افتادن آن به دست واسطه ها و دلال ها، موجب عدم اطلاع رسانی لازم در خصوص نیازمندی های عرضه و تقاضای کالا در بازار به تولید کنندگان و تصمیم گیران شده به گونه ای که بعضاً شاهد اتخاذ سیاست هایی با اثربخشی پایین هستیم و این باعث شده در بعضی از بخش های تولیدی به ویژه کشاورزی، با تولید بیشتر یا کمتر از نیاز بازار و عدم امکان صادرات یا واردات به موقع، شاهد عرضه و تقاضای نامتوازن باشیم. چنین مشکلاتی باعث تشکیل سیستم توزیع نامناسبی در کشور شده و ضمن تضییع حقوق مصرف کنندگان و تولیدگان، باعث جلوگیری از رشد و توسعه بازارهای داخلی شده است.

از آنجا که فراهم کردن زمینه های لازم برای تحقق رقابت پذیری کالاها و خدمات کشور در سطح بازارهای داخلی و خارجی یکی از اولویت های اقتصادی کشور است، لذا افزایش کارآمدی و قدرت رقابت پذیری بخش توزیع کالا و خدمات هم به عنوان یکی از بخش های مهم اقتصادی کشور می تواند به تحقق اهداف کلان اقتصادی کمک کند.

در این راستا، مناسب سازی شبکه توزیع کالا و خدمات یکی از راه های توسعه بازارهای داخلی بوده که رونق بخش های تولیدی و افزایش رفاه مصرف کنندگان را در پی داشته و به رشد و توسعه اقتصادی کشور کمک می کند. پیاده سازی سیستم های مناسب توزیع، نیازمند همکاری عوامل مختلف ذیربط از قبیل نهادهای دولتی، تشکل های خصوصی، بازار، اصناف و غیره است (جلال، ۱۳۸۹).

در یک نظام مناسب توزیع کالا و خدمات، انتقال کالاها با صرف حداقل هزینه و زمان، همراه با حفظ کیفیت و سلامت محصول برای رعایت حقوق مصرف کنندگان ضروری است. چنین سیستم توزیعی باید دارای خصوصاتی مانند هزینه های توزیع پایین، دسترسی آسان خریداران به انواع کالاها، ارائه کالاهای با کیفیت و قیمت مناسب، بهداشتی و سالم بودن کالاها، همسانی قیمت ها در مناطق یکسان، شفاف بودن فرآیندهای

فروش و قیمت‌گذاری، تنوع کالاها و خدمات، کاهش هزینه‌های زمانی خریداران و تردهای شهری غیرضروری، بسته‌بندی مناسب کالاها، رعایت استانداردها، امکان رویت و انتخاب خریداران، مکان‌های مناسب برای رفت و آمد و غیره باشد.

اکثر کشورهای دنیا در حال نوین‌سازی سیستم توزیع کالاها و خدمات هستند. ایجاد فروشگاه‌های زنجیره‌ای بزرگ به جای واحدهای توزیعی کوچک، یکی از این اقدامات بوده تا مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان را از مزایای آن بهره‌مند سازند. در این فروشگاه‌ها امکان عرضه انواع مختلف و گسترده کالاها و خدمات فراهم است که ضمن افزایش قدرت انتخاب خریداران، موجب افزایش فروش و سود تولیدکنندگان می‌شود.

توزیع محصولات در بازار به شکل‌های مختلفی مانند فراگیر، انتخابی و انحصاری در حوزه‌های مواد مصرفی روزانه، کالاهای مصرفی کم‌دوام و کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای بادوام، در سطوح خرده‌فروشی و عمده‌فروشی صورت می‌گیرد. کانال توزیع هر محصولی متناسب با نوع آن اعم از مصرفی، صنعتی و خدماتی متفاوت بوده و یک سری از کالاها مانند کالاهای بادوام به صورت مستقیم و یک سری هم به صورت غیرمستقیم و بعد از عبور از کانال‌های توزیع از قبیل واسطه‌ها، عمده‌فروش‌ها، شرکت‌های پخش و خرده‌فروشی‌ها به مصرف‌کننده نهایی عرضه می‌شوند. کالاهایی هم هستند که با استفاده از هر دو روش توزیع می‌شوند.

برای فعالیت در نظام توزیع کالا می‌بایست قوانین و مقررات مربوط به رعایت استانداردهای فرآیند تولید تا مصرف شامل بسته‌بندی، حمل‌ونقل و نگهداری (با توجه به فسادپذیری آن‌ها) و در نهایت فضا و ابزارهای لازم و ضروری برای عرضه کالاهای سالم و بهداشتی و همچنین قوانین و مقررات صنفی و حقوق مصرف‌کنندگان را شناخته و آن را رعایت کرد. هر چقدر کانال توزیع کالاها مستقیم و کوتاه باشد، به تناسب، قیمت‌ها هم کاهش می‌یابد. همچنین هر چقدر تولیدکنندگان بتوانند کنترل خود را بر سیستم توزیع بیشتر کنند به همان نسبت هم سیستم توزیع کارآمدتر خواهد بود.

کالاهای صنعتی و بادوام معمولاً دارای کانال توزیع مستقیمی بوده و کالاهای مصرفی به ویژه کالاهای مصرفی کم‌دوام دارای کانال توزیع طویل تری هستند. مخصوصاً در مواردی که مناطق جغرافیایی گسترده با حجم زیادی از خریداران باشد، این امر باعث افزایش قیمت نهایی محصول و انتقال مقدار قابل توجهی از سود حاصل از آن به سمت واسطه‌های موجود در مسیر کانال توزیع شده و در این بین افزایش قیمت، سبب اجحاف در حق مصرف‌کننده می‌شود و تولیدکننده هم از سود حاصل از این افزایش قیمت بی‌نصیب می‌ماند، اما در این بین کالاهایی هم هستند که کانال‌های توزیع آن‌ها ویژه است. این کالاها تاریخ مصرف کوتاه و روز شمار داشته، معمولاً فسادپذیر بوده و در سبد مصرفی روزانه خانوارها قرار دارند؛ پس ضروری است کانال توزیع کوتاه تری داشته باشند.

هر چقدر فضای توزیع کالا و خدمات در یک کشور به سمت رقابت پذیری کامل پیش برود، به همان نسبت از میزان هزینه ها کاسته می شود. کاهش زمان و هزینه انتقال کالا از تولید به مصرف و هزینه دسترسی مصرف کننده به کالا در بازار به رشد و توسعه نظام توزیع کمک کرده و باعث می شود مصرف کننده سریعتر و با صرف هزینه کمتر به کالا دسترسی پیدا کند و از انتقال هزینه های حمل به قیمت نهایی مصرف کننده هم جلوگیری شود (جلال، ۱۳۸۹).

همچنین به هر میزان که مدیریت شبکه توزیع کالا و خدمات در یک کشور کارآمدتر باشد، به همان میزان هم شبکه توزیع آن مناسب و مطلوب خواهد بود. در ایران سازماندهی و مدیریت شبکه توزیع توسط نهادهایی مانند دولت، بازار، اصناف، اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، اتاق تعاون، بخش خصوصی و غیره صورت می گیرد و بهبود و توسعه آن نیازمند همکاری و تعامل مؤثر این بخش ها با هم برای فراهم سازی زیرساخت های مورد نیاز است.

۲-۱۰- مسائل و مشکلات ساماندهی صنایع و مشاغل در ایران

ساماندهی صنایع و مشاغل در ایران با عوامل متعددی از مسائل مدیریت شهری و بخشی بودن سازمانهای شهری همراه است و عامل عدم مدیریت یکپارچه شهری نیز به این مسائل دامن می زند. در زیر مسائل و مشکلات ساماندهی صنایع و مشاغل بصورت خلاصه ارائه شده است.

- مسائل و مشکلات ساختاری

- عدم اجرای طرح های آمایش سرزمین
- تعارض توسعه صنعتی و توسعه شهری
- تعارض بخش عمومی و خصوصی
- ضعف برنامه ریزی و مدیریت شهری

- مسائل و مشکلات علمی - فنی

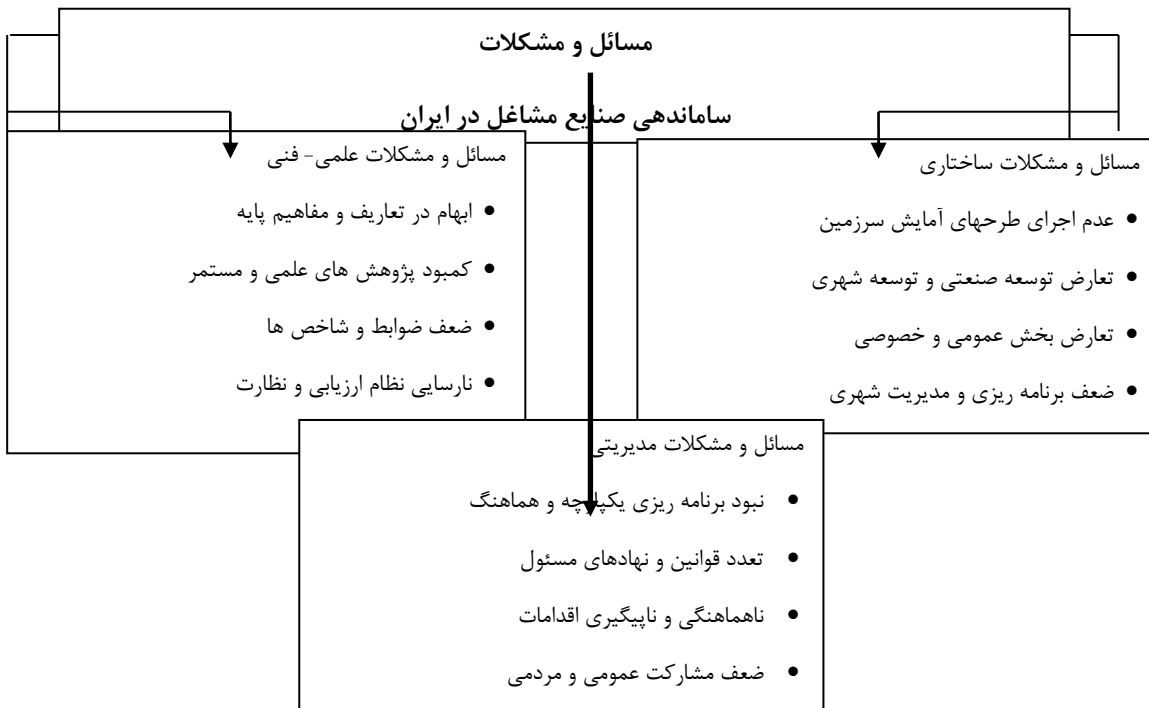
- ابهام در تعاریف و مفاهیم پایه
- کمبود پژوهش های علمی و مستمر
- ضعف ضوابط و شاخص ها
- نارسائی نظام ارزیابی و نظارت

- مسائل و مشکلات مدیریتی

- نبود برنامه ریزی یکپارچه و هماهنگ
- تعدد قوانین و نهادهای مسئول

- ناهماهنگی و ناپیگیری اقدامات
- ضعف مشارکت عمومی و مردمی

نمودار ۲-۳: مسائل و مشکلات ساماندهی صنایع و مشاغل در ایران

۲-۱۱- وظایف سازمان ساماندهی صنایع و مشاغل

وظایف و اختیارات سازمان ساماندهی صنایع و مشاغل را می توان در قالب چند وظیفه اصلی دسته بندی کرد.

- **وظایف راهبردی**
- پیگیری اسناد فرادست
- تدوین برنامه های مختلف
- نظارت و ارزیابی کلان
- اصلاح مقررات و تشکیلات
- **وظایف همکاری و مشارکت**
- مدیریت شهری
- مدیریت نظام صنفی
- مدیریت محیط زیست

- مدیریت شهرسازی
- مدیریت توسعه اقتصادی
- **وظایف علمی و پژوهشی**
- اجرای طرح های پژوهشی
- تکمیل روش ها و شاخص ها
- آموزش و ترویج ساماندهی
- اطلاع رسانی وسیع
- **وظایف اجرایی**
- تدوین برنامه های اجرایی
- نظارت و ارزیابی مستمر
- اقدام برای رفع مشکلات
- ایجاد مجتمع های صنعتی - خدماتی
- جلب مشارکت عمومی و خصوصی

نمودار ۲-۴: وظایف سازمان ساماندهی صنایع و مشاغل

۲-۱۲- راهکارها و اقدامات مدنظر برای اصلاح نظام توزیع در اقتصاد ایران

سیستم توزیع به دلیل آنکه حلقه واسط مصرف‌کننده و تولیدکننده می‌باشد می‌تواند نقش بسزایی را در بهبود فرآیند و کارایی بازار داشته باشد. اگر سیستم توزیع کالا از پویایی و شفافیت لازم برخوردار باشد اطلاعات بازار به صورت واقعی در اختیار تولیدکننده قرار خواهد گرفت که این امر نیز به سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیتهای اقتصادی می‌انجامد. از سویی دیگر مصرف‌کننده نیز قیمت واقعی کالا و خدمات را پرداخت می‌کند. به عبارتی دیگر قدرت مانور دلان و واسطه‌ها به حداقل ممکن کاهش خواهد یافت. بخشی از مشکل بالا بودن هزینه‌ها و قیمت محصولات به بالا بودن هزینه توزیع در کشور بر می‌گردد. اینکه فاصله بین بهای دریافتی تولیدکننده و بهای پرداختی خریدار یا مصرف‌کننده بالا است، منعکس‌کننده همین موضوع است. واقع امر این است که شبکه توزیع مناسب با مقتضیات زمان رشد نکرده است، به طور مثال شرکتهای پخش کالا، تعداد و پوشش کافی ندارند، حمل کالا از مبادی تولید تا مراکز مصرف پرهزینه است. از این رو، بایستی با اصلاح نظام توزیع آن قسمت از قیمت محصولات را که به دلیل توزیع نامناسب منجر به بالا رفتن قیمت می‌شود را کاهش داد.

درحالی که نوسازی شبکه توزیع به صورتی نظام‌مند ضروری به نظر می‌رسد، باید به تدوین برنامه‌هایی جهت تقویت مدیریت شبکه توزیع، منطقی کردن تعداد و فعالیت عوامل توزیع (کوتاه شدن فاصله تولید تا مصرف)، تسهیل نظارت، کنترل و سیاست‌پذیر کردن جریان توزیع کالا در کشور، فراهم کردن زمینه‌های امکان استفاده از صرفه‌جویی ناشی از مقیاس، منطقی کردن حاشیه سود عوامل توزیع، اثر بخشی سیاست‌های تنظیم بازار و تسهیل رقابت در بازار پرداخت. درحالت کلی می‌توان راهکارهای اصلاح و بهبود سیستم توزیع کالاها و خدمات در کشور را می‌توان به شرح زیر ارائه کرد (گزارشات اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، ۱۳۹۵).

✓ ایجاد اتحادیه‌های کشوری

از جمله خلاءهایی که در بخش توزیع ملاحظه می‌شود، عدم شکل‌گیری اتحادیه‌های کشوری اصناف در ایران است. اتحادیه‌های کشوری اصناف در بسیاری از کشورهای پیشرفته وجود داشته و از طریق این اتحادیه‌ها می‌توان بسیاری از امور مربوط به نظام توزیع از قبیل تنظیم بازار و سایر نظارت‌های کمی و کیفی را به اصناف محول کرده و توان رقابتی آنها را افزایش داد. قانون جدید نظام صنفی، توانمندی تشکیل اتحادیه‌های کشوری در حوزه اصناف کشور را فراهم کرده است. اجرای این طرح در واقع کمک می‌کند برخی از حوزه‌های عملیاتی عملکرد بهتری داشته باشند. اتحادیه‌های کشوری اصناف برای گفت‌وگو و حل مسائل اقتصادی مانند توسعه صادرات، برقراری نظام قیمت‌گذاری منصفانه، برگزاری آموزش‌های تخصصی و هدفمند

و ایجاد نهادهای مدنی تاسیس شده است. همچنین ایجاد پایگاه اطلاع‌رسانی اصناف کشور یکی از اقدامات انجام شده در همین مورد می باشد. با این پایگاه امکان شناسایی نیازهای آماری بخش‌های مختلف مرتبط با اصناف فراهم شده است. همچنین سیستم توزیع هم به شیوه مطلوبی در راستای ایجاد شفافیت اطلاعات صنفی و کاهش هزینه‌های مبادلات کالا و شناسایی واحدهای مرتبط ساماندهی می‌شود.

✓ ایجاد پایگاه اطلاع‌رسانی اصناف و بازرگانان

یکی از نقایص موجود ضعف جدی در اصناف کشور بعنوان آخرین حلقه‌های توزیع کالا و خدمات در کشور، نبود اطلاعات کافی مربوط به طبقه بندی فعالیت های صنفی، از هم گسیختگی داده‌های موجود در حوزه اصناف، پراکندگی داده ها در اداره های کل استان ها و شهرستان ها، به روز نبودن داده ها و عدم همزمانی اطلاعات موجود، ناهمسانی روش های تولید اطلاعات و گزارش ها از داده های خام، نبود پایگاه اطلاع رسانی در مورد اصناف و فرصت های تجاری ایران برای خارج از کشور، نبود اطلاعات لازم در خصوص اعتبار سازمان‌ها و واحدهای صنفی و نبود اطلاعات لازم در خصوص اشتغال‌زایی، تحصیلات و سرمایه اصناف به کشور می باشد. این محدودیت ها انجام هر نوع برنامه ریزی در این حوزه را با چالش روبرو کرده است.

✓ کارت اصناف

به منظور ساماندهی آمار و اطلاعات واحدهای صنفی در پایگاه اطلاع‌رسانی اصناف و بازرگانان، شکل‌دهی نظام توزیع کالاها از طریق واحدهای دارای پروانه کسب معتبر، ساماندهی امور مربوط به دریافت و پرداخت وجوه بین اعضای صنف و موارد دیگر این پروژه به اجرا گذاشته شد. در حال حاضر بانک اطلاعات اصناف کشور فاقد ساز و کار و بروز رسانی بوده و با توجه هر ماهه برای حدود ۱۵ هزار واحد صنفی پروانه صادر می‌شود (پروانه جدید یا تمدید پروانه های قبلی) در این شرایط پس از حدود پنج سال بانک اطلاعات فعلی کاملاً بی‌اعتبار خواهد بود. هم اکنون اصناف، فاقد کد شناسنامه ملی برای فعال شدن در نظام توزیع کالای کشور می باشند.

✓ طرح ساماندهی پخش کالا

با توجه به اینکه شرکت‌های پخش کالا در گذشته به عللی از جمله ناهماهنگی، اثربخشی کمتری داشته و در حاشیه نظام توزیع بوده‌اند، با ساماندهی نظام پخش کالا علاوه بر توزیع مطمئن و کم‌هزینه با بهره‌مندی از روش‌های نوین، فاصله تولید تا مصرف کاهش و شفافیت در نظام توزیع ایجاد می‌شود. به گونه‌ای که با حذف بازار سنتی بنکداری ها و ایجاد یک hob توزیع بین تولیدکننده و مصرف‌کننده و هزینه توزیع به حداقل کاهش یابد. با عملیاتی شدن این سیستم و ایجاد بانک اطلاعاتی جامع، مصرف‌کننده‌ها می‌توانند درخواست خرید خود را در سیستم وارد نموده و شرکتهای پخش و توزیع کالای مورد نظر را در حداقل زمان به دست خریدار برسانند. در حال حاضر سیستم مدیریت امور معاملات املاک و مستغلات در کلیه سطوح کاربردی

ممکن شده است و متولیان امر می‌توانند هدایت و کنترل بازار مسکن را در اختیار بگیرند. این پروژه کاملاً اجرایی شده و در حال حاضر فعال بوده است و نقل و انتقالات املاک از طریق این سیستم صورت می‌گیرد.

✓ طرح ایجاد شبکه های زنجیره ای خرده فروشی کالا

هم اکنون هر یک از حلقه‌های توزیع دارای کارکردی مستقل است و هر یک در پی به حداکثر رساندن منافع خود هستند. در این طرح، مدیریت حلقه‌های متعدد شبکه تامین و توزیع در فروشگاه‌های زنجیره‌ای متمرکز و رقابت در سطوح خرده‌فروشی بین فروشگاه‌های زنجیره‌ای برقرار می‌شود. این موضوع علاوه بر نظارت بیشتر بر شبکه توزیع، صرفه جویی‌های ناشی از مقیاس به نفع عوامل توزیع و مصرف‌کنندگان نهایی را به دنبال خواهد داشت. تعداد زیاد واحدهای خرده‌فروشی، کوچک بودن مقیاس فعالیت واحدهای خرده‌فروشی، نابرابر بودن قیمت فروش کالاهای یکسان در سطح خرده‌فروشی، استقلال فعالیت خرده‌فروشان از سایر حلقه‌های تامین و توزیع کالا و غیره از ویژگی‌های خرده‌فروشی کالا در کشور است که هزینه‌های زیادی را به شبکه توزیع و در نهایت مصرف‌کنندگان کالا تحمیل می‌کند. محدودیت‌های موجود در زمینه شکل‌گیری و توسعه فروشگاه‌های بزرگ زنجیره‌ای و همچنین ناموفق بودن الگوی فروشگاه‌های مذکور در ایران از یک سو و همچنین ضرورت توجه به واحد‌های صنفی موجود در کشور از سوی دیگر موجب شده تا با مطالعه تجارب موجود در سایر کشورها، الگوی ایجاد و توسعه شبکه زنجیره‌ای خرده‌فروشی به عنوان الگوی مناسب برای اجرا در ایران مورد توجه قرار گیرد.

✓ ایجاد نظام کدینگ ملی کالا

براساس مطالعات و بررسی‌های انجام شده زنجیره‌های تامین در بخش‌های مختلف کشور فاقد یک نظام منسجم و یکپارچه برای تبادل اطلاعات مربوط به کالاها و خدمات هستند. دستگاه‌های دولتی، واحدهای عرضه‌کننده تولیدی و توزیعی و دستگاه‌های خریدار کالا و خدمات از داشتن یک سامانه یکپارچه که اطلاعات کامل مهندسی شده پالایش شده و یکپارچه را در اختیار آنها قرار دهد، محروم هستند. به همین دلیل بسیاری از برنامه‌های کاربردی تجارت الکترونیکی که نیاز به کد کالا و خدمت دارند به طور موثری قابل استفاده نخواهد بود. این مشکلات با اجرای طرح نظام کدینگ ملی کالا تا حد زیادی قابل رفع است.

✓ طرح ساماندهی و ایجاد اعتماد برای سایت‌های فروش اینترنتی

اجرای طرح ساماندهی فعالیت سایت‌های فروش اینترنتی به منظور اعتمادسازی و رسمیت دادن به فعالیت آنها و کمک به شبکه خرده‌فروشی و کاهش تردهای درون شهری و ایجاد رقابت بیشتر در کاهش قیمت‌ها و بهبود کیفیت فروش کالاها و آرایه خدمات به شهروندان در طرح نظام توزیع کالا و خدمات مورد توجه قرار دارد. یکی از نگرانی‌های مردم نسبت به خرید اینترنتی عدم اعتماد به سایت‌های فعال در این شبکه است. براساس برنامه‌ریزی‌های انجام شده سایت‌های تجاری باید شناسایی شوند، یا مجوز فعالیت کنند و از مجوز

اعتماد در سایت خود بهره‌برداری کنند. پس از آن، تمام سایت های فروش اینترنتی می‌توانند با استفاده از این مجوز و ثبت یک علامت اعتماد و همچنین استفاده از زیرساخت امنیتی راحت‌تر نسبت به فعالیت توزیع و فروش اینترنتی در سطح کشور اقدام کنند. از سوی دیگر مصرف‌کنندگان نیز می‌توانند با اطمینان بیشتر به خرید از طریق اینترنت اقدام کنند.

✓ توسعه خدمات بازرگانی برای محصولات کشاورزی

بر مبنای این طرح برای توسعه صنایع بسته‌بندی و توسعه ظرفیت ذخیره‌سازی و نشان‌دار کردن (برند) محصولات کشاورزی با همکاری وزارتخانه‌های بازرگانی، جهاد کشاورزی، صنایع و معادن و برحسب مورد وزارتخانه ذیربط برنامه‌ای تدوین شده است. در این طرح اطلاعات و آمار محصولات قبل از برداشت می‌تواند از طریق این پورتال در اختیار دیگر مراکز توزیع در دیگر استانها و مراکز عمده توزیع قرار گیرد و از انبار شدن مازاد این محصولات در یک نقطه کشور و کمبود همان محصول در نقطه دیگر جلوگیری نماید. همچنین می‌توان امکان پرداخت الکترونیکی برای خریدهای بین بنگاه‌های فعال در شبکه رسمی توزیع محصولات کشاورزی را فراهم کرد.

✓ ایجاد پنجره واحد تسهیل صادرات و واردات کشور

اجرای طرح "پنجره واحد تسهیل صادرات و واردات کشور" باعث می‌شود که زمان و مراحل فرآیند های صادرات و واردات کاهش چشمگیر یابد و در صورت بروز هرگونه شوک و کمبود یک کالا در بازار داخل بازرگانان بتوانند کالای مورد نظر را وارد بازار کنند. با استقرار این طرح ضمن کاهش هزینه و زمان می‌توان کنترل بهتری برای ورود کالاها به بازار (واردات) و خروج کالا از کشور (صادرات) اعمال کرد تا عین آنکه شاه‌رگ اساسی مدیریت و تنظیم بازار به شکلی غیرمحموس، اما موثر در اختیار دولت است، بنگاه‌های اقتصادی و بازرگانان نیز با سرعت عمل بیشتر و هزینه و گرفتاری کمتر اقدام به فعالیت تجاری کنند. این تجربه در بسیاری از کشورها موجب بروز آثار موثر در اقتصاد ملی و نظارت بیشتر حاکمیت در فرآیند های صادرات و واردات شده است.

✓ تشکیل نهادهای غیردولتی حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان

حمایت از مصرف‌کننده و حقوق مربوط به آن، از زمان تشکیل سازمان جهانی استاندارد در سال ۱۹۴۷ به عنوان یک نگرانی جهانی مطرح شد. هزینه ایفای این نقش توسط دولت‌ها در بازار پس از جنگ جهانی دوم در برخی کشورها به حدود ۴۰ درصد تولید ناخالص ملی رسید و این دخالت‌های غیرضروری دولت باعث تحمیل هزینه‌های اضافی تولید و ایجاد اختلال در نظام بازار شد. به منظور ایجاد تعادل در بازار، دفاع از حقوق مصرف‌کنندگان و حمایت از آنان در بازار، حرکت‌های مصرف‌کنندگان در قالب سازمان‌های غیردولتی مصرف‌کننده شکل گرفت.

۲-۱۳- آیین نامه ساماندهی مشاغل و اصناف مزاحم شهری

این آیین نامه شامل مشاغل و صنوفی که به دلیل آلودگی و مزاحمت زیاد و شرایط نایمن نمی‌توانند در محدوده شهر فعالیت کنند و مشمول تعطیلی و انتقال قطعی به خارج از شهر یا به شهرک صنعتی، مجتمع‌های صنفی مجاز و شهرک‌های کشاورزی می‌باشند، می‌گردد. براساس این آیین نامه، شهرداری‌ها موظفند به منظور رفع مزاحمت مشاغل و اصناف مزاحم متناسب با وضعیت فعالیت، مکان استقرار و ماهیت شغلی آنها، نسبت به صدور حکم انتقال، جابجایی یا رفع مزاحمت از طریق اصلاح فرآیند کار، تغییر فعالیت یا نوسازی اقدام نمایند. در صورت عدم اجرای حکم شهرداری توسط صاحبان مشاغل یا اصناف مذکور، شهرداری موظف است نسبت به تعطیلی آنها مطابق مفاد بند ۲۰ ماده (۵۵) قانون شهرداری اقدام کند. در این راستا، دستگاه‌های اجرایی و اتحادیه‌های صنفی موظفند از صدور مجوز جدید و یا تمدید پروانه فعالیت برای مشاغل و صنوف یادشده برای استقرار در محل‌های غیرمجاز خودداری کنند. همچنین شهرداری‌ها و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط موظفند به منظور استفاده از ابزارهای تشویقی (از جمله تعیین محل جدید استقرار، تأمین زیرساخت‌های لازم و فراهم کردن تسهیلات بانکی) برای تسهیل در انتقال مشاغل و صنوف موضوع این ماده با رعایت اسناد فرادستی برنامه‌ریزی و اقدام نمایند. لیست اصناف مشمول این قانون عبارتند از (آیین‌نامه ساماندهی مشاغل و اصناف مزاحم شهری، ۱۳۹۶)

جدول ۲-۱: لیست مشاغل و اصناف مزاحم شهری

ردیف	عنوان
۱	اماکن تولید، بسته‌بندی و انبار مواد شیمیایی خطرناک (*) و مواد محترقه (**)
۲	دامداری (سبک و سنگین)
۳	مرغداری و پرورش انواع طیور صنعتی
۴	تولید مصنوعات سیمانی و موزائیک
۵	تولید لوله سیمانی و پله
۶	تولید کاشی و سرامیک
۷	تولید گچ و آهک
۸	سنگبری
۹	سنگ کوبی
۱۰	کارگاه‌های تولید آسفالت
۱۱	تولید شن و ماسه
۱۲	چرم‌سازی

دباغی	۱۳
سالامبورسازی	۱۴
روده پاک کنی	۱۵
کشتارگاه دام و طیور	۱۶
پایانه‌های بار و انبار موسسات باربری	۱۷
شارژ گاز در کپسول	۱۸
همه آب فلزکاری‌ها (آب‌کاری)	۱۹
رنگ کاری پروفیل آلومینیومی (رنگ کوره ای)	۲۰
همه ریخته‌گری‌ها و ذوب فلزات (از جمله چدن، مس، فولاد، مفرغ و برنز، آلومینیوم و سرب)	۲۱
مراکز بازیابی اوراق انواع خودرو، موتور سیکلت و ماشین آلات راهسازی، صنعتی و کشاورزی	۲۲
انبار انواع پسماند و ضایعات قابل بازیافت (فلزی، قراضه‌ها، کاغذ و مقوا، لاستیک و پلاستیک، پت و ...)	۲۳
تعمیرگاه ماشین‌آلات سنگین	۲۴

* کالاهای خطرناک (Dangerous goods) شامل مواد شیمیایی و عواملی هستند که موجب تهدید آنی و فوری سلامت و ایمنی افراد، تجهیزات و محیط می‌گردند شامل مواد منفجره، گازها، مایعات و جامدات قابل اشتعال، اکسید کننده، مواد سمی و عفونت زا، مواد رادیو اکتیو و مواد خورنده.

** مجوز فعالیت این واحدها توسط وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح صادر می‌گردد.

۲-۱۴- پیشینه تحقیق

بهشتی سرشت و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان " جایگاه بازاریان و اصناف در تحولات سیاسی اقتصادی ایران از کودتای رضاخان تا دهه نخست سلطنت رضاشاه (۱۲۹۹ تا ۱۳۱۰) بیان کردند که اصناف و بازاریان از مهم‌ترین اقشاری بودند که با توجه به ماهیت شغلی شان، کارکردهای اقتصادی اجتماعی پررنگی داشتند و به مثابه طبقه ای سیاسی اقتصادی، ایفای نقش کردند. این گروه‌ها به عنوان بخشی از ساختار حیات شهری، با تاثیرپذیری از سیاست‌های دولتی و اوضاع جهانی، در جریان حوادث مهم کشور قرار گرفتند. دولت رضاشاه با اشراف به کارکردهای چندگانه اصناف، در بسیاری از سیاست‌های داخلی، متوجه آنان بوده و با نظارت بر نظام صنفی، درصدد کاهش قدرت آنان بود، لذا، برنامه‌های عمرانی و اقتصادی دولتی، باعث واکنش‌هایی مانند اعتصاب و تعطیلی بازار، فرستادن عرایض و طرح خواسته‌ها در میان اصناف و بازراریان شد. مولفان در این پژوهش، با روش توصیفی تحلیلی و با تکیه بر اسناد و منابع کتابخانه‌ای، در پی بررسی وضعیت بازار و اصناف و پیشه‌وران، در دهه اول ۱۳۰۰ شمسی بودند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بازاریان در دهه ۱۳۰۰ شمسی، کارکرد و نقش پررنگی در برنامه‌های سیاسی و اقتصادی داشتند،

ولی برنامه های دولت رضاشاه، در راستای نوسازی و تاسیس دولت مطلقه و ورود آن به عرصه اقتصاد، قدرت سیاسی و مالی آنان را کاهش داد

تویسرکانیان و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان "ساماندهی اصناف و مشاغل مزاحم و آلاینده گامی مؤثر در پیشبرد اهداف مدیریت و توسعه پایدار شهری" بیان می‌کند که هر چند قانون در مورد مشاغل مزاحم تدابیری اندیشیده است و ممانعت‌هایی در مورد تأسیس و تغییر مکان این مشاغل به عمل می‌آورد، ولی به نظراجرای این موارد قانونی و تسریع در روند اجرایی آن نیاز به تدوین قوانین دیگری دارد. در این میان برنامه‌ریزی انتقال اصناف و صنایع آلاینده باید به گونه‌ای دقیق و جامع صورت پذیرد تا انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله‌ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلاینده‌گی) آنها انجام شود و مشکلات و مسائل آن بررسی شود تا بتوان مشکلات مربوطه را در هنگام اجرای طرح، کاهش یا رفع کرد. در این پژوهش، ضمن مطالعه بایدها و نبایدهای حضور صنایع در درون شهرها و اشاره بر وظایف مدیریت برنامه‌ریزی و نظارت بر ساماندهی اصناف و مشاغل شهری، تدابیر قانون (شهرداری) در مورد مشاغل مزاحم و آلاینده، به بررسی نقاط قوت و ضعف حضور کارخانه‌های صنعتی که در طی دوران گسترش و توسعه شهری، خواسته یا ناخواسته در وسط شهرها واقع شده‌اند، می‌پردازد.

قلی پور (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان "ساماندهی اصناف بدون پروانه کسب در کشور: دلایل و راهکارها" به منظور دستیابی به نمایی کلی از وضعیت موجود، به صورت مختصر ضمن مروری بر مهمترین دلایل عدم گرایش برخی واحدهای صنفی به اخذ پروانه کسب در کشور به بررسی پیامدها و تبعات ناشی از عدم وجود پروانه کسب در بخشهای مختلف اقتصادی، پرداخته است. سپس ضمن بررسی و مطالعه تجارب سایر کشورها و مهمترین راه کارها یا سیاستهای به کار گرفته شده در این ارتباط، تحلیل مقایسه‌ای از وضعیت پروانه کسب در دیگر کشورها با وضعیت ایران صورت گرفته است. در ادامه نیز با طراحی پرسشنامه‌هایی که به تفکیک از دو گروه خبرگان و فعالان اصناف مختلف در زمینه‌های تولیدی، توزیعی، خدماتی و خدمات فنی جمع‌آوری گردیده، ضمن تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها با مطالعه راهکارهای پیشگیرانه یا مقابله با شکل‌گیری این واحدها با بهره‌مندی از تجارب کشورها همچنین مصاحبه با خبرگان امر، به ارائه راهکارها یا سیاست‌هایی مناسب در راستای رفع یا دست کم کاهش این معضل پرداخته می‌شود. به علاوه این مطالعه در بخش اول با استفاده از منابع کتابخانه‌ای به روش تحلیلی و توصیفی به شناخت علل ایجاد وضعیت اصناف بدون پروانه کسب در ایران و پیام‌های آن همچنین بررسی سوابق موفقیت آمیز سایر کشورها به منظور شناسایی اقدامات، سیاست‌ها و قوانین و مقررات حاکم بر بنگاه‌های کوچک و متوسط در خصوص دریافت پروانه کسب خواهد پرداخت و در ادامه به منظور گردآوری داده‌ها، به تنظیم پرسشنامه اقدام خواهد شد. این پرسشنامه بر اساس عوامل شناسایی شده در گام‌های اول و دوم تنظیم شده و

پرسشهای آن در قالب پرسشنامه بسته با مقیاس پنج تایی لیکرت تدوین می گردد. پس از طراحی پرسشنامه به منظور تعیین روایی و پایایی پرسشنامه از تحلیل های آماری مربوطه استفاده شده و سپس به منظور تکمیل آن میان خبرگان و واحدهای صنفی فعال توزیع می گردد.

ولوی و عباسی فر (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان " بررسی تاثیر برندسازی در توسعه واحدهای تولیدی صنفی مورد مطالعه: اصناف استان اصفهان " تاثیر برندسازی در توسعه واحدهای تولیدی صنفی استان اصفهان پرداخته است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل صاحبان واحدهای تولیدی بوده که در حوزه مباحث این پژوهش دخیلند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده بوده و با استفاده از جدول کرجسی مورگان، حجم نمونه ۵۱۰ نفر برای این جامعه محاسبه شده است. ابزار مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه استاندارد بوده و پایایی ابزار پژوهش بوسیله ضریب آلفای کرونباخ سنجیده شد. از آنجا که این ضریب برای تمام متغیرها ۰/۹۱ بود، نتیجه گرفته شد که ابزار پژوهش از قابلیت اعتماد خوبی برخوردار است. تحلیل داده‌ها به دو روش آمار توصیفی و استنباطی بوده که بوسیله نرم افزار SPSS انجام شد. نتایج این کار تحقیقی نشان داد که هویت برند، ارزش ادراک شده از برند، رضایت مصرف کننده، اعتماد برند و وفاداری برند در توسعه واحدهای تولیدی صنفی استان اصفهان تاثیر دارد.

تویسرکانیان و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان " نقش سامانه ساماندهی اصناف و مشاغل شهری و کمیسیون بند ۲۰ (سامش) در مدیریت شهری جامعه ایمن مطالعه موردی: حوزه خدمات شهری شهرداری مشهد " با بررسی سامانه ساماندهی اصناف و مشاغل شهری و کمیسیون بند ۲۰ (سامش) که در سالهای اخیر توسط دبیرخانه کمیسیون بند ۲۰ ماده ۵۵ حوزه معاونت خدمات و محیط زیست شهری شهرداری مشهد راه اندازی گردیده، پرداخته شده است. سامانه مذکور در سیستم شهرسازی دقیقاً بر اساس روند اجرایی کمیسیون بند ۲۰ و ساماندهی اصناف و مشاغل شهری طراحی گردیده است. نتایج پژوهش بیانگر آن است که با توجه به کارکرد سامانه حاضر، ضمن بهینه‌سازی جوابگویی هرچه سریعتر به شکایات از اصناف و مشاغل، داشتن یک رویه یکسان در رسیدگی به مزاحمت و آلاینده‌گی و ساماندهی اصناف و مشاغل مزاحم و آلاینده، تسریع در پاسخگویی به استعلامات تجاری در خصوص مشاغل آلاینده و مزاحم سطح مناطق در حد قابل توجهی، نظارت و کنترل ویژه بر جلوگیری از گسترش مشاغل آلاینده و مزاحم نیز، با سرعت و دقت بیشینه‌ای امکانپذیر می گردد.

تویسرکانیان و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان " ساماندهی اصناف و مشاغل مزاحم و آلاینده گامی موثر در راستای جامعه ایمن " ضمن مطالعه بایدها و نبایدهای حضور صنایع در درون شهرها و اشاره بر وظایف مدیریت برنامه‌ریزی و نظارت بر ساماندهی اصناف و مشاغل شهری، تدابیر قانون (شهرداری) در مورد مشاغل مزاحم و آلاینده، به بررسی نقاط قوت و ضعف حضور کارخانههای صنعتی که در طی دوران گسترش

و توسعه شهری، خواسته یا ناخواسته در وسط شهرها واقع شده‌اند و نیز تحلیل ابعاد ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، بهداشتی ایمنی و حفاظت و در نهایت فرهنگی ساماندهی پرداخته است. نتایج پژوهش بیانگر این است که در ساماندهی اصناف و مشاغل مزاحم و آلاینده برخورد قهری و پلمپ واحدهای تجاری نمی‌تواند راهکاری مناسب باشد. در وهله اول ضمن توقف صدور مجوز و پروانه کسب در بافت مسکونی، می‌توان با ایجاد شهرکهای تخصصی خودروبی و غیره در خارج شهرها زمینه انتقال این مشاغل را فراهم کرد. در مسیر فوق اعطای وام‌های کم بهره و کمک به خرید واحدهای تجاری شهرکهای مذکور، تبلیغ و تشویق شهروندان به مراجعه به شهرکهای تخصصی، ایجاد امکانات رفاهی و مالی در این شهرکها، حذف یا کاهش عوارض سالیانه واحدهای تجاری و غیره می‌تواند در تسریع انتقال این‌گونه مشاغل به شهرک‌های تخصصی موثر باشد.

شکور و خسروی (۱۳۹۵) در مقاله ای با عنوان " اولویت بندی ساماندهی مشاغل مزاحم شهری با رویکردی نوین: مطالعه موردی شهر شیراز " اشاره می‌کند که استقرار مشاغل آلاینده و مزاحم، بنا به نیاز شهروندان در بافت شهری مشکلات بی شماری به همراه دارد که طبعا برای رفع یا کاهش آنها لازم است اقدامات و مطالعات خاصی انجام پذیرد. هدف از این پژوهش بررسی نحوه ساماندهی مشاغل مزاحم و آلاینده در شهر شیراز بوده است. در این پژوهش، روش تحقیق تحلیلی و علی است و داده های مورد نیاز به روش میدانی گردآوری شده است. اولویت سنجی ساماندهی، با مقایسه در روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) و فرآیند تحلیل شبکه ای (ANP) و با بهره گیری از نرم افزارهای Super Choice Expert و Decision تعیین شده است. نتایج پژوهش حاکی بر این است که از نظر انواع آلودگی ها و مزاحمت های مورد مطالعه، یک سری از واحد های شغلی وضعیت نامساعدتری دارند، در نتیجه به عنوان اولویت‌های نخست طرح ساماندهی مشاغل تعیین شده‌اند.

عابدینی (۱۳۹۷) در مقاله ای با عنوان " شناسایی و بررسی عوامل موثر بر کارایی کانال های توزیع کالا " بدنبال شناسایی و اولویت بندی عوامل موثر بر کارایی شبکه توزیع کالا در کشور می‌باشد. در این پژوهش، برای گردآوری داده‌های مورد نیاز، از مطالعات کتابخانه ای استفاده شده است. براساس یافته‌های پژوهش، کوتاه شدن کانال های توزیع، ایجاد زنجیره های بزرگ توزیع کالا، افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی، توسعه زیرساخت های توزیع و حمل و نقل کالا و ایجاد برندهای ملی قوی، به ترتیب بیشترین تاثیر را بر بهبود کارایی شبکه توزیع کالا در کشور دارند.

اجاق و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله ای با عنوان "طراحی و توسعه سامانه ای همراه به منظور جمع آوری اطلاعات مشاغل مزاحم شهری: مطالعه موردی مشاغل مزاحم شهر کرمانشاه" بیان می کنند که در بسیاری از پروژه های اجرایی، برطرف نمودن وقفه زمانی بین فرآیند برداشت میدانی اطلاعات و ذخیره سازی آنها در

پایگاه داده های مرکزی می تواند به انجام تحلیل های مکانی بلادرنگ و در عین حال بسیار کارآمد بیانجامد. اما استفاده از روش های سنتی گردآوری، رقومی سازی، مدیریت و ذخیره سازی اطلاعات در بسیاری از پروژه های اجرایی با مشکلات قابل توجهی همانند دشواری حمل فرم های کاغذی، نقشه های کاغذی، خطاها و اشتباهات اجتناب ناپذیر عوامل انسانی و مهمتر از همه ایجاد فاصله زمانی قابل توجه در فرآیند جمع آوری اطلاعات تا ذخیره سازی رقومی آنها همراه بوده است. این مطالعه سعی در ارائه سامانه ای همراه به منظور ایجاد جایگزینی مناسب برای روش های سنتی گردآوری و ذخیره سازی اطلاعات مرتبط با مشاغل مزاحم شهر کرمانشاه دارد. در نهایت نیز با انجام آزمون های آماری بهبود عملکرد این سامانه در مقایسه با روش های سنتی در چهار منطقه از شهر مورد مطالعه به اثبات رسید. علاوه بر آن، تمایل ۹۲ درصد از کاربران به استفاده از این سامانه در مقایسه با روش های سنتی، از دیگر معیار های نشان دهنده موفقیت در نیل به هدف نهایی این مطالعه است.

طهماسبی مقدم و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله ای با عنوان "تحلیل توزیع فضایی مشاغل مزاحم شهری با رویکرد ساماندهی مورد شناسی شهر زنجان" به اولویت بندی نواحی شهر زنجان در جهت ساماندهی و تبیین توزیع فضایی مشاغل مزاحم شهری پرداخته است. روش پژوهش بر اساس هدف، از نوع تحقیقات کاربردی و ازلحاظ ماهیت و روش، از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی است. روش گردآوری داده ها از طریق مطالعات کتابخانه ای و میدانی و با استفاده از رویکرد کارشناس محور (مصاحبه با ۵۰ نفر از متخصصان امر) است. شاخص نزدیک ترین همسایگی در جهت شناسایی الگوی پراکنش فضایی، از مدل رگرسیون جغرافیایی وزنی در جهت نقش تراکم جمعیت و از مدل Topsis برای تعیین اولویت های ساماندهی نواحی شهری استفاده شده است. براساس نتایج تحقیق، الگوی پراکنش مشاغل مزاحم در شهر زنجان، از الگوی خوشه ای تبعیت کرده و تراکم جمعیت در نوع الگوی پراکنش نقش ایفا کرده که این تمرکز بیشتر در ناحیه ۹ از منطقه ۲ و بیشتر در ناحیه اسلام آباد به صورت خطی است که از دلایل عمده آن می توان به عدم جذب ساکنان آن در مشاغل رسمی، بیکاری به خصوص بعد از سال ۱۳۹۰، درآمد کم، مهاجرت از روستا به شهر و سکونت مهاجران در این ناحیه به علت قیمت ارزان مسکن و بی توجهی جدی مدیریت شهری به تغییر کاربری و فعالیت ها اشاره کرد.

۳-۱- مقدمه

شیوه اجرای یک پژوهش ارتباط زیادی با ماهیت موضوع، نوع پژوهش و همچنین متغیرهای پژوهش دارد. اما باید توجه داشت آنچه موجب شده جوهر علمی حیات پیدا کند، وقوف به اکتشافات و نتایج علوم نیست بلکه شناخت و درک عمیق روش ها یعنی شیوه هایی که بشر برای پیشرفت علم به کار بسته است. روشها در حقیقت ابزارهای دست یابی به حقیقت هستند. با توجه به اهمیتی که روش شناسی پژوهش دارد در این فصل به آن پرداخته می شود. روش شناسی را فرایند چگونگی گردآوری اطلاعات و شواهد و تبدیل به آنها به یافته ها به منظور دستیابی به دانش دانسته اند. لذا مفاهیمی که در روش شناسی مطرح می گردند، باید در برگیرنده این فرایند و هدف آن باشد. به همین جهت در روش شناسی از مفاهیمی چون جامعه آماری، نمونه آماری، نمونه گیری، ابزار پژوهش یا ابزار جمع آوری داده ها، روایی و پایایی ابزار، روشهای تجزیه و تحلیل داده ها و متغیرها صحبت می شود که در زیر این موارد در هر یک از روش های پژوهش کمی و کیفی بررسی شده اند. فصل حاضر به جنبه های روش شناسانه پژوهش اختصاص دارد. بر این اساس، در این فصل روش پژوهش، مشخصات جامعه، شیوه نمونه گیری و مشخصات ابزار مورد استفاده توضیح داده می شود.

۳-۲- جامعه و نمونه آماری تحقیق

جامعه آماری عبارتست از تعدادی از عناصر مطلوب مورد نظر که حداقل دارای یک صفت مشخصه باشند. جامعه نیز به کل گروه افراد، رویدادها و پدیده های مورد علاقه محقق که قصد بررسی آنها را دارد اشاره دارد و یک عضو جامعه آماری جزئی از کل جامعه آماری است و نمونه آماری هم زیر مجموعه ای از جامعه می باشد (دانایی فرد، ۱۳۸۶). برای نمونه گیری نیز در پژوهش های علوم رفتاری، روش های متداولی وجود دارند که از جمله آنها می توان به نمونه گیری تصادفی ساده، نمونه گیری تصادفی نظام یافته، نمونه گیری طبقه ای، نمونه گیری خوشه ای و نمونه گیری چندمرحله ای اشاره کرد.

در این تحقیق، جامعه آماری اعضای فعال در اصناف مختلف استان اردبیل و کارشناسان و خبرگان این حوزه در استان اردبیل می باشد. برای جمع آوری داده ها و اطلاعات نیز، بدلیل نبود پرسشنامه استاندارد در این حوزه، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. این پرسشنامه شامل ۲۱ سوال می باشد که سوالات ۱۳ تا ۱۷ از مطالعه توپسرکانیان و همکاران (۱۳۹۵) و سوالات ۸ و ۱۸ از پرسشنامه قلی پور (۱۳۹۴) اقتباس شده است. همچنین در این مطالعه، برای انتخاب نمونه از روش نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شده است. در نمونه گیری تصادفی ساده، همه اعضای جامعه آماری شانس برابر برای انتخاب شدن در نمونه

را دارند. این گونه نمونه‌گیری باعث کاهش آریبی و سادگی در نتایج حاصله می‌شود. به این معنی که واریانس یا پراکندگی بین اعضای نمونه می‌تواند برآوردگر خوبی برای واریانس جامعه باشد. لازم به ذکر است که برای محاسبه حجم نمونه ما احتیاج به اندازه جامعه آماری داریم. از آنجا که اعضای فعال در اصناف مختلف استان اردبیل و کارشناسان خبرگان این حوزه نامعین است، براساس جدول مورگان ما حجم نمونه را ۳۸۴ نفر تعیین می‌کنیم. این تعداد از حجم نمونه به تفکیک شهرستان های استان اردبیل در جدول ۱-۳ ارائه شده است.

جدول ۱-۳: حجم نمونه به تفکیک شهرستان های استان اردبیل

نام شهرستان	حجم نمونه
اردبیل	۱۱۰
نمین	۳۰
سرعین	۳۰
نیر	۲۵
خلخال	۴۴
گرمی	۲۵
پارس آباد	۴۰
گیوی	۲۰
مشگین شهر	۶۰

۳-۳- روش تحقیق

تحقیق حاضر از حیث هدف تحقیقی کاربردی و از حیث نحوه گردآوری اطلاعات از نوع توصیفی پیمایشی است که به شیوه مقطعی صورت می‌پذیرد. این پژوهش در سه مرحله انجام می‌گیرد ۱. اولین مرحله تدوین پرسشنامه بوده و برای آن از مبانی نظری موضوع و مطالعات انجام شده درباره موضوع تحقیق استفاده می‌شود. ۲. در مرحله دوم پرسشنامه تدوین شده بعد از بررسی روایی اولیه نهایی شده و در اختیار نمونه پژوهشی قرار گرفته و از آن‌ها خواسته می‌شود که اهمیت هر یک از آیتم‌های پرسشنامه را تعیین کنند. ۳. در مرحله آخر اطلاعات مربوط به پرسشنامه‌های با استفاده از مقیاس طیف لیکرت استخراج شده و با استفاده از روشهای آمار توصیفی و استنباطی، تجزیه و تحلیل می‌گردد. با توجه به اینکه در مقیاس لیکرت اندازه‌گیری پاسخها به صورت کیفی است، لذا برای تبدیل آنها به پاسخهای کمی از گزینه‌های اعداد ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ استفاده می‌شود. برای پاسخ به سؤالات پرسشنامه از طیف لیکرت به صورت مقادیر خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم استفاده شده که به ترتیب امتیاز ۵ تا ۱ به آن‌ها اختصاص داده شده است. پس از

جمع آوری پرسشنامه ها، داده ها و اطلاعات با استفاده از نرم افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل خواهد شد.

۳-۳-۱- مفهوم روایی و پایایی پرسشنامه ها

الف) پایایی

زمانی که در تحقیق از ابزار پرسشنامه استفاده می گردد، مفهومی بنام روایی و پایایی^۱ نمود پیدا می کند. پایایی یا قابلیت اعتماد ابزار اندازه گیری یکی از ویژگی های ابزار اندازه گیری (پرسشنامه یا مصاحبه یا سایر آزمون های علوم اجتماعی) است. مفهوم یاد شده با این امر سروکار دارد که ابزار اندازه گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می دهد. از جمله تعریف هایی که برای قابلیت اعتماد ارائه شده است می توان به تعریف ارائه شده توسط ایبل و فریسی (۱۹۸۹) اشاره کرد: "همبستگی میان یک مجموعه از نمرات و مجموعه دیگری از نمرات در یک آزمون معادل که به صورت مستقل بر یک گروه آزمودنی به دست آمده است."

با توجه به این امر معمولا دامنه ضریب قابلیت از صفر (عدم ارتباط) تا +۱ (ارتباط کامل) است. ضریب قابلیت اعتماد نشانگر آن است که تا چه اندازه ابزار اندازه گیری ویژگی های با ثبات آزمودنی و یا ویژگی های متغیر و موقتی وی را می سنجد. لازم به ذکر است که قابلیت اعتماد در یک آزمون می تواند از موقعیتی به موقعیت دیگر و از گروهی به گروه دیگر متفاوت باشد. برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد ابزار اندازه گیری شیوه های مختلفی به کار برده می شود. از آن جمله می توان به الف- اجرای دوباره (روش بازآزمایی)، ب- روش موازی (همتا)، ج- روش تصنیف (دو نیمه کردن)، د- روش کودر- ریچاردسون و ضریب آلفای کرونباخ^۲ اشاره کرد.

در این تحقیق جهت تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده می شود. منظور از اعتبار یا پایایی پرسش نامه این است که اگر صفت های مورد سنجش با همان وسیله و تحت شرایط مشابه و در زمان های مختلف مجددا اندازه گیری شوند، نتایج تقریبا یکسان حاصله شود. ضریب آلفای کرونباخ، برای سنجش میزان تک بعدی بودن نگرش ها، عقاید و غیره بکار می رود. در واقع می خواهیم ببینیم تا چه حد برداشت پاسخگویان از سوالات یکسان بوده است. اساس این ضریب بر پایه مقیاس هاست. مقیاس عبارتند از دسته ای از اعداد که بر روی یک پیوستار به افراد، اشیا یا رفتارها در جهت به کمیت کشاندن کیفیت ها اختصاص داده می شود. رایج ترین مقیاس که در تحقیقات اجتماعی بکار می رود مقیاس لیکرت است. در مقیاس لیکرت^۳ اساس کار بر فرض هم وزن بودن گویه ها استوار است. بدین ترتیب به هر گویه نمراتی (مثلا از ۱ تا

^۱ Reliability

^۲ Alpha-choronbakh

^۳ Likret Scale

۵ برای مقیاس لیکرت ۵ گویه‌ای) داده می‌شود که مجموع نمراتی که هر فرد از گویه‌ها می‌گیرد نمایانگر گرایش او خواهد بود. آلفای کرونباخ بطور کلی با استفاده از یکی از روابط زیر محاسبه می‌شود:

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^k s_i^2}{\sigma^2} \right) \quad (3-1)$$

$$\alpha = \frac{k\bar{c}}{\bar{v} + (k-1)\bar{c}} \quad (3-2)$$

که در این روابط k تعداد سوالات، s_i^2 واریانس سوال i ام، σ^2 واریانس مجموع کلی سوالات، $\bar{c}$ میانگین کواریانس بین سوالات، و $\bar{v}$ واریانس میانگین سوالات می‌باشند. با استفاده از تعریف آلفای کرونباخ می‌توان نتیجه گرفت که؛

- هر قدر واریانس میانگین سوالات بیشتر شود آلفای کرونباخ کاهش پیدا خواهد کرد
- افزایش تعداد سوالات تاثیر مثبت و یا منفی (بسته به نوع همبستگی بین سوالات) بر میزان آلفای کرونباخ خواهد گذاشت.
- افزایش حجم نمونه باعث کاهش واریانس میانگین سوالات در نتیجه باعث افزایش آلفای کرونباخ خواهد شد.

بدیهی است هر قدر شاخص آلفای کرونباخ به یک نزدیکتر باشد، همبستگی درونی بین سوالات بیشتر و در نتیجه پرسش‌ها همگن‌تر خواهند بود. کرونباخ ضریب پایایی ۰/۴۵ را کم، ۰/۷۵ را متوسط و قابل قبول و ضریب ۰/۹۵ را زیاد پیشنهاد کرده است. بدیهی است در صورت پایین بودن مقدار آلفا، بایستی بررسی شود که با حذف کدام پرسش‌ها مقدار آن را می‌توان افزایش داد.

ب) روایی

مفهوم اعتبار (روایی)^۱ به این سوال پاسخ می‌دهد که ابزار اندازه‌گیری تا چه حد خصیصه مورد نظر را می‌سنجد. بدون آگاهی از اعتبار ابزار اندازه‌گیری نمی‌توان به دقت داده‌های حاصل از آن اطمینان داشت. ابزار اندازه‌گیری ممکن است برای اندازه‌گیری یک خصیصه ویژه دارای اعتبار باشد، در حالی که برای سنجش همان خصیصه بر روی جامعه دیگر از هیچ‌گونه اعتباری برخوردار نباشد. روش‌های متعددی برای تعیین اعتبار ابزار اندازه‌گیری وجود دارد که در این جا به اختصار در مورد هر یک توضیح داده خواهد شد.

➤ اعتبار محتوا

اعتبار محتوا نوعی اعتبار است که معمولاً برای بررسی اجزای تشکیل دهنده یک ابزار اندازه‌گیری به کار برده می‌شود. به عنوان مثال برای یک آزمون پیشرفت تحصیلی باید اعتبار محتوای آن را مورد نظر قرار داد.

¹ Validity

اعتبار محتوای یک ابزار اندازه گیری به سوال های تشکیل دهنده آن بستگی دارد. اگر سوال های ابزار معرف ویژگی ها و مهارت های ویژه ای باشد که محقق قصد اندازه گیری آن ها را داشته باشد، آزمون دارای اعتبار محتوا است. برای اطمینان از اعتبار محتوا، باید در موقع ساختن ابزار (مانند طراحی پرسشنامه) چنان عمل کرد که سوال های تشکیل دهنده ابزار معرف قسمت های محتوای انتخاب شده باشد. بنابراین اعتبار محتوا ویژگی ساختاری ابزار است که همزمان با تدوین آزمون در آن تنیده می شود. اعتبار محتوای یک آزمون معمولاً توسط افرادی متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می شود. از این رو اعتبار محتوا به قضاوت داوران بستگی دارد.

➤ اعتبار ملاکی

اعتبار ملاکی عبارتست از کارآمدی یک ابزار اندازه گیری در پیش بینی رفتار یک فرد در موقعیت های خاص. برای این منظور عملکرد هر فرد در آزمون با یک ملاک مقایسه می شود. به عبارت دیگر اعتبار ملاکی یک ابزار اندازه گیری عبارتست از همبستگی بین نمرات آزمون و نمره ملاک. اعتبار ملاکی بر دو نوع است. اعتبار پیش بین و اعتبار همزمان.

اعتبار پیش بین: در اندازه گیری های روانی- تربیتی، اعتبار پیش بین عبارتست از بررسی رابطه نمره های آزمونی که برخی ویژگی ها را می سنجد و آن چه ادعای پیش بینی آن را دارد. اعتبار پیش بین می تواند به وسیله رابطه عملکرد در یک آزمون با آزمون ملاک رفتاری به دست آید. به عبارت دیگر ضریب همبستگی نمره های حاصل از اجرای آزمون با نمره های متغیر ملاک، نمایانگر اعتبار پیش بین است.

اعتبار همزمان: اعتبار همزمان در مواردی به کار می رود که داده های حاصله از دو اندازه گیری در یک زمان در دسترس باشد. در این گونه موارد عملکرد در یک آزمون به عملکرد در آزمون دیگر مرتبط می گردد. این فرایند اعتبار همزمان نامیده می شود. اعتبار همزمان در مواردی محاسبه می شود که هدف جانشین کردن یک ابزار اندازه گیری به جای ابزار دیگری باشد. این امر بیشتر به علت ملاحظات مربوط به سهولت اجرای آزمون یا جانشین کردن یک آزمون کوتاهتر به جای یک آزمون طویل تر است. در این مورد نیز ضریب همبستگی بین نمره های حاصل از اجرای آزمون با نمره های بدست آمده از اجرای آزمون دیگر یا اندازه های حاصل از اندازه گیری دیگری که همزمان به عمل آمده است به عنوان میزان اعتبار اندازه گیری به کار می رود.

➤ اعتبار سازه

اعتبار سازه یک ابزار اندازه گیری نمایانگر آن است که ابزار اندازه گیری تا چه اندازه یک سازه یا خصیصه ای را که مبنای نظری دارد می سنجد. در بررسی اعتبار سازه باید به تدوین فرضیه هایی درباره مفاهیم اندازه گیری شده، آزمودن این فرضیه ها و محاسبه همبستگی نتایج با اندازه گیری اولیه پرداخت. اگر ضریب

همبستگی حاصله بالا باشد اعتبار سازه افزایش می‌یابد ولی اگر همبستگی معنی دار نباشد علت را می‌توان به عوامل زیر نسبت داد.

۱- جمع آوری داده‌ها با اشکال همراه بوده است.

۲- پیش‌بینی و فرضیه‌ها غلط بوده است.

۳- ابزار، خصیصه مورد نظر را اندازه‌گیری نمی‌کند.

اگر چه فرایند برقراری اعتبار سازه امر بی‌انتهایی است ولی محقق یا سازنده آزمون می‌تواند اعتبار سازه یک آزمون را در موقعیت‌های خاص نشان دهد.

از جمله شیوه‌هایی که برای تعیین اعتبار سازه به کار می‌رود موارد زیر است:

- **تفاوت‌های گروهی:** اگر نظریه‌ای تفاوتی را بین گروه‌ها (یا هیچ تفاوتی را) در نمرات آزمون پیش‌بینی کند، آزمونی که این تفاوت را نشان دهد (یا ندهد) دارای اعتبار سازه است. برای مثال پیش‌بینی می‌شود که کودکان و بزرگسالان در بلوغ اجتماعی با هم تفاوت دارند. بنابراین اگر آزمونی که برای اندازه‌گیری خصیصه بلوغ اجتماعی ساخته شده باشد، تفاوت معنی‌داری را بین کودکان و بزرگسالان نشان دهد دارای اعتبار سازه است.

- **تغییرات:** چنانچه نظریه‌ای پیش‌بینی کند که خصیصه مورد اندازه‌گیری تحت تاثیر زمان یا مداخله آزمایشی قرار می‌گیرد، اگر نمرات آزمون این تاثیر را نشان دهد دارای اعتبار سازه است. برای مثال اگر آزمونی مهارت‌های کلامی را می‌سنجد باید با افزایش سن آزمودنی‌ها نمرات افزایش یابد، یا اگر مداخله اجتماعی برای پرورش این مهارت‌ها صورت گرفته باشد نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون باید تغییرات معنی‌داری را نشان دهد.

➤ اعتبار همگرا و واگرا (تشخیصی)

هر گاه یک یا چند خصیصه از طریق دو یا چند روش اندازه‌گیری شوند همبستگی بین این اندازه‌گیری‌ها دو شاخص مهم اعتبار را فراهم می‌آورد. اگر همبستگی بین نمرات آزمون‌هایی که خصیصه واحدی را اندازه‌گیری می‌کند بالا باشد، آزمون‌ها دارای اعتبار همگرا می‌باشد. چنانچه همبستگی بین آزمون‌هایی که خصیصه‌های متفاوتی را اندازه‌گیری می‌کند پایین باشد، آزمون‌ها دارای اعتبار تشخیصی یا واگرا است.

➤ اعتبار عاملی

اعتبار عاملی صورتی از اعتبار سازه است که از طریق تحلیل عاملی به دست می‌آید. یک عامل، یک متغیر فرضی (سازه) است که نمرات مشاهده شده را در یک یا چند متغیر تحت تاثیر قرار می‌دهد. هر گاه تحلیل عاملی روی یک ماتریس همبستگی صورت گیرد آزمون‌هایی که تحت تاثیر عوامل خاصی قرار گرفته دارای بار عاملی بالا در آن عامل است.

۳-۲-۳- آزمون نرمال بودن کولموگروف-اسمیرنوف^۱

قبل از هرگونه آزمونی که با فرض نرمال بودن داده‌ها صورت می‌گیرد، باید آزمون نرمال بودن صورت گیرد. برای این کار آزمون کولموگروف-اسمیرنوف پیشنهاد می‌شود تا از نرمال بودن داده‌ها اطمینان حاصل گردد. برای آزمون نرمال بودن داده‌ها فرض‌های آماری به صورت زیر تنظیم می‌شود:

H_0 : توزیع داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها نرمال است

H_1 : توزیع داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها نرمال نیست

این آزمون به عنوان یک آزمون تطابق توزیع برای داده‌های کمی است. فرض کنید محقق نمونه‌ای از اندازه‌های کمی در اختیار دارد و می‌خواهد تعیین کند که آیا این نمونه از جامعه‌ای با توزیع نرمال بدست آمده است یا خیر؟ آزمون نرمال بودن یک توزیع، یکی از شایع‌ترین آزمون‌ها برای نمونه‌های کوچک است که محقق به نرمال بودن آن شک دارد. در نرم افزار SPSS از این آزمون برای تطابق چهار توزیع مختلف نرمال، پواسن، نمایی و یکنواخت استفاده شده است. اساس این روش بر اختلاف بین فراوانی تجمعی نسبی مشاهدات با مقدار مورد انتظار تحت فرض صفر است. فرض صفر می‌گوید که نمونه انتخاب شده دارای توزیع نرمال، (پواسن، نمایی یا یکنواخت) است. آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای تطابق توزیع، احتمال‌های تجمعی مقادیر در مجموعه داده‌های تان را با احتمال‌های تجمعی همان مقادیر در یک توزیع نظری خاص مقایسه می‌کند. اگر اختلاف آن به قدر کافی بزرگ باشد، این آزمون نشان خواهد داد که داده‌های شما با یکی از توزیع‌های نظری مورد نظر تطابق ندارد. در این آزمون اگر معیار تصمیم (P-Value) کمتر از ۰,۰۵ باشد فرض صفر رد می‌شود یعنی داده‌ها نمی‌توانند از یک توزیع خاص مانند نرمال، پواسن، نمایی یا یکنواخت باشند.

- آزمون فریدمن^۲

آزمون فریدمن برای مقایسه میانگین رتبه‌بندی گروه‌های مختلف (بیش از دو گروه وابسته) یا اولویت‌بندی متغیرها براساس بیشترین تأثیر بر متغیر وابسته به کار می‌رود. بنابراین گروه‌ها باید از قبل جور شده باشند. یعنی آزمودنی‌های یکسان (همتا شده) در سه موقعیت یا بیشتر شرکت می‌کنند. همچنین تعداد آزمودنی‌ها در هر یک از گروه‌ها برابر است که البته از معایب این آزمون به حساب می‌آید. آزمون فریدمن مشخص می‌کند که آیا میانگین‌ها یا حاصل جمع‌های رتبه‌ها به طور معنی داری با یکدیگر تفاوت دارند یا خیر؟ در صورتی که پیش فرض‌های لازم برای انجام آزمون‌های پارامتریک تحلیل واریانس دوطرفه یا تحلیل واریانس

¹ Kolmogorov-Smirnov test

² Friedman Test

با اندازه‌گیری‌های مکرر وجود نداشته باشد، از معادل ناپارامتریک آن‌ها یعنی آزمون فریدمن استفاده می‌شود. این روش، مفروضه‌ای درباره شباهت توزیع متغیر در ردیف‌های مختلف ندارد. به‌علاوه، تعامل را مورد بررسی قرار نمی‌دهد، زیرا بدون اندازه‌های کمی، تعامل بی‌معنی است. آزمون فریدمن پیش فرض‌های متعددی دارد که عبارتند از

- مفروضه‌های یکسانی واریانس‌ها یا نرمال نبودن توزیع داده‌ها رعایت نشده باشد.
- مقیاس متغیر وابسته حداقل رتبه‌ای باشد.
- حداقل سه گروه وابسته وجود داشته باشد.

در آزمون فریدمن، فرضیه‌های صفر و خلاف غالباً به صورت‌های زیر تنظیم می‌شوند.

H_0 : بین میانگین رتبه‌ها در زمینه متغیر وابسته تفاوتی وجود ندارد

H_1 : بین میانگین رتبه‌ها در زمینه متغیر وابسته تفاوتی وجود دارد

آماره آزمون فریدمن نیز عبارت است از:

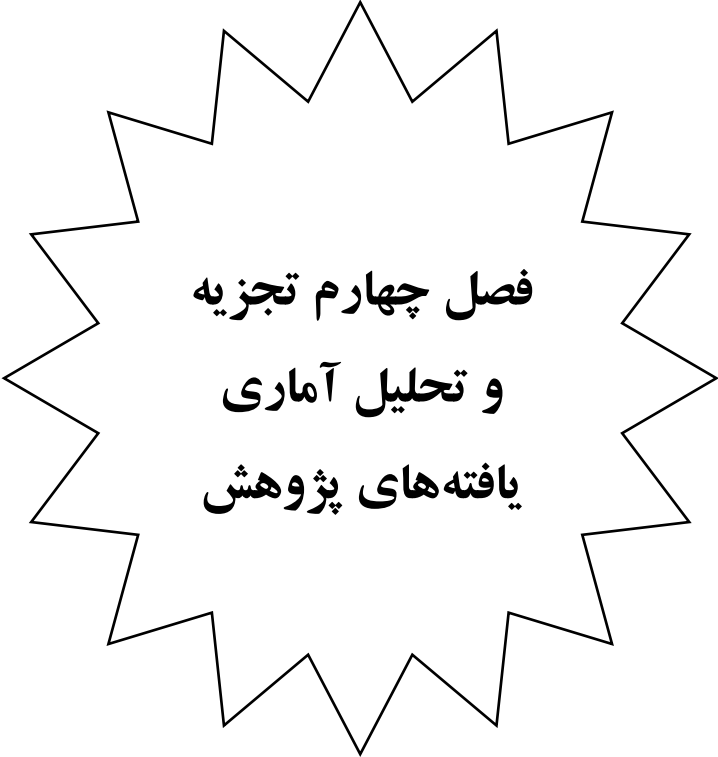
$$F_r = \frac{12}{nk(k+1)} (T_1^2 + T_2^2 + \dots + T_k^2) - 3n(k+1) \quad (3-3)$$

که در آن k تعداد گروهها (تعداد ستون‌ها)، n تعداد افراد (تعداد سطرها) و R_j حاصل جمع رتبه‌ها در ستون j ام می‌باشد. درجه آزادی آزمون نیز $k-1$ می‌باشد. برای تفسیر نتایج آزمون فریدمن دو حالت وجود دارد.

- در نمونه‌های کوچک یعنی برای $k=3$ و 9 تا $N=2$ و نیز $k=4$ و 4 تا $N=2$ از جدول فریدمن استفاده می‌شود.

- وقتی k و N بزرگتر از مقادیر فوق باشد، آزمون فریدمن تقریباً دارای توزیعی برابر با χ^2 با دو درجه آزادی $df = k-1$ است. از این‌رو برای آزمون H_0 می‌توان از جدول توزیع χ^2 دو استفاده کرد.

در صورتی که مقدار χ^2 محاسبه شده از مقدار χ^2 بحرانی جدول بزرگتر یا مساوی باشد، فرض صفر رد و فرض خلاف تأیید می‌شود. بنابراین در فرضیه بدون جهت با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت بین گروه‌های هم‌تا در زمینه متغیر وابسته تفاوت وجود دارد یا حاصل جمع‌های رتبه‌ها به طور معنی‌داری با یکدیگر تفاوت دارند.

**فصل چهارم تجزیه
و تحلیل آماری
یافته‌های پژوهش**

تجزیه و تحلیل داده‌ها به منظور درک واقعیت‌ها و مفاهیم پژوهش صورت می‌گیرد. از این رو، تحلیل به معنای طبقه‌بندی، تنظیم، پردازش، گزینش و خلاصه کردن داده‌ها در راستای یافتن پاسخ برای پرسش‌های پژوهش و فرضیات تحقیق می‌باشد. هدف از تحلیل، تبدیل داده‌ها به اطلاعات قابل فهم و قابل تفسیر است، به نحوی که بتوان روابط متغیرهای گوناگون مرتبط با مسئله پژوهش را مورد مطالعه قرار داد. پس از اینکه مسئله تحقیق معین شد و مراحل روش تحقیق، مشخص‌سازی ابزار مناسب جمع‌آوری داده‌ها و به‌کارگیری آن‌ها طی شد، نوبت آن فرا می‌رسد تا داده‌های جمع‌آوری شده، تجزیه و تحلیل شده تا تکلیف فرضیه‌های پژوهش که گزاره‌های احتمالی و غیر یقینی بودند، معین شود. همانطور که در فصل سوم بیان گردید، برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز این تحقیق، از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده نیز از هر دو روش آمار توصیفی و آمار استنباطی و نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. بدین صورت که در ابتدا، یافته‌های توصیفی مربوط به مولفه‌های جمعیت‌شناختی تحقیق بیان شده و در ادامه با استفاده از آمار استنباطی، فرضیه‌ها تحقیق آزمون می‌گردند. در پایان نیز راهکارهای ارائه شده برای ساماندهی اصناف در استان اردبیل که در قالب گزاره در پرسشنامه آورده شده است، با استفاده از آزمون فریدمن رتبه بندی شده و درجه اهمیت هر یک از این راهکارها ارائه و تعیین می‌گردد.

در این تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. در نمونه‌گیری تصادفی ساده، همه اعضای جامعه آماری شانس برابر برای انتخاب شدن در نمونه را دارند. در این حالت جامعه آماری یکپارچه است و قابل تفکیک به بخش‌های مختلف نیست. این احتمال حتی برای هر زوج یا هر سه‌تایی و غیره نیز وجود دارد. این گونه نمونه‌گیری باعث کاهش آریبی و سادگی در نتایج حاصله می‌شود. به این معنی که واریانس یا پراکندگی بین اعضای نمونه می‌تواند برآوردگر خوبی برای واریانس جامعه باشد. به این ترتیب خطای نتایج از تحلیل آماری قابل محاسبه است. برای محاسبه حجم نمونه ما احتیاج به اندازه جامعه آماری داریم. از آنجا که اعضای فعال در اصناف مختلف استان اردبیل و کارشناسان خبرگان این حوزه نامعین است، براساس جدول مورگان ما حجم نمونه را ۳۸۴ نفر تعیین می‌کنیم. جدول مورگان روشی ساده برای محاسبه حجم نمونه زمانی است که حجم جامعه مشخص باشد. جدولی که به نام جدول مورگان معروف است یکی از پرکاربردترین روش‌ها برای محاسبه حجم نمونه آماری است. این جدول به ازای مقادیر مختلف از اندازه‌های جامعه با استفاده از فرمول کوکران نمونه را برآورد کرده اند.

۴-۲- یافته های توصیفی متغیرهای جمعیت شناسی

مهمترین ویژگی های جمعیت شناختی که در این تحقیق مطالعه می شود عبارتند از :

۴-۲-۱- سن

جدول ۴-۱: توصیف متغیر سن نمونه آماری

سن	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
۳۰-۲۰	۱۷۴	۴۵/۴	۴۵/۴
۳۱-۴۰	۱۸۰	۴۶/۹	۹۲/۳
۴۱-۶۰	۳۰	۷/۷	۱۰۰

نتایج جدول ۴-۱ نشان می دهد که بیشتر پاسخ دهندگان بین سنین ۳۱ تا ۴۰ سال قرار دارند و ۴۵/۴ درصد افراد در بین سنین ۲۰-۳۰ سال، ۴۶/۹ آنها بین سنین ۳۱-۴۰ سال و ۷/۷ درصد افراد نیز بین سنین ۴۱-۶۰ سال می باشند.

۴-۲-۲- وضعیت تحصیلات

همچنین ۸/۸ درصد از افراد دارای تحصیلات دیپلم، ۱۴/۶ درصد دارای تحصیلات فوق دیپلم، ۴۰/۸ درصد دارای تحصیلات لیسانس و ۳۶/۲ درصد افراد دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر می باشند.

جدول ۴-۲: توصیف وضعیت تحصیلات نمونه آماری

فراوانی تجمعی	درصد فراوانی	فراوانی
۸/۵	۸/۵	دیپلم
۲۳/۱	۱۴/۶	فوق دیپلم
۶۳/۸	۴۰/۸	کارشناسی
۱۰۰	۳۶/۲	کارشناسی ارشد و بالاتر

۴-۲-۳- جنسیت

در این تحقیق، ۸۴/۲ درصد از اعضای نمونه مرد بوده و ۱۵/۸ درصد افراد نیز زن می باشند.

جدول ۴-۳: وضعیت جنسیت اعضای نمونه

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
مرد	۳۲۳	۸۴/۲	۸۴/۲
زن	۶۱	۱۵/۸	۱۰۰

۴-۳- تحلیل استنباطی تحقیق

۴-۳-۱- مفهوم روایی و پایایی پرسشنامه ها

- پایایی

زمانی که در تحقیق از ابزار پرسشنامه استفاده می گردد، مفهومی بنام روایی و پایایی^۱ نمود پیدا می کند. در این تحقیق جهت تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده می شود. ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۴ به دست آمد. همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای زیربخش های پرسشنامه به تفکیک برای عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار کشور و عوامل اختصاصی موثر بر سازماندهی اصناف در استان اردبیل بترتیب ۰/۸۱ و ۰/۸۷ بدست آمد. این امر پایایی پرسشنامه های مذکور را نشان می دهد. روایی پرسشنامه نیز بصورت محتوایی تعیین شده و در آن از نظرات اساتید و کارشناسان حوزه کسب و کار و اقتصاد و مدیریت استفاده شده است.

همچنین در ادامه تحقیق، نرمال بودن توزیع متغیرها با استفاده از آزمون اسمیرنوف- کلموگروف مطالعه شده و نتایج آن در جدول ۴-۴ ارائه شده است. در این آزمون اگر معیار تصمیم (P-Value) کمتر از ۰/۰۵ باشد، فرض صفر رد می شود یعنی داده ها نمی توانند از یک توزیع خاص مانند نرمال، پواسن، نمایی یا یکنواخت باشند. بر این اساس، در این تحقیق، متغیرهای تحقیق توزیع نرمال دارند. زیرا prob هر کدام از آنها بالاتر از ۰,۰۵ بوده و در سطح معناداری ۵ درصد نمی توان فرضیه صفر نرمال بودن توزیع داده ها را رد کرد.

جدول ۴-۴: نتایج آزمون اسمیرنوف- کلموگروف

عوامل اختصاصی استان اردبیل	عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار کشور	تعداد مشاهدات
۳۸۴	۳۸۴	تعداد مشاهدات
۱/۰۵	۰/۹۵۷	آماره اسمیرنوف- کلموگروف
۰/۲۲	۰/۳۱۹	سطح معناداری (دوطرفه)

^۱ Reliability

با توجه به نرمال بودن متغیرهای تحقیق و بالا بودن حجم نمونه، در این پژوهش از تحلیل عاملی تاییدی^۱ برای سنجش انتخاب صحیح گویه‌ها استفاده می‌گردد. به طور کلی تحلیل عاملی به دو دسته کلی تقسیم می‌شود. ۱- تحلیل عاملی تاییدی ۲- تحلیل عاملی اکتشافی.

تحلیل عاملی اکتشافی: اگر تعدادی گویه وجود داشته باشد و بخواهید این گویه‌ها را در چند عامل بزرگتر دسته بندی کنید از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده می‌شود. برای مثال بعد از یک تحقیق کیفی گویه‌هایی که از مصاحبه‌ها استخراج شده است را با فاکتور آنالیز اکتشافی خوشه‌بندی می‌کنند.

تحلیل عاملی تاییدی: در فاکتور آنالیز تاییدی هدف اطمینان از یک ساختار عاملی منظم است. وقتی شما برای عوامل اصلی تحقیق خود گویه‌هایی را شناسایی کرده اید برای اطمینان از ساختار عاملی موجود از تحلیل عاملی تاییدی استفاده می‌شود.

می‌توان گفت که تحلیل عاملی تاییدی روشی است که نشان می‌دهد چه میزان گویه‌های سنجش یک سازه به درستی انتخاب شده‌اند. در واقع در این روش مشخص می‌شود آیا سوالاتی که در یک پرسشنامه برای سنجش هر عامل انتخاب شده است مناسب می‌باشد یا خیر. بنابراین تحلیل عاملی تاییدی یک ابزار سنجش روایی پرسشنامه است و به روایی سازه یا مدل اندازه‌گیری نیز موسوم است. مهم‌ترین هدف تحلیل عاملی تاییدی تعیین میزان توان مدل عامل از قبل تعریف شده با مجموعه‌ای از داده‌های مشاهده شده است. به عبارتی تحلیل عاملی تاییدی درصد تعیین این مساله است که آیا تعداد عامل‌ها و بارهای متغیرهایی که روی این عامل‌ها اندازه‌گیری شده‌اند با آنچه بر اساس تئوری و مدل نظری انتظار می‌رفت انطباق دارد. به عبارتی، این نوع تحلیل عاملی به آزمون میزان انطباق و هم‌نوایی بین سازه نظری و سازه تجربی تحقیق می‌پردازد. تحلیل عاملی تاییدی خود دو دسته اصلی دارد.

- تحلیل عاملی تاییدی مرتبه اول

- تحلیل عاملی تاییدی مرتبه دوم

- **تحلیل عاملی تاییدی مرتبه اول^۲**

تحلیل عاملی تاییدی مرتبه اول یا رابطه عامل یا عامل‌ها (متغیرهای پنهان) با گویه‌ها (متغیرهای مشاهده‌پذیر) مورد سنجش قرار می‌گیرد. در این روش هیچ‌گونه رابطه‌ای بین متغیرهای پنهان مورد بررسی قرار نمی‌گیرد. این نوع مدل اندازه‌گیری صرفاً برای اطمینان از آن است که متغیرهای پنهان درست اندازه‌گیری شده‌اند. در فاکتور آنالیز تاییدی مرتبه اول می‌توان رابطه یک عامل با چند گویه یا چند عامل با

^۱ -Confirmatory Factor Analysis

^۲ - first order confirmatory factor analysis

چند گویه را مورد بررسی قرار داد.

- تحلیل عاملی تاییدی مرتبه دوم^۱

تحلیل عاملی تاییدی مرتبه دوم یا زمانی که یک سازه بزرگ خود از چند متغیر پنهان تشکیل شده باشد، استفاده می‌شود. در این روش علاوه بر بررسی رابطه متغیرهای مشاهده‌پذیر با متغیرهای پنهان، رابطه متغیرهای پنهان با سازه اصلی خود نیز بررسی می‌شود.

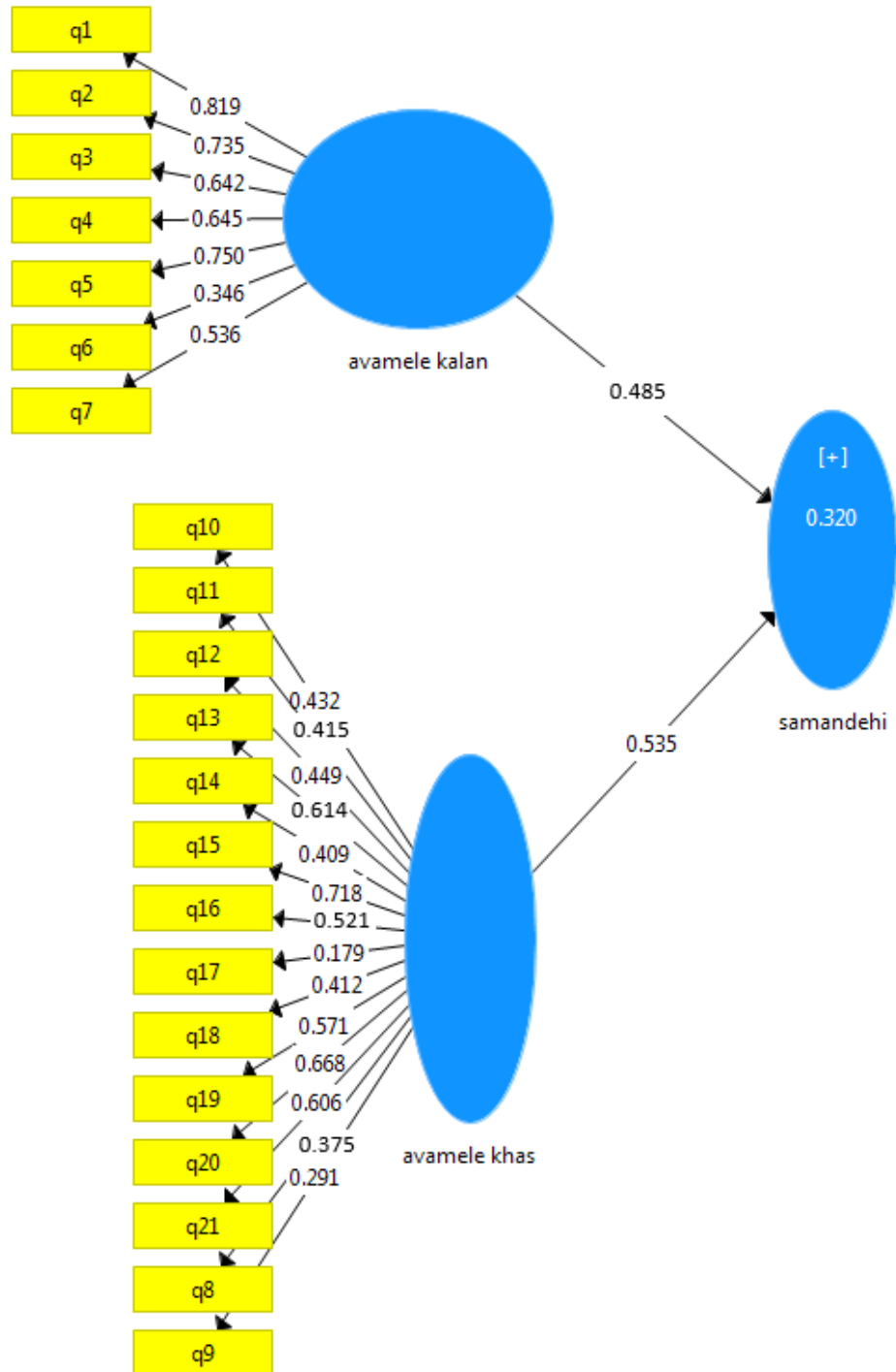
برای انجام تحلیل عاملی از نرم افزار SmartPLS3 استفاده شده است. برای این کار اطلاعات پرسشنامه از نرم افزار spss به محیط نرم افزار SmartPLS3 منتقل شده و بعد از تعریف متغیرها در آن و ترسیم رابطه نموداری بین متغیر ساماندهی و عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار و عوامل خاص استانی، با استفاده از دستور Calculate مدل تحقیق برآورد شده است. نتایج این سنجش و برآورد به شکل زیر است.

---

¹ - Second order confirmatory factor analysis

نمودار ۴-۱: نتایج برآورد مدل در حالت تخمین استاندارد

هریک از اعدادی که بر فلش‌های رسم شده از متغیرهای پنهان (متغیرهای آبی رنگ) به متغیرهای آشکار (متغیرهای زرد رنگ) بدست آمده؛ نشانگر بارهای عاملی می‌باشد. بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص‌های یک سازه با آن سازه محاسبه می‌شوند که اگر این مقدار برابر و یا بیشتر از مقدار ۰/۴ شود، مؤید این مطلب است که واریانس بین سازه و شاخص‌های آن از واریانس خطای اندازه‌گیری آن سازه بیشتر بوده و پایایی در مورد آن مدل اندازه‌گیری قابل قبول است. نکته مهم در اینجا این است که اگر محقق پس از محاسبه بارهای عاملی بین سازه و شاخص‌های آن با مقادیری کمتر از ۰/۴ مواجه شد، باید آن شاخص‌ها (سوالات پرسش‌نامه) را اصلاح نموده و یا از مدل تحقیق خود حذف نماید.

بنابراین قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده بوسیله بار عاملی (مقادیر بین صفر و یک) نشان داده می‌شود. بر این اساس، مشاهده می‌شود که مقدار بار عاملی گویه‌های متغیر عوامل کلان عموماً (برای ۶ سوال از ۷ سوال) بالاتر از ۰/۵ بوده و نشانگر این است که سوالات و گویه‌های این متغیر بدرستی و صحیح انتخاب شده‌اند. لازم به ذکر است که اگر بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف‌نظر می‌شود. بار عاملی بین ۰/۳ تا ۰/۶ قابل قبول است و اگر بزرگتر از ۰/۶ باشد خیلی مطلوب است. اگر بخواهیم براساس بار عاملی و میزان آن سوالات را رتبه بندی کنیم در بین گویه‌ها و سوالات عوامل کلان اقتصادی و محیطی سوالات ۱، ۵ و ۲ بترتیب بیشترین میزان بار عاملی را دارند.

جدول ۴-۵: بار عاملی گویه‌های مربوط به عوامل کلان و محیط کسب و کار در سطح کشور

بار عاملی	گویه
۰/۸۱۹	حذف قوانین و مصوبات دست و پاگیر و تسهیل و بهبود محیط کسب و کار
۰/۷۵۰	ایجاد نظام کدینگ ملی کالا
۰/۷۳۵	اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل

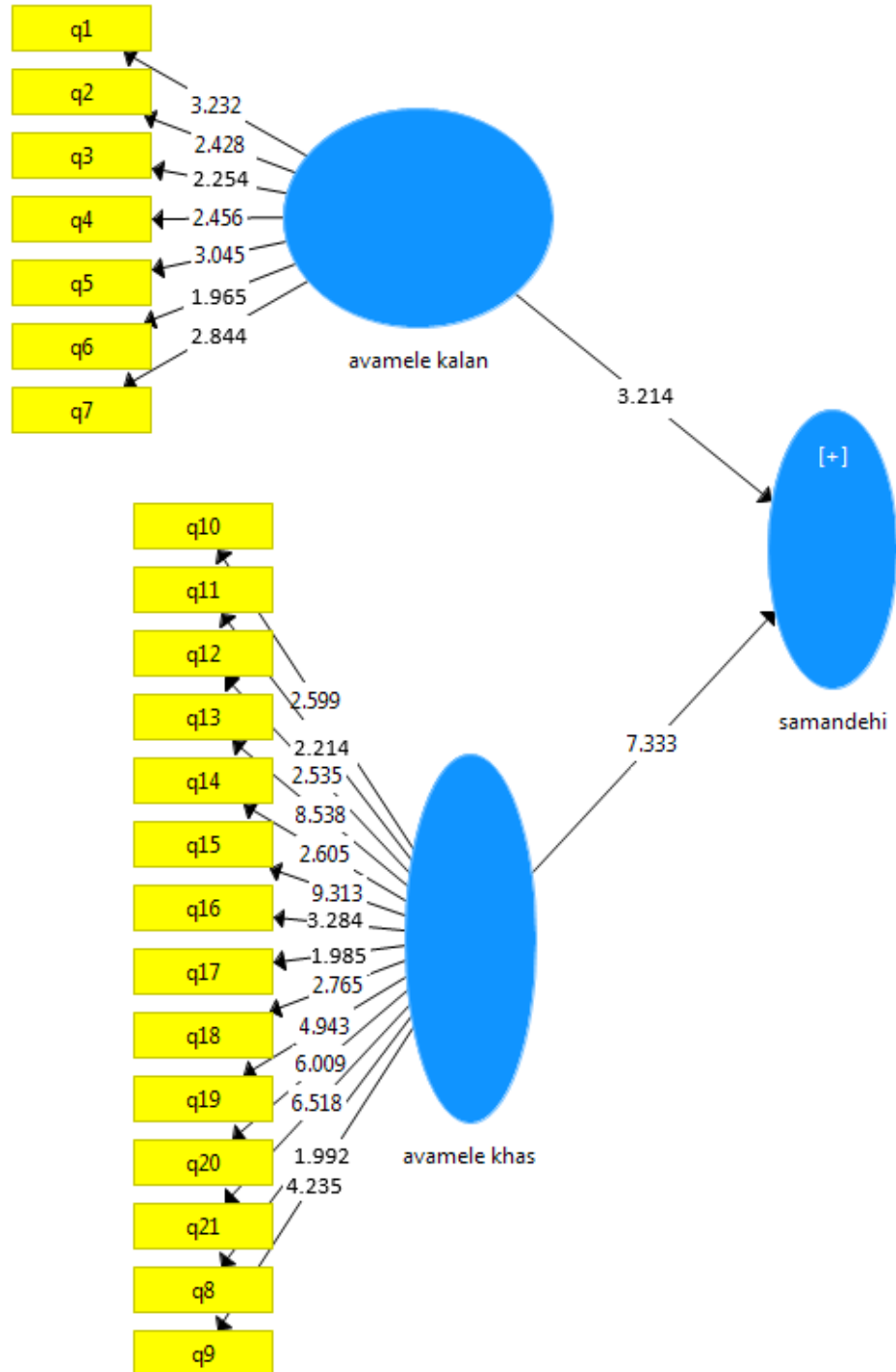
علاوه بر این، نتایج برآورد مدل در حالت معناداری ضرایب نشان می‌دهد که برای تمام گویه‌های متغیر عوامل کلان، مقدار آماره t بزرگتر از ۱/۹۶ بوده و معنادار بودن این ضرایب در سطح معناداری ۵ درصد را نشان می‌دهد.

در مورد گویه‌های مربوط به عوامل خاص استان نیز می‌توان گفت که بغیر از سوال ۱۷، بار عاملی مربوط به بقیه گویه‌ها مورد قبول بوده و عموماً بالاتر از ۰/۴ می‌باشند. رتبه بندی سوالات و گویه‌ها براساس میزان بارعاملی آنها نیز نشان می‌دهد که در بین گویه‌های عوامل خاص استانی، سوالات ۱۵، ۲۰ و ۱۳ بیشترین میزان بارعاملی را دارا می‌باشند. همچنین مقدار آماره t برای گویه‌های مربوط به عوامل خاص استانی نیز بالاتر از ۱/۹۶ بوده و نشانگر معنادار بودن بارهای عاملی در سطح معناداری ۵ درصد می‌باشد.

جدول ۴-۶: بار عاملی گویه های مربوط به عوامل ویژه استان

بار عاملی	گویه
۰/۷۱۸	تعیین محل جدید و مناسب برای استقرار مشاغل مزاحم در استان
۰/۶۶۸	کاهش قدرت مانور دلالتان و واسطه ها و حداقل کردن آن
۰/۶۱۴	انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله‌ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلاینده‌گی) به مناطق خارج از شهر

نمودار ۴-۲: نتایج برآورد مدل در حالت معناداری ضرایب

برای ارزیابی مدل نیز معیارهای مختلفی وجود دارد. عبارت دیگر بعد از برآورد ضرایب مدل و بررسی معنی داری آن نوبت آن است که به بررسی درست بودن مدل و پیشفرض‌های معادلات ساختاری پرداخته شود. از مهم ترین شاخص های نیکویی برازش در نرم افزار SmartPLS3 می توان به موارد زیر اشاره نمود:

- سازگاری درونی

آلفای کرونباخ شاخصی کلاسیک برای تحلیل پایایی و نشان دهنده یک سنت قوی در معادلات ساختاری می باشد که برآوردی را برای پایایی براساس همبستگی درونی گویه‌ها ارائه می دهد و مقدار مناسب برای آن بزرگتر از ۰/۷ می باشد. به منظور محاسبه پایایی معیار دیگری نیز وجود دارد که برتری‌هایی را نسبت به روش سنتی محاسبه آن به وسیله آلفا کرونباخ را به همراه دارد و به آن پایایی ترکیبی (CR) گفته می شود. برتری پایایی ترکیبی نسبت به آلفای کرونباخ در این است که پایایی سازه ها نه به صورت مطلق، بلکه با توجه به همبستگی سازه‌هایشان با یکدیگر محاسبه می گردد. همچنین برای محاسبه آن، شاخص‌های باارغاملی بیشتر اهمیت زیادیتری دارند. در نتیجه برای سنجش بهتر پایایی، هر دوی این معیارها استفاده می شوند. برای پایایی مرکب میزان بالای ۰/۷ مناسب گزارش شده است.

- روایی همگرا

سنجه رایج برای ایجاد روایی همگرا در سطح سازه، میانگین واریانس استخراج شده (AVE) است. این معیار به عنوان مقدار میانگین کل توان دوم بارهای معرف متناظر با هر سازه تعریف می شود (مجموع توان دوم بارها تقسیم بر تعداد معرف‌ها). بنابراین AVE، معادل اشتراک یک سازه است. مقدار میانگین واریانس استخراجی برابر ۰/۵ یا بالاتر نشان می دهد که، به طور متوسط، سازه بیش از نیمی از واریانس معرف های متناظر را تشریح می کند. به طور معکوس، زمانی که AVE کمتر از ۰/۵ باشد، نشان دهنده این است که به طور میانگین، خطای بیشتری در آیتم ها نسبت به واریانس تشریح شده به وسیله سازه ها باقی می ماند.

جدول ۴-۷: پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج شده

عوامل اختصاصی استان اردبیل	۰/۷۸	۰/۶۵
عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار کشور	۰/۷۲	۰/۶۱

۴-۳-۲- تجزیه و تحلیل فرضیه‌های پژوهش

- فرضیه اول: عوامل کلان اقتصادی بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا در استان اردبیل تاثیر دارد.

برای آزمون این فرضیه از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. عوامل کلان اقتصادی براساس سوالات ۳،

۵ و ۷ پرسشنامه سنجیده شده و ضریب و آماره t مربوط به آن در جدول ۴-۸ ارائه شده است. با توجه به سطح معناداری ۰/۰۰ و مقایسه آن با مقدار خطای مجاز ۰/۰۵ با اطمینان ۰/۹۵ فرض H_0 رد می‌شود. به عبارت دیگر، در سطح معناداری ۵ درصد، عوامل کلان اقتصادی کشور بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تأثیر معناداری دارد. از این رو می‌توان گفت که شرایط اقتصادی کشور (رکود یا تورم)، ایجاد نظام کدینگ ملی کالا و ایجاد پنجره واحد تسهیل صادرات و واردات کشور از جمله مواردی هستند که می‌توانند بر سازماندهی اصناف در استان اردبیل تأثیرگذار باشند. زیرا شرایط ویژه اقتصاد ایران که بیشتر با رکود تورمی مواجه است بر فعالیت همه مشاغل و صنوف تأثیر منفی داشته و سطح فعالیت های آنان را کاهش داده است. همچنین ایجاد پنجره واحد تسهیل صادرات و واردات از جمله سیاست‌های کلان اقتصادی است که می‌تواند بر ساماندهی و اصلاح نظام توزیع در سطح کشور و استان موثر باشد.

جدول ۴-۸: تأثیر عوامل کلان اقتصادی کشور بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع در استان اردبیل و مقدار

آماره t

متغیر مورد بررسی	ضریب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
عوامل کلان اقتصادی کشور	۳/۲۷	۰/۶۸	۴/۸۰	۳۸۲	۰/۰۰

- فرضیه دوم: عوامل ویژه استان بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا در استان اردبیل تأثیر دارد.

این عوامل با استفاده از سوالات ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۷، ۱۹، ۲۰ و ۲۱ سنجیده شده و نتایج آن اعم از ضریب و آماره t در جدول ۴-۹ ارائه شده است. با توجه به نتایج تحقیق و در سطح معناداری ۵ درصد می‌توان تأثیر مثبت و معنادار عوامل اختصاصی استان بر سازماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع در استان اردبیل را پذیرفت و فرض H_0 مبنی بر معنادار نبودن تأثیر آن را رد کرد. از این رو، می‌توان بیان کرد ایجاد زنجیره‌های بزرگ توزیع کالا در استان، رشد سریع تعداد واحدهای صنفی در مقایسه با جمعیت استان، کاهش عدم شفافیت و ممانعت از نوسان‌های شدید قیمت کالاها در استان، کاهش قدرت مانور دلان و واسطه‌ها و حداقل کردن آن و افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی بواسطه آموزش اصناف در استان و همکاری و مشارکت سایر ارگانها از جمله شهرداری‌ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت جزو مواردی هستند که بر سازماندهی اصناف در استان اردبیل موثر می‌باشند. به عبارت دیگر، افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی بواسطه آموزش اصناف در استان در ساماندهی اصناف در استان اردبیل موثر است زیرا افراد آموزش دیده معمولاً انگیزه کارآفرینی و بینش بهتری در بازه شغل و فعالیت خود داشته و این امر

ضمن تاثیر مثبت بر سطح فعالیت اصناف و کل اقتصاد، بر ساماندهی اصناف نیز تاثیر بسزایی دارد، زیرا نظارت و ساماندهی اصناف با افراد آموزش دیده بمراتب راحت تر و بهتر خواهد بود. علاوه بر این و براساس نتایج این تحقیق، همکاری و مشارکت سایر ارگانها از جمله شهرداری ها، سازمان بازرسی و غیره با سازمان صنعت معدن و تجارت نیز در ساماندهی اصناف تاثیرگذار بوده و آن را تسهیل می کند.

جدول ۴-۹: تاثیر عوامل ویژه استان بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا در استان اردبیل و مقدار آماره

t					
متغیر مورد بررسی	ضریب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
عوامل ویژه استان	۷/۶۴	۰/۹۲	۸/۳۰	۳۸۲	۰/۰۰

- فرضیه سوم: محیط کسب و کار بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالاها در سطح شهرستان های تابعه تاثیر دارد.

در این پژوهش برای سنجش متغیر محیط کسب و کار از سوالات ۱، ۲، ۴ و ۶ و برای آزمون فرضیه از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. براساس نتایج برآورد مدل، در سطح معناداری ۵ درصد می‌توان فرض H_0 را رد کرد. به عبارت دیگر، در سطح معناداری ۵ درصد، محیط کسب و کار کشور بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع در استان اردبیل تأثیر معناداری دارد. بنابراین محیط کسب و کار در کشور و حذف قوانین و مصوبات دست و پا گیر، اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل کشور و ایجاد پایگاه اطلاع رسانی اصناف و بازرگانان جزو مواردی هستند که می‌توانند بر ساماندهی اصناف و توزیع نظام توزیع کالا در استان اردبیل تاثیرگذار باشند. زیرا وجود قوانین و مصوبات بیجا و دست و پاگیر، خود عامل منفی است که اگر چه با هدف تسهیل و روان سازی فعالیت مشاغل و اصناف اتخاذ می‌گردد، اما در عمل بی فایده بوده و حتی بدلیل وجود تداخل و تعارض بین این قوانین، فعالیت اصناف و مشاغل در کشور و استان اردبیل را با مشکل مواجه می‌کند. محیط کسب و کار نیز به عنوان بستر اصلی فعالیت اصناف، تاثیر مهم و معنادار بر فعالیت و ساماندهی آنها دارد. اگر چه این بستر نقش اساسی در تسهیل فعالیت مشاغل و اصناف دارد، اما بدلیل مساعد نبودن وضعیت ایران در شاخص‌های فضای کسب و کار، فعالیت اصناف و مشاغل نیز از این ناحیه آسیب می‌بیند و متاثر می‌شود. علاوه بر این قوانین صنفی کشور نیز، ضمن رعایت حقوق مصرف‌کننده، بایستی در راستای منافع اصناف باشد تا منافع دولت. از این رو اصلاح و تقویت این قوانین، هم راستا با نتایج این تحقیق، می‌تواند نقش کلیدی در بهبود و ساماندهی وضعیت فعالیت اصناف و مشاغل در کشور و استان اردبیل داشته باشد.

جدول ۴-۱۰: تاثیر متغیر محیط کسب و کار کشور بر ساماندهی اصناف و نظام توزیع کالا و خدمات در استان

اردبیل و مقدار آماره t

متغیر مورد بررسی	ضریب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
متغیر محیط کسب و کار	۲/۵۸	۰/۳۴	۷/۵۸	۳۸۲	۰/۰۰

- فرضیه چهارم: عوامل کلان و عوامل ویژه استان بر اصلاح و ساماندهی نظام توزیع کالا در استان اردبیل تاثیر معنادار دارد.

این عوامل، با استفاده از سوالات ۳، ۵، ۷، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۷، ۱۹، ۲۰ و ۲۱ پرسشنامه اندازه‌گیری می‌گردد. همانند فرضیه اول و دوم و در سطح معناداری ۵ درصد، عوامل کلان اقتصادی و عوامل ویژه استان بر اصلاح و ساماندهی نظام توزیع کالا در استان اردبیل تاثیر معنادار دارند. زیرا (prob) آزمون صفر بوده و می‌توان فرض H_0 مبنی بر معنادار نبودن تاثیر عوامل کلان اقتصادی و عوامل ویژه استان را رد کرد.

جدول ۴-۱۱: تاثیر عوامل کلان و عوامل ویژه استان بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در

استان اردبیل و مقدار آماره t

متغیر مورد بررسی	ضریب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
عوامل کلان و عوامل ویژه استان	۴/۰۲	۰/۵۹	۶/۸۱	۳۸۲	۰/۰۰

- فرضیه پنجم: انتقال و مکان‌یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان اردبیل تاثیر دارد.

در این پژوهش برای سنجش انتقال و مکان‌یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان اردبیل از سوالات ۱۳، ۱۵، ۱۶ و ۱۷ پرسشنامه و آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. براساس نتایج برآورد مدل و در سطح معناداری ۵ درصد، فرض H_0 آزمون رد شده و تاثیر انتقال و مکان‌یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان پذیرفته می‌شود. بعبارت دیگر، انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله‌ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلاینده‌گی) به مناطق خارج از شهر، تعیین محل جدید و مناسب برای استقرار مشاغل مزاحم در استان، تأمین زیرساخت‌های لازم (آب، برق، گاز و ...) برای انتقال اصناف و مشاغل

و همچنین استفاده از قوه قهریه برای انتقال مشاغل و اصناف مزاحم مواردی هستند که براساس نتایج تحقیق، تاثیر معنادار بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان دارند. زیرا انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله‌ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلاینده‌گی) به مناطق خارج از شهر نیز نقش کلیدی در ساماندهی اصناف در استان اردبیل دارد. این امر زمانی بهتر و کاراتر صورت می‌پذیرد که تأمین زیرساخت‌های لازم (آب، برق، گاز و ...) در انتقال مشاغل نیز مدنظر قرار گیرد.

جدول ۴-۱۲: تاثیر انتقال و مکان‌یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و نظام توزیع کالا در استان

اردبیل و مقدار آماره t

متغیر مورد بررسی	ضریب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
انتقال و مکان‌یابی مناسب مشاغل مزاحم	۱/۹۸	۰/۹۵	۲/۰۸	۳۸۲	۰/۰۴

- فرضیه ششم: تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب و نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان بر اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات در استان اردبیل تاثیر معنادار دارد.

برای آزمون این فرضیه از سوالات ۸ و ۱۸ پرسشنامه استفاده شده است. براساس نتایج آزمون t تک نمونه‌ای و در سطح معناداری ۵ درصد، تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب و نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان بر اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات در استان اردبیل تاثیر معنادار داشته و فرض H_0 مبنی بر معنادار نبودن تاثیر آن رد می‌گردد. تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب در استان ضمن گسترش شبکه اصناف و مشاغل و افزایش تعداد افراد شاغل در این حوزه‌ها، سطح فعالیت‌های غیرقانونی و بدون پروانه و مجوز را در استان کاهش می‌دهد. این امر ساماندهی اصناف در استان اردبیل را تسهیل نموده و آن را کاراتر می‌کند. همچنین نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان نیز قطعاً بر سطح فعالیت و ساماندهی اصناف تاثیر دارد. نظارت باعث می‌گردد تا اصناف فعالیت‌های خود را شفاف‌تر و قانونمندتر کنند. این امر ساماندهی اصناف را تسهیل خواهد کرد.

جدول ۴-۱۳: تاثیر تسريع در صدور پروانه فعاليت و مجوز كسب و نظارت بر فعاليت اصناف و جريمه اصناف فاقد

پروانه در استان و مقدار آماره t

متغير موردبررسی	ضريب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
تسريع در صدور پروانه	۲/۴۵	۰/۷۸	۳/۱۴	۳۸۲	۰/۰۰
فعاليت و مجوز كسب و نظارت بر فعاليت اصناف					

فرضيه هفتم: اعطای مشوقها و تخفيفهای مالیاتی مشاغل و تسريع در اعطای تسهیلات بانکی به اصناف، بر اصلاح نظام توزيع کالاها و خدمات در استان اردبیل تاثیر معنادار دارد.

برای آزمون این فرضيه نیز از سوالات ۹ و ۱۰ پرسشنامه استفاده شده است. براساس نتایج آزمون t تک نمونه ای و در سطح معناداری ۵ درصد، اعطای مشوقها و تخفيفهای مالیاتی مشاغل و تسريع در اعطای تسهیلات بانکی به اصناف بر اصلاح نظام توزيع کالاها و خدمات در استان اردبیل تاثیر معنادار داشته و بر این اساس فرض H_0 مبنی بر معنادار نبودن تاثیر آن رد می گردد. زیرا اعطای مشوقها و تخفيفهای مالیاتی (تخفيف مالیات بر عملکرد) برای صنوف و مشاغل بعنوان یک ابزار تشویقی می تواند انگیزه اصناف برای فعاليت را افزایش داده و سطح همکاری آنان با دستگاههای ذی ربط و نظارتی را ارتقا دهد.

جدول ۴-۱۴: تاثیر اعطای مشوقها و تخفيفهای مالیاتی مشاغل و تسريع در اعطای تسهیلات بانکی به اصناف بر

نظام توزيع کالاها و خدمات در استان و مقدار آماره t

متغير موردبررسی	ضريب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
اعطای مشوقها و تخفيفهای مالیاتی مشاغل و تسريع در اعطای تسهیلات بانکی	۱/۷۱	۰/۸۶	۱/۹۸	۳۸۲	۰/۰۵

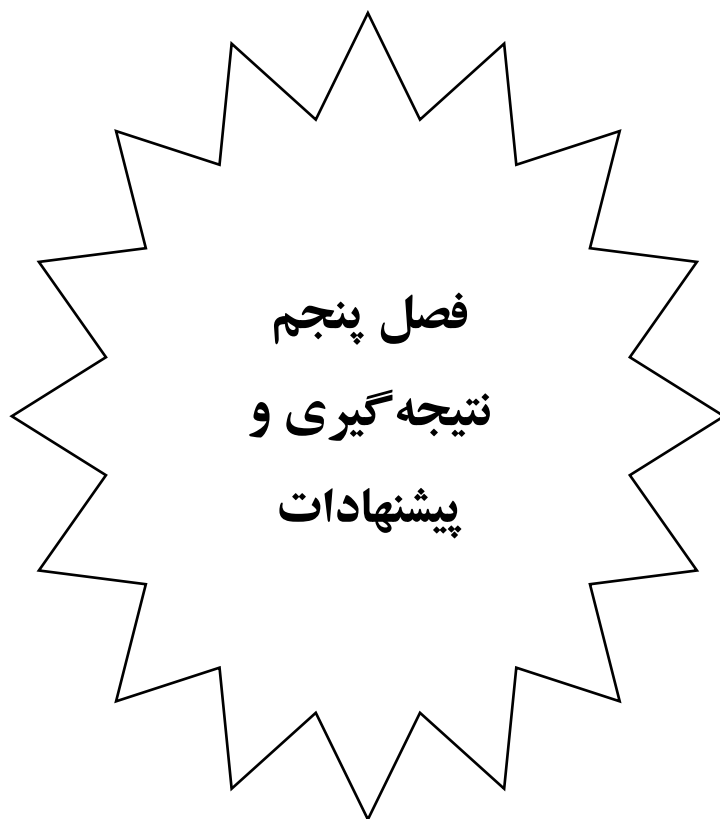
همچنين به منظور تعيين اهميت و رتبه بندی راهکارهای موجود برای سازماندهی اصناف در استان اردبیل از آزمون فریدمن استفاده شده و نتایج آن در جدول ۴-۱۵ گزارش شده است. با توجه به یافته های جدول ، فرض H_0 (مبنی بر یکسان بودن میانگین تاثیر راهکارهای سازماندهی اصناف در استان اردبیل) در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می شود و نتیجه می گیریم که از بعد اهميت و تأثیرگذاری، بين تاثیر راهکارهای

ساماندهی اصناف در استان اردبیل تفاوت معناداری وجود دارد ($p=0/00$). بدین صورت که مطابق با جدول ۴-۱۵، راهکار تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب در استان با میانگین (۳/۹۴)، در رتبه اول، راهکار اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل کشور با میانگین (۳/۸۹) در رتبه دوم، راهکار نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان با میانگین (۳/۸۱) در رتبه سوم، راهکار اعطای مشوق ها و تخفیف های مالیاتی (تخفیف مالیات بر عملکرد) برای صنوف و مشاغل با میانگین (۳/۷۲) در رتبه چهارم و راهکار همکاری و مشارکت سایر ارگانها از جمله شهرداری ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت با میانگین (۳/۵۱) در رتبه پنجم قرار دارند.

جدول ۴-۱۵: نتایج آزمون فریدمن برای تعیین معناداری رتبه بندی ها و اولویت بندی راهبردهای سازماندهی

اصناف در استان اردبیل

میانگین	راهکارها
۳/۹۴	تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب در استان
۳/۸۹	اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل کشور
۳/۸۱	نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان
۳/۷۲	اعطای مشوق ها و تخفیف های مالیاتی (تخفیف مالیات بر عملکرد) برای صنوف و مشاغل
۳/۵۱	همکاری و مشارکت سایر ارگانها از جمله شهرداری ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت
۳/۴۳	حذف قوانین و مصوبات دست و پا گیر و تسهیل و بهبود محیط کسب و کار
۳/۲۵	تعیین محل جدید و مناسب برای استقرار مشاغل مزاحم در استان
۳/۱۱	انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلاینده گی) به مناطق خارج از شهر
۲/۹۶	افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی بواسطه آموزش اصناف در استان
۲/۸۵	کاهش قدرت مانور دلالان و واسطه ها و حداقل کردن آن
$p=0/00$	$df=8$ $\chi^2=131/8$ $n=384$

۵-۱- مقدمه

اصناف، بزرگترین بخش نظام اقتصادی کشور و از جمله بنگاه های اقتصادی کوچک و متوسط به شمار می روند که بخش اعظمی از نظام تولید، توزیع و خدمات را به خود اختصاص داده اند. اصناف از جمله حوزه های نقش آفرین در زمینه اصلاح شبکه توزیع هستند؛ به طوریکه، تمامی برنامه های تنظیم بازار طی سال های گذشته و در حال حاضر، بر عهده این بخش بوده است. ظرفیت ها و قابلیت هایی که اصناف در عرصه های مختلف و از همه مهمتر عرصه اقتصادی جامعه دارند، باعث شده تا نگاه ها به سمت این بخش به عنوان بخشی اثرگذار در اقتصاد مقاومتی و همچنین برخورد با کالای قاچاق در نظام توزیع جلب شود. در واقع، شبکه گسترده اصناف در کشور و وجود ساختار تشکیلاتی در این بخش برای اداره کردن بازار، این قابلیت و ظرفیت را در اصناف ایجاد کرده تا بتوانند نقش مهمی در تنظیم بازار، حتی در شرایط بد اقتصادی ایفا کنند. تاکنون نیز، هر سیاستی را که وزارت بازرگانی سابق و وزارت صنعت، معدن و تجارت فعلی در رابطه با تنظیم بازار اتخاذ یا اجرا کرده و موفقیتی حاصل شده، به دلیل همکاری اصناف با این نهاد بوده است. در بخش صنعت، معدن و تجارت، که به صورت مجزا بیش از ۳۵ درصد تولید ناخالص داخلی کشور را رقم می زند، نقش غالب بر عهده اصناف است؛ بنابراین، با توجه به ظرفیت ها و مزیت های بخش اصناف برای نظام اقتصادی کشور، اگر این بخش مورد توجه و حمایت قرار گیرد و سازوکارهای متناسب با فعالیت این بخش در نظر گرفته شود، این حوزه می تواند نقش بسیار کلیدی و تعیین کننده ای در رشد تولید ناخالص داخلی داشته باشد.

با وجود نقش پررنگ اصناف در اقتصاد کشور، مشکلاتی که در اتحادیه های صنفی وجود دارد باعث شده تا اصناف نتوانند نقش و وظایف خود را در نظام توزیع به خوبی انجام دهند. یکی از این مشکلات، ضعف ساختار نیروی انسانی و منابع مالی مورد نیاز است که از یک طرف امکان انجام فعالیت های نظارتی را بر روی اعضای اتحادیه ها کاهش داده و از سوی دیگر، امکان فعالیت های جاری و توسعه ای آنها را دچار اختلال کرده است. مشکل دیگر، رعایت نکردن حد نصاب اعضای اتحادیه ها می باشد. یک مشکل دیگر و شاید مهم تر از همه فعالیت های همگن و مشابه اتحادیه ها در رابطه با یک واحد صنفی است که متأسفانه این موضوع بلا تکلیفی و سردرگمی واحدهای صنفی را به دنبال دارد و از طرفی، برای رفع تقاضای مردم نیز مشکلاتی ایجاد می کند. همچنین، رشد سریع تعداد واحدهای صنفی نسبت به جمعیت کشور که بعضاً به صورت نامتوازن از نظر حوزه کاری، تراکم و الگوی استقرار؛ صورت گرفته است نه تنها باعث شده که بخش غالبی از واحد های صنفی کشور، به شکل سنتی اداره شوند و تعداد زیادی از واحدهای صنفی، بدون مجوز پروانه کسب مشغول به فعالیت باشند بلکه منجر به افزایش هزینه مبادله و عدم امکان اجرای روش های مدرن فروش و حسابداری و برخی مشکلات در حوزه سلامتی و رفاه مصرف کنندگان نیز شده است.

بنابراین شناسایی وضعیت فعلی فعالیت اصناف در استان اردبیل اهمیت خاصی داشته و می تواند بر متغیرهای کلیدی اقتصادی در استان نظیر سطح درآمد افراد و اشتغال در استان تاثیرگذار باشد. اهمیت موضوع زمانی بیشتر می شود که با ساماندهی فعالیت اصناف بتوان از مزایا و منافع اصناف در استان اردبیل بیش از پیش استفاده کرد. از این رو پژوهش حاضر درصدد یافتن راهکارها و شیوه های ساماندهی اصناف در استان اردبیل می باشد.

۵-۲- مروری بر خطوط کلی پژوهش

تحقیق حاضر از حیث هدف تحقیقی کاربردی و از حیث نحوه گردآوری اطلاعات از نوع توصیفی پیمایشی است که به شیوه مقطعی صورت می پذیرد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه مدیران اصناف، کارشناسان و افراد خبره در زمینه فعالیت اصناف در استان اردبیل می باشد. برای نمونه گیری از جامعه آماری نیز از روش تصادفی ساده استفاده می گردد. از آنجا که اعضای فعال در اصناف مختلف استان اردبیل و کارشناسان خبرگان این حوزه نامعین است، براساس جدول مورگان، حجم نمونه ۳۸۴ نفر تعیین می گردد. برای گردآوری داده های پژوهش نیز از روش میدانی و ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. این پرسشنامه شامل ۲۱ سوال می باشد که سوالات ۱۳ تا ۱۷ از مطالعه تویسرکانیان و همکاران (۱۳۹۵) و سوالات ۸ و ۱۸ از پرسشنامه قلی پور (۱۳۹۴) اقتباس شده است. همچنین از روش کتابخانه ای به منظور تدوین مبانی نظری استفاده گردید. بدین ترتیب در این تحقیق، از طریق پرسشنامه، نظریات مدیران اصناف، کارشناسان این حوزه و دیگر صاحب نظران گردآوری می شود. سپس با استفاده از معیار لیکرت این پرسشنامه ها کمی شده و با استفاده از نرم افزار SPSS داده های کمی شده تجزیه و تحلیل گردید. همچنین براساس آزمون فریدمن، راهکارهای پیشنهادی برای ساماندهی اصناف در قالب پرسشنامه الویت بندی می گردد تا میزان اهمیت این راهکارها نیز مشخص گردد.

۵-۳- نتیجه گیری پژوهش

براساس اطلاعات به دست آمده از پرسشنامه های جمع آوری شده، اغلب پاسخ دهندگان پرسشنامه بین سنین ۳۱ تا ۴۰ سال قرار داشته و ۴۵/۴ درصد افراد بین سنین ۲۰-۳۰ سال و ۴۶/۹ آنها نیز بین سنین ۳۱-۴۰ سال قرار دارند. همچنین ۸/۸ درصد از افراد دارای تحصیلات دیپلم، ۱۴/۶ درصد دارای تحصیلات فوق دیپلم، ۴۰/۸ درصد دارای تحصیلات لیسانس، ۳۶/۲ درصد افراد دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و

بالاتر می باشند. لازم به ذکر است که در این تحقیق، ۸۴/۲ درصد پاسخ دهندگان مرد و ۱۵/۸ درصد آنان نیز زن می باشند.

در این پژوهش، جهت تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده و این ضریب برای کل پرسشنامه ۰/۸۴ به دست آمده است. همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای زیربخش های پرسشنامه به تفکیک برای عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار کشور و عوامل اختصاصی موثر بر سازماندهی اصناف در استان اردبیل بترتیب ۰/۸۱ و ۰/۸۷ بدست آمده است. این امر پایایی پرسشنامه های مذکور را نشان می دهد. روایی پرسشنامه نیز بصورت محتوایی تعیین شده و در آن از نظرات اساتید و کارشناسان حوزه کسب و کار و اقتصاد و مدیریت استفاده شده است. در ادامه تحقیق، نرمال بودن توزیع متغیرها با استفاده از آزمون اسمیرنوف-کلموگروف بررسی شده و نتیجه گیری شد که متغیرهای تحقیق توزیع نرمال دارند.

در این پژوهش، با توجه به نرمال بودن متغیرهای تحقیق و بالا بودن حجم نمونه، از تحلیل عاملی تاییدی^۱ برای سنجش انتخاب صحیح گویه ها استفاده گردید. برای انجام تحلیل عاملی تاییدی از نرم افزار SmartPLS3 استفاده شده و اطلاعات پرسشنامه از نرم افزار SPSS به محیط نرم افزار SmartPLS3 منتقل گردید. در پایان و بعد از تعریف متغیرها و ترسیم رابطه نموداری بین متغیر ساماندهی و عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار و عوامل خاص استانی، با استفاده از دستور Calculate مدل تحقیق برآورد شد. براساس نتایج برآورد مدل، مشاهده می شود که مقدار بار عاملی گویه های متغیر عوامل کلان قابل قبول بوده و اغلب بالاتر از ۰/۵ می باشد. این امر نشانگر این است که سوالات و گویه های این متغیر بدرستی و صحیح انتخاب شده اند. همچنین، رتبه بندی سوالات براساس میزان بار عاملی نشان داد که در بین گویه ها و سوالات عوامل کلان اقتصادی و محیطی، گویه های حذف قوانین و مصوبات دست و پاگیر و تسهیل و بهبود محیط کسب و کار، ایجاد نظام کدینگ ملی کالا و اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل کشور بترتیب بیشترین میزان بار عاملی را دارند. علاوه بر این، نتایج برآورد مدل در حالت معناداری ضرایب نشان داد که برای تمام گویه های متغیر عوامل کلان، مقدار آماره t بزرگتر از ۱/۹۶ بوده و معنادار بودن این ضرایب در سطح معنادری ۵ درصد را نشان می دهد.

در مورد گویه های مربوط به عوامل خاص استان نیز مشاهده گردید که بغیر از سوال ۱۷، بار عاملی مربوط به بقیه گویه ها مورد قبول بوده و اغلب بالاتر از ۰/۴ می باشند. رتبه بندی سوالات و گویه ها براساس میزان بارعاملی آنها نیز نشان داد که در بین گویه های عوامل خاص استانی، تعیین محل جدید و مناسب برای استقرار مشاغل مزاحم در استان، کاهش قدرت مانور دلالان و واسطه ها و حداقل کردن آن و انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلاینده گی) به

¹ -Confirmatory Factor Analysis

مناطق خارج از شهر بیشترین میزان بارعاملی را دارا می باشند. همچنین مقدار آماره t برای گویه‌های مربوط به عوامل خاص استانی نیز بالاتر از $1/96$ بوده و نشانگر معنادار بودن بارهای عاملی در سطح معناداری ۵ درصد می باشد.

همچنین در این پژوهش، برای ارزیابی مدل نیز از معیارهایی نظیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی (CR) و استفاده شد. نتایج این بررسی نشان داد که میزان آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی برای متغیرهای کلان و محیط کسب و کار در سطح کل کشور و برای عوامل خاص استانی بالاتر از $0/7$ می باشد. از این رو براساس تایید عاملی تاییدی پرسشنامه و مولفه های آن از پایایی برخوردارند. همچنین برای بررسی روایی نیز از میانگین واریانس استخراج شده (AVE) استفاده شده و با توجه به مقدار آن (بالاتر از $0/5$) نشان داده شد که پرسشنامه و مولفه های آن از روایی برخوردارند.

در این پژوهش، برای آزمون فرضیات تحقیق از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید. بدین ترتیب که در فرضیه اول تحقیق، عوامل کلان اقتصادی براساس سوالات ۳، ۵ و ۷ پرسشنامه سنجیده شده و در سطح معناداری ۵ درصد، تأثیر عوامل کلان اقتصادی کشور بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل معناداری بوده است. از این رو، شرایط اقتصادی کشور (رکود یا تورم)، ایجاد نظام کدینگ ملی کالا و ایجاد پنجره واحد تسهیل صادرات و واردات کشور عواملی می باشند که بر سازماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیرگذارند. زیرا شرایط ویژه اقتصاد ایران که بیشتر با رکود تورمی مواجه است بر فعالیت همه مشاغل و صنوف تاثیر منفی داشته و سطح فعالیت های آنان را کاهش داده است. همچنین ایجاد پنجره واحد تسهیل صادرات و واردات از جمله سیاست‌های کلان اقتصادی است که می تواند بر ساماندهی و اصلاح نظام توزیع در سطح کشور و استان موثر باشد.

در فرضیه دوم تحقیق، عوامل ویژه استان با استفاده از سوالات ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۷، ۱۹، ۲۰ و ۲۱ سنجیده شده و با توجه به نتایج تحقیق و در سطح معناداری ۵ درصد تاثیر مثبت و معنادار بر سازماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع در استان اردبیل داشته است. از این رو، می‌توان بیان کرد ایجاد زنجیره‌های بزرگ توزیع کالا در استان، رشد سریع تعداد واحدهای صنفی در مقایسه با جمعیت استان، کاهش عدم شفافیت و ممانعت از نوسان‌های شدید قیمت کالاها در استان، کاهش قدرت مانور دلان و واسطه‌ها و حداقل کردن آن و افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی بواسطه آموزش اصناف در استان و همکاری و مشارکت سایر ارگانها از جمله شهرداری‌ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت جزو مواردی هستند که بر سازماندهی اصناف در استان اردبیل موثر می باشند. عبارت دیگر، افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی بواسطه آموزش اصناف در استان در ساماندهی اصناف در استان اردبیل موثر است زیرا افراد آموزش دیده معمولاً انگیزه کارآفرینی و بینش بهتری در بازه شغل و فعالیت خود داشته و این امر ضمن تاثیر مثبت بر

سطح فعالیت اصناف و کل اقتصاد، بر ساماندهی اصناف نیز تاثیر بسزایی دارد، زیرا نظارت و ساماندهی اصناف با افراد آموزش دیده بمراتب راحت تر و بهتر خواهد بود. علاوه بر این و براساس نتایج این تحقیق، همکاری و مشارکت سایر ارگانها از جمله شهرداری ها، سازمان بازرسی و غیره با سازمان صنعت معدن و تجارت نیز در ساماندهی اصناف تاثیرگذار بوده و آن را تسهیل می کند.

در فرضیه سوم تحقیق، اثرات محیط کسب و کار بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالاها در سطح شهرستان های تابعه مطالعه گردید. برای سنجش متغیر محیط کسب و کار از سوالات ۱، ۲، ۴ و ۶ استفاده شده و براساس نتایج برآورد مدل، در سطح معناداری ۵ درصد، محیط کسب و کار کشور بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع در استان اردبیل تأثیر معنادار داشته است. بنابراین محیط کسب و کار در کشور و حذف قوانین و مصوبات دست و پا گیر، اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل کشور و ایجاد پایگاه اطلاع رسانی اصناف و بازرگانان جزو مواردی هستند که می توانند بر ساماندهی اصناف و توزیع نظام توزیع کالا در استان اردبیل تاثیرگذار باشند. زیرا وجود قوانین و مصوبات بیجا و دست و پاگیر، خود عامل منفی است که اگر چه با هدف تسهیل و روان سازی فعالیت مشاغل و اصناف اتخاذ می گردد، اما در عمل بی فایده بوده و حتی بدلیل وجود تداخل و تعارض بین این قوانین، فعالیت اصناف و مشاغل در کشور و استان اردبیل را با مشکل مواجه می کند. محیط کسب و کار نیز به عنوان بستر اصلی فعالیت اصناف، تاثیر مهم و معنادار بر فعالیت و ساماندهی آنها دارد. اگر چه این بستر نقش اساسی در تسهیل فعالیت مشاغل و اصناف دارد، اما بدلیل مساعد نبودن وضعیت ایران در شاخص های فضای کسب و کار، فعالیت اصناف و مشاغل نیز از این ناحیه آسیب می بیند و متاثر می شود. علاوه بر این قوانین صنفی کشور نیز، ضمن رعایت حقوق مصرف کننده، بایستی در راستای منافع اصناف باشد تا منافع دولت. از این رو اصلاح و تقویت این قوانین، هم راستا با نتایج این تحقیق، می تواند نقش کلیدی در بهبود و ساماندهی وضعیت فعالیت اصناف و مشاغل در کشور و استان اردبیل داشته باشد.

در فرضیه چهارم تحقیق، تاثیر عوامل کلان و عوامل ویژه استان بر اصلاح و ساماندهی نظام توزیع کالا در استان اردبیل مطالعه شده و براساس نتایج آزمون t تک نمونه ای و در سطح معناداری ۵ درصد، عوامل کلان اقتصادی و عوامل ویژه استان بر اصلاح و ساماندهی نظام توزیع کالا در استان اردبیل تاثیر معنادار داشته است

در فرضیه پنجم تاثیر انتقال و مکان یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان اردبیل مطالعه شده و برای سنجش آن از سوالات ۱۳، ۱۵، ۱۶ و ۱۷ پرسشنامه استفاده گردید. براساس نتایج برآورد مدل و در سطح معناداری ۵ درصد، انتقال و مکان یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان تاثیر مثبت و معنادار داشته است. عبارت

دیگر، انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله‌ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلاینده‌گی) به مناطق خارج از شهر، تعیین محل جدید و مناسب برای استقرار مشاغل مزاحم در استان، تأمین زیرساخت‌های لازم (آب، برق، گاز و ...) برای انتقال اصناف و مشاغل و همچنین استفاده از قوه قهریه برای انتقال مشاغل و اصناف مزاحم مواردی هستند که براساس نتایج تحقیق، تاثیر معنادار بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان دارند. زیرا انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله‌ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلاینده‌گی) به مناطق خارج از شهر نیز نقش کلیدی در ساماندهی اصناف در استان اردبیل دارد. این امر زمانی بهتر و کاراتر صورت می‌پذیرد که تأمین زیرساخت‌های لازم (آب، برق، گاز و ...) در انتقال مشاغل نیز مدنظر قرار گیرد.

در فرضیه ششم تحقیق، تاثیر تسريع در صدور پروانه فعاليت و مجوز كسب و نظارت بر فعاليت اصناف و جريمه اصناف فاقد پروانه در استان بر اصلاح نظام توزيع کالاها و خدمات در استان اردبيل با استفاده از سوالات ۸ و ۱۸ پرسشنامه مطالعه گرديد. براساس نتایج آزمون t تک نمونه ای و در سطح معناداری ۵ درصد، تسريع در صدور پروانه فعاليت و مجوز كسب و نظارت بر فعاليت اصناف و جريمه اصناف فاقد پروانه در استان بر اصلاح نظام توزيع کالاها و خدمات در استان اردبيل تأثير معنادار داشته است. زیرا تسريع در صدور پروانه فعاليت و مجوز كسب در استان ضمن گسترش شبکه اصناف و مشاغل و افزايش تعداد افراد شاغل در اين حوزه ها، سطح فعاليت های غيرقانونی و بدون پروانه و مجوز را در استان کاهش می‌دهد. این امر ساماندهی اصناف در استان اردبيل را تسهیل نموده و آن را کاراتر می‌کند. همچنین نظارت بر فعاليت اصناف و جريمه اصناف فاقد پروانه در استان نیز قطعاً بر سطح فعاليت و ساماندهی اصناف تأثير دارد. نظارت باعث می‌گردد تا اصناف فعاليت‌های خود را شفاف‌تر و قانونمندتر کنند. این امر ساماندهی اصناف را تسهیل خواهد کرد.

همچنین در فرضیه هفتم تحقیق، اثرات اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی مشاغل و تسريع در اعطای تسهیلات بانکی به اصناف، بر اصلاح نظام توزيع کالاها و خدمات در استان اردبيل مطالعه گرديد. بدین منظور از سوالات ۹ و ۱۰ پرسشنامه استفاده شده و در سطح معناداری ۵ درصد، اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی مشاغل و تسريع در اعطای تسهیلات بانکی به اصناف بر اصلاح نظام توزيع کالاها و خدمات در استان اردبيل تأثير معنادار داشته است. زیرا اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی (تخفیف مالیات بر عملکرد) برای صنوف و مشاغل بعنوان یک ابزار تشویقی می‌تواند انگیزه اصناف برای فعاليت را افزايش داده و سطح همکاری آنان با دستگاه‌های ذی‌ربط و نظارتی را ارتقا دهد.

در ادامه پژوهش، به منظور تعیین اهمیت و رتبه بندی راهکارهای موجود برای ساماندهی اصناف در استان اردبيل از آزمون فریدمن استفاده شده و فرض H_0 (مبنی بر یکسان بودن میانگین تاثیر راهکارهای ساماندهی

اصناف در استان اردبیل) در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد گردید. براساس نتایج این آزمون، راهکار تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب در استان با میانگین (۳/۹۴)، راهکار اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل کشور با میانگین (۳/۸۹)، راهکار نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان با میانگین (۳/۸۱)، راهکار اعطای مشوق ها و تخفیف های مالیاتی (تخفیف مالیات بر عملکرد) برای صنوف و مشاغل با میانگین (۳/۷۲) و راهکار همکاری و مشارکت سایر ارگانها از جمله شهرداری ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت با میانگین (۳/۵۱) در الویت های اول تا پنجم قرار دارند.

۴-۵- پیشنهادات پژوهش

در پایان تحقیق می توان با استفاده از نتایج تحقیق، پیشنهادات زیر را ارائه نمود

- تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب در استان یکی از راهکارهایی است که می تواند در ساماندهی اصناف نقش مهمی داشته باشد. از این رو، صدور مجوز فعالیت و تسریع در روند آن پیشنهاد می گردد.
- اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل کشور نیز یکی از مواردی است که می تواند بر ساماندهی اصناف موثر باشد. زیرا نافذ بودن این قوانین و قابل اجرا بودن آن می تواند نقش زیادی در ساماندهی اصناف در کشور و استان اردبیل داشته باشد.
- نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان نیز بر ساماندهی اصناف موثر است. نبود نظارت بر فعالیت اصناف و عدم تناسب جریمه با خلاف صورت گرفته فعالیت اصناف را دچار اختلال کرده و ساماندهی آنها را مختل می کند. لذا نظارت قوی و مستمر و متناسب بودن میزان جریمه با عمل خلاف صورت گرفته برای ساماندهی بهتر اصناف در استان پیشنهاد می گردد.
- اعطای مشوق ها و تخفیف های مالیاتی (تخفیف مالیات بر عملکرد) برای صنوف و مشاغل نیز یکی از موارد مهم دیگری است که می تواند بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل موثر باشد.
- همکاری و مشارکت سایر ارگانها از جمله شهرداری ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت نیز بر ساماندهی اصناف موثر است. هر اندازه میزان این مشارکت بیشتر باشد، می توان انتظار داشت که نظارت بیشتری بر اصناف صورت گرفته و مکان یابی مشاغل راحت تر انجام می شود. تمامی این موارد باعث بهبود و تسریع در ساماندهی اصناف می گردد.
- حذف قوانین و مصوبات دست و پا گیر و تسهیل و بهبود محیط کسب و کار نیز بر ساماندهی اصناف در کشور و استان اردبیل تاثیرگذار می باشد. مصوبات و قوانین دست و پاگیر و مساعد نبودن محیط

کسب و کار، ضمن کاهش کارایی قوانین، فعالیت اصناف را مختل کرده و فرایند ساماندهی اصناف را با مشکل مواجه می کند. از این رو، حذف قوانین زاید و بهبود فضای کسب و کار عاملی است که ساماندهی اصناف را تسریع می کند.

- تعیین محل جدید و مناسب برای استقرار مشاغل مزاحم در استان نیز یکی از موارد مهمی است که می تواند بر ساماندهی اصناف موثر باشد و پیشنهاد می گردد.
- انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله‌ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلاینده‌گی) به مناطق خارج از شهر نیز پیشنهاد دیگری است که می تواند در ساماندهی اصناف نقش تاثیرگذاری داشته باشد.
- افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی بواسطه آموزش اصناف در استان نیز براساس نتایج مطالعه تاثیر مثبتی بر ساماندهی اصناف داشته و پیشنهاد می گردد.

سایر پیشنهادات

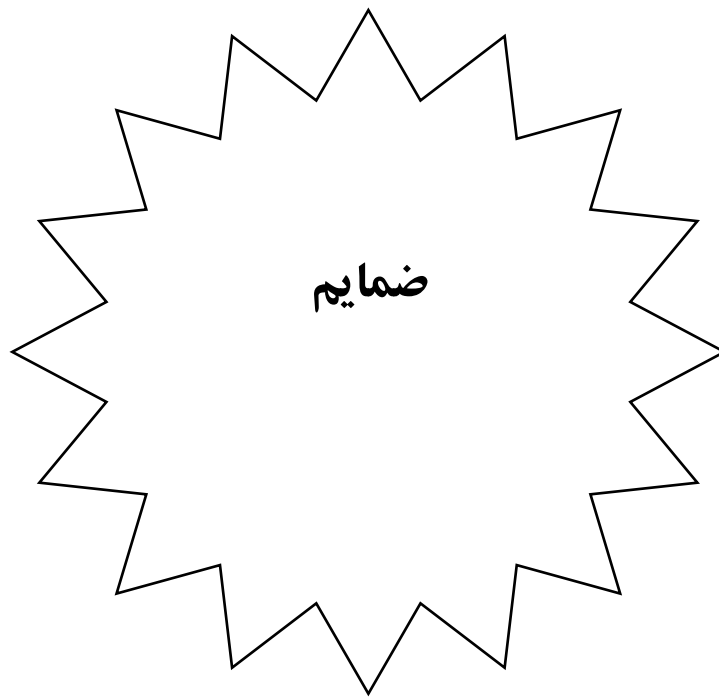
- فرهنگ سازی در زمینه حفاظت از محیط زیست و کاهش آلودگی های زیست محیطی ناشی از فعالیت های اقتصادی از طریق ارائه راهکارهای کارشناسی در سطح محلات استان.
- انتقال مراکز آلاینده و مزاحم به خارج از محدوده شهر.
- انتقال مشاغل پرخطر از محدوده های شهری به پهنه های مجاز
- بازسازی و نوسازی بافت های فرسوده ی تجاری و صنعتی با مشارکت ذینفعان
- ساماندهی فعالیت ها و صنوف مستقر در بافت تاریخی و فرهنگی به منظور رفع تهدید و احیا و باز زنده سازی آنها
- پیش‌بینی منابع پایدار درآمد برای تأمین هزینه های ساماندهی شهر و ایجاد رونق اقتصادی در پهنه های کار و فعالیت
- جایگزینی تدریجی صنایع متوسط و کوچک با فناوری بالا و پاک وسازگار با محیط زیست بجای صنایع بزرگ و آلاینده با رعایت ضوابط و مقررات مرتبط
- جلوگیری از ادامه فعالیت و گسترش مشاغل و صنایع غیر مجاز جدید در منطقه
- جلب و توسعه مشارکت مردم در امر ساماندهی با هدف کاهش هزینه ها، اطلاع رسانی، آموزش و آگاهی بخشی و توانمندسازی در ساماندهی از طریق دستگاههای اجرایی شهرداری
- استفاده از اهرمهای مشوق اقتصادی از جمله معافیت عوارض ، اعطای تسهیلات برای بازسازی و نوسازی فعالیت های تجاری و کارگاهی
- توزیع مناسب مکانی مشاغل متناسب با نیاز شهروندان با کمترین عوارض محیط زیستی

- هدایت صنایع و مشاغل اولویت دار مورد نیاز شهر در راستای توسعه متوازن آنها
- تجمیع و تمرکز کاربری های موجود و ایجاد مجتمع های خدماتی
- مدیریت در ایجاد پاساژها ، مجتمعهای درون شهری، بازارچه ها و بازارهای تخصصی
- اعمال مقررات استقرار یا ادامه فعالیت، بکارگیری محدودیتها و ممنوعیت ها، هدایت و بکارگیری اهرام های قانونی سایر دستگاه های اجرایی از طریق کار گروه ها و کمیسیون های قانونی
- تعیین ابزارها و اهرمهای کاهنده مشکلات زیست شهری از جمله پیش بینی اهرمهای اقتصادی اعم از سلبی و ایجابی همچون تعیین نرخ بهای خدمات یا معافیت از پرداخت عوارض سالیانه یا ساخت بمنظور اجرای مؤثر ضوابط و مقررات و تسریع در امر ساماندهی مشاغل
- ایجاد و راه اندازی سامانه هوشمند کنترل جامع صنایع و مشاغل از طریق دفاتر خدمات الکترونیکی شهر.
- ساماندهی و سازماندهی مشاغل سیار و بی کانون به منظور مدیریت، پیشگیری و رفع سدمعبر.
- شناسایی و تکمیل اطلاعات واحدهای صنفی و صدور گواهی صلاحیت ساماندهی پس از اجرای صحیح تمهیدات تخصصی مقتضی جهت رفع مزاحمت و آلودگی های زیست محیطی به استناد بند بیست ماده ۵۵ قانون شهرداریها.
- فرهنگ سازی و توانمندسازی و جلب مشارکت افشار مختلف جامعه از طریق برگزاری دوره های آموزشی بمنظور اجرای مؤثر امر ساماندهی مشاغل.
- جذب سرمایه های خارجی و تجارب آنها در پیشبرد اهداف تعیین شده ساماندهی صنایع و مشاغل و تأمین زیرساخت ها
- بهره گیری از فرآیندهای مشارکتی و سیاست گذاری های از پایین به بالا در مدیریت و ساماندهی با هدف ارتقای فعالیت های کسب و کار
- ایجاد سیستم های نظارت و ارزیابی پیشرفته و تقویت شبکه مدیریتی و نظارتی در حوزه محیط زیست شهری، اقتصاد شهری و ساماندهی در سطح کل منطقه.

فهرست منابع

۱. آقایی، ح. (۱۳۹۷). شناخت و ساماندهی مشاغل، صنوف و فعالیت های شهری در شهرداری ها، نخستین همایش تدبیر مدیریت، حسابداری و اقتصاد در توسعه پایدار، مشهد.
۲. آیین نامه نظام توزیع کالاها و خدمات و صدور مجوزها مصوب (۱۳۸۷). مرکز پژوهش های مجلس.
۳. بیوکی، ج. و رنجبر، ع. (۱۳۹۹). اهمیت اولویت بندی مشاغل مزاحم شهری در ساماندهی و مدیریت آنها مطالعه موردی: منطقه یک شهرداری مشهد، سومین کنفرانس بین المللی عمران، معماری و مدیریت توسعه شهری در ایران، تهران.
۴. تویسرکانیان، م.، باوندی، ک.، کدخداسه قلعه، ع. و چناری، ه. (۱۳۹۴). ساماندهی اصناف و مشاغل مزاحم و آلاینده گامی مؤثر در پیشبرد اهداف مدیریت و توسعه پایدار شهری، هفتمین کنفرانس ملی برنامه ریزی و مدیریت شهری با تاکید بر راهبردهای توسعه شهری، مشهد.
۵. حسن پور، م.، جعفری، ب.، نعمت الهی، م. ا. و احمدی، م. (۱۳۹۳). ارائه مدل مدیریت واحد شهری جهت ساماندهی مشاغل مزاحم شهری، اولین کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار، تهران.
۶. حسن زاده، ن. (۱۳۹۰). استراتژی نظام توزیع کالا و خدمات شهری؛ راهبردی آینده نگرانه برای ساماندهی مشاغل شهری، همایش ملی شناسایی و تبیین راهکارهای تحقق جهاد اقتصادی در شهرداری ها، شیراز.
۷. حمدی، م.، آبکار، ا. و کوهستانی، ا. ح. (۱۳۹۷). بررسی ضرورت احداث مجتمع های ساماندهی مشاغل شهری در ایران (با تکیه بر مشاغل مزاحم زرین شهر)، اولین کنفرانس ملی پدافند کالبدی با محوریت عمران، معماری و شهرسازی، تبریز.
۸. خاکی، غ. ر. (۱۳۸۲). روش تحقیق در مدیریت، چاپ دوم، تهران: مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی.
۹. چراغی، د. (۱۳۸۷). بررسی وضعیت نظام توزیع کالا و خدمات در ایران. طرح پژوهشی انجام شده در موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.
۱۰. چراغی، داود. (۱۳۸۵). تحلیل اقتصادی - مدیریتی برگزاری نمایشگاه های عرضه مستقیم کالا و حراج در واحدهای صنفی در متون اقتصادی و مدیریتی، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.
۱۱. دهنوی، ع. ا.، عزیزی صدر، ع. ا. و تاج امیری، ع. (۱۳۹۷). بررسی ضرورت ساماندهی دستفروشان برای جلوگیری از ایجاد آلودگی محیطی از منظر مدیریت شهری، کنفرانس بین المللی مدیریت حسابداری اقتصاد و بانکداری نوین، تهران.

۱۲. سایت مرکز اصناف و امور بازرگانان ایران .
۱۳. شاهرودی، مجید و ادیبی سعدی نژاد، فاطمه و جودکی، حمیدرضا، ۱۳۹۶، بررسی و ساماندهی خدمات و مشاغل مزاحم شهری مورد مطالعه: منطقه یک اسلامشهر، چهارمین کنفرانس بین المللی فناوری های نوین در مهندسی عمران، معماری و شهرسازی، تهران
۱۴. شکور، ع. ا. و خسروی، د. (۱۳۹۵). اولویت بندی ساماندهی مشاغل مزاحم شهری با رویکردی نوین (مطالعه موردی: شهر شیراز)، پنجمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم جغرافیا و برنامه ریزی، معماری و شهرسازی، تهران.
۱۵. صبوحی، ع.، مسعود، م.، مرادی چادگانی، د. و صادقی، ن. (۱۳۹۹). تحلیل دگرگونی سیاست گذارهای افقی و عمودی ساماندهی مشاغل شهری در برنامه های توسعه اجتماعی، اقتصادی و عمرانی ملی ایران پس از انقلاب اسلامی.
۱۶. صفری، صدف و باسط قرشی، محمد، ۱۳۹۴، ساماندهی مشاغل غیر رسمی با تاکید بر برنامه ریزی ترافیک (مطالعه موردی : خیابان میرزا کوچک خان بندر انزلی)، کنفرانس بین المللی عمران ، معماری و زیرساخت های شهری، تبریز.
۱۷. قانون نظام صنفی اصلاح شده مصوب ۱۳۹۲ .
۱۸. قلی پور، س. (۱۳۹۴). ساماندهی اصناف بدون پروانه کسب در کشور: دلایل و راهکارها. بررسی های بازرگانی. شماره ۷۴. صص ۳۵-۶۳.
۱۹. محمدی، ا. (۱۳۸۵). تحولات نظام توزیع کالاها و خدمات در سطح جهانی. نشریه اتاق بازرگانی . شماره ۲. صص ۱۴-۲۳
۲۰. مومنی، م. (۱۳۸۷). تحلیل آماری با استفاده از SPSS، تهران: انتشارات کتاب نو.
۲۱. عبدالملکی، م. حسین زاده، ن.، کلانتری، ن. ا.، لطفی طلب، م. ر.، (۱۳۹۴). شناسایی صنایع و مشاغل آلاینده در اسلامشهر در راستای ساماندهی آتی آن، دومین کنگره بین المللی جغرافیا و توسعه پایدار، تهران.
۲۲. طهماسبی مقدم، ح.، حیدری، م. ت.، احدنژادروشتی، م. و واعظ الیواری، م. (۱۳۹۹). تحلیل توزیع فضایی مشاغل مزاحم شهری با رویکرد ساماندهی (مورد شناسی: شهر زنجان).

بسمه تعالی

پرسشنامه

این پرسشنامه جهت مطالعه و ارائه راهکارهای لازم برای ساماندهی اصناف در استان اردبیل طراحی شده است. لذا از شما درخواست می‌گردد تا با تخصیص زمان مناسب، صادقانه به سوالات آن پاسخ دهید. اطلاعات این پرسشنامه صرفاً در جهت اهداف تحقیق استفاده شده و نیازی به ذکر نام نمی‌باشد. قبلاً از همکاری صمیمانه شما تشکر می‌نمایم.

اطلاعات شما روی نتیجه پژوهش موثر خواهد بود؛ پس لطفاً با دقت و بدون جهت‌گیری به سوالات پاسخ دهید							
			۶۰-۴۱		۴۰-۳۱		سن
	کارشناسی ارشد و بالاتر		کارشناسی		فوق دیپلم		میزان تحصیلات
	مرد				زن		جنسیت
	@.com				برای اطلاع از نتایج تحقیق (اختیاری)		ایمیل

کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم	عبارات	ردیف
←————→						
عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار در کشور						
کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم	حذف قوانین و مصوبات دست و پاگیر و تسهیل و بهبود محیط کسب و کار در ساماندهی اصناف در استان اردبیل موثر است.	۱
کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم	اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل کشور بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل موثر است	۲
کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم	شرایط اقتصاد کشور (رکودی یا تورمی) بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر دارد	۳
کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم	طرح ساماندهی و ایجاد اعتماد برای سایت های فروش اینترنتی در ساماندهی اصناف در استان اردبیل موثر است	۴
کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم	ایجاد نظام کدینگ ملی کالا بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل موثر است	۵
کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم	ایجاد پایگاه اطلاع رسانی اصناف و بازرگانان بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر دارد	۶
کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم	ایجاد پنجره واحد تسهیل صادرات و واردات کشور بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل	۷

					تاثیر دارد
موافقم		ندارم		مخالفم	
عوامل اختصاصی موثر بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل					
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب در استان بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر دارد	۸
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	اعطای مشوق ها و تخفیف های مالیاتی (تخفیف مالیات بر عملکرد) برای صنوف و مشاغل، بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر دارد.	۹
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	تسریع در اعطای تسهیلات بانکی به اصناف در استان بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر دارد	۱۰
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	ایجاد زنجیره های بزرگ توزیع کالا در استان بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر دارد	۱۱
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی بواسطه آموزش اصناف در استان بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر دارد	۱۲
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلودگی) به مناطق خارج از شهر، بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر دارد.	۱۳
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	رشد سریع تعداد واحدهای صنفی در مقایسه با جمعیت استان بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل موثر است	۱۴
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	تعیین محل جدید و مناسب برای استقرار مشاغل مزاحم در استان، باعث تسهیل در انتقال مشاغل و صنوف مزاحم و ساماندهی آنها می گردد	۱۵
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	تأمین زیرساخت های لازم (آب، برق، گاز و ...) باعث تسهیل در انتقال مشاغل و صنوف مزاحم و ساماندهی آنها در استان می گردد	۱۶
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	استفاده از قوه قهریه برای انتقال مشاغل و اصناف مزاحم باعث تسهیل در انتقال مشاغل و صنوف مزاحم و ساماندهی آنها می گردد	۱۷
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر دارد	۱۸
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	کاهش عدم شفافیت و ممانعت از نوسان های شدید قیمت کالاها در استان بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر دارد .	۱۹
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	کاهش قدرت مانور دلالان و واسطه ها و حداقل کردن آن بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر دارد	۲۰
کاملا موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملا مخالفم	همکاری و مشارکت سایر ارگانها از جمله شهرداری ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر دارد	۲۱

Abstract

Guilds have played a key role in the country's economic cycle, and their activities are vital to the added value of industry and mining. The importance of guilds as small and medium enterprises in creating employment, creating added value and improving the distribution system of goods and services in the country is significant and therefore it seems necessary to organize and provide appropriate solutions. Therefore, in this research, the strategies for organizing guilds in Ardabil province have been studied and these strategies have been ranked according to the degree of importance. For this purpose, a sample of 384 experts, members and experts in the field of guilds was selected by simple random sampling method and a researcher-made questionnaire was distributed among them. The validity of the questionnaire was also confirmed by experts in this field and the reliability of the questionnaire was confirmed using Cronbach's alpha coefficient (0.83). According to the research results, at a significant level of 5%, macroeconomic factors and business environment in the country have a significant effect on the organization of guilds in Ardabil province. Also, at a significance level of 5%, there can be a positive and significant impact on the specific factors of the province (such as accelerating the issuance of activity licenses and business licenses in the province, granting tax incentives and discounts for trades and occupations, increasing the expertise and skills of manpower through guild training in the province). , Supervised the activities of guilds and fines of unlicensed guilds in the province and the cooperation and participation of other bodies (including municipalities, inspection organization, etc. with the Mining Industry and Trade Organization) on the organization of guilds in Ardabil province. In addition, in order to determine the importance of existing strategies for organizing guilds in Ardabil province, Friedman test is used and the uniformity of the average effect of guilds organizing strategies in Ardabil province is rejected at a 95% confidence level. Therefore, it can be said that in terms of importance and effectiveness, there is a significant difference between the impacts of guild organizing strategies in Ardabil province

Keywords: guild organizing, strategies, Ardabil, distribution system

ISLAMIC AZAD UNIVERSITY- ARDABIL BRANCH

Islamic Republic of IRAN
Ministry of Industry, Mine & Trade

Ardabil
Province

Subject:

Investigating the Methods of Guilds Organizing in Order to Reform the Distribution System of Goods and Services in the Cities of Ardabil Province

Employer:

Ministry of Industry, Mine and Trade of Ardabil

Executor:

Islamic Azad University - Ardabil Branch

Project Manager:

Dr. Siamak Shokouhifard

Scientific Supervisor:

Dr. Mohammad Bashokouh

Organization Supervisor:

Engineer Shapour Rajabi

Summer 2021